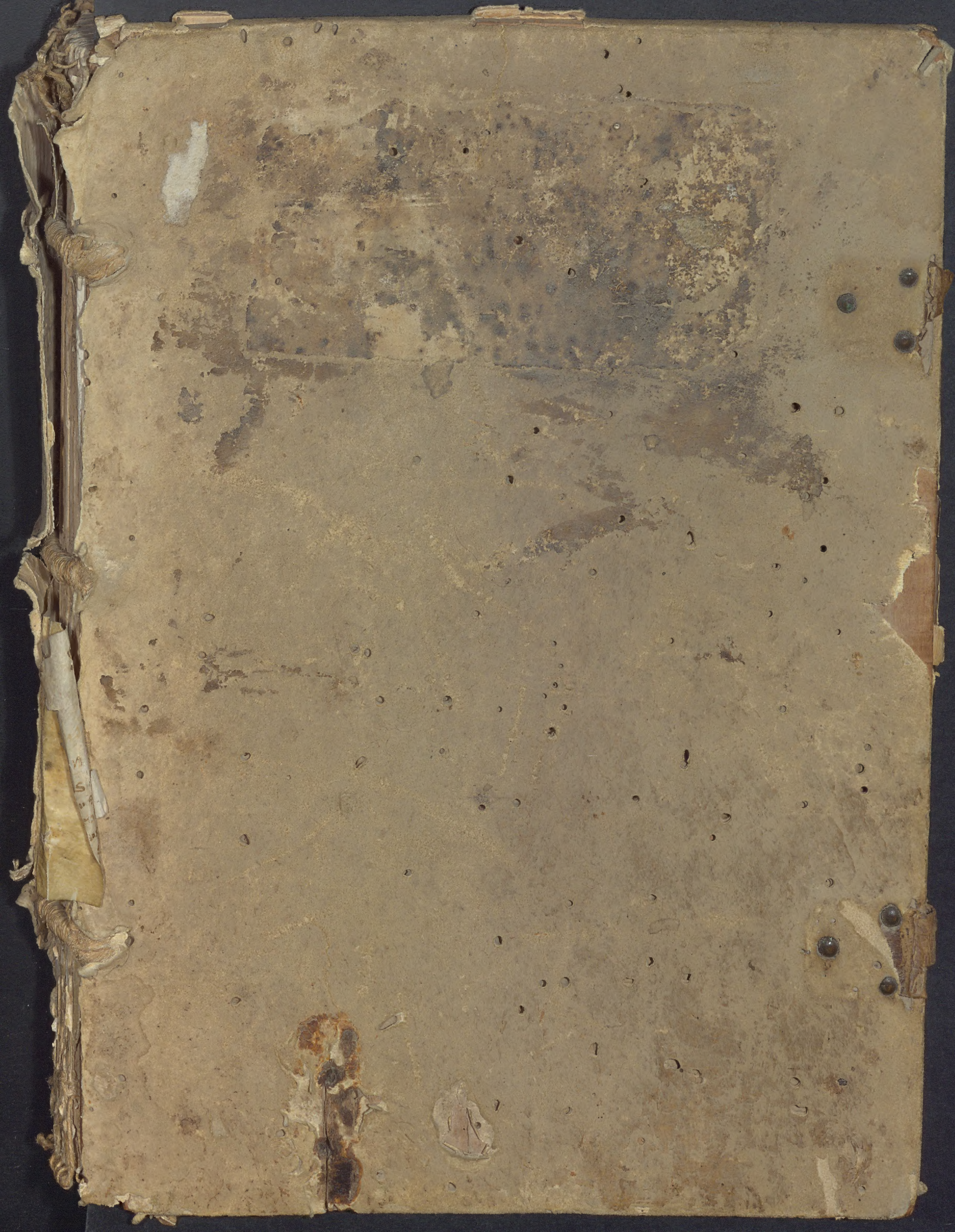

Georgio Trapezuntio traduccion de los libros de Rethorica de Aristoteles.

b. G.

Copien la portada.

M. S. 4.° pasta. sin foliar, completo
bien tratado, las guardas picadas.
M. S. del siglo 15. tamaño bueno.

R = no tiene.

142 hojas.

Libri rhetoricorum Aristotelis a Georgio Trapezuntio traducti Incipiunt feliciter. Cedia magnifica

Liber primus capitulum primum quod de eisdem rhetorica et dyalectica sint. quodque qui ante ipsum de rhetorica scripserunt non recte tractarunt, et de utilitate ipsius

Rhetorica cum dyalectica convertitur. Nam de eis utraque est que cognoscere quodammodo omnium commune est et nullius determinate scientie. Quapropter omnes etiam utraque quodammodo participant. Nam omnes usque quaque tum querere ac reddere rationem, tum defendere ac accusare conantur. Verum multi hec temere nonnulli consuetudine ac habitu faciunt. que cum utroque fieri modo possunt. patet quod possunt etiam certam rationem ac viam redigi. tum eius causam inspicere possimus. quo cum qui exercitatiores quam qui casu dicunt quod volunt adipiscuntur. id vero

Infert corolarium ex dictis

b. Rhetorica in quantum cum dyalectica convertitur ... ut risibile quod patet ... paulo post dicit similarem ...

artis esse officium omnes recte concedent. Quicumque igitur eloquentie lectio 2^a^

artes ad presens usque composuerunt, parvam ipsius particulam adinve-

nerunt. Nam cum fidem facere artificiosum tantummodo sit, cetera

vero accedant, hii de enthymematibus que persuasionis nervi

sunt nichil dicunt; de hiis autem que preter rem sunt

plurima pertractant. Indignatio enim, misericordia, ira, ceterique

animi affectus non de re ipsa sunt, sed commovendi iudicis

causa. Quare si quemadmodum in nonnullis civitatibus

solet maximeque in hiis que bonis legibus gubernantur, sic in

omnibus quoque iudiciis esset, nichil penitus haberent quod dicerent.

Nam cum omnes ita oportere legibus esse constitutum arbi-

trentur, quidam etiam utuntur ac prohibent preter rem quicquam

dicere, sicut et Areopagite recte id ita putantes. Non enim oportet

in iram aut in invidiam aut in misericordiam impellendo

arcto iudicem flectere; ne similes ei fiunt qui ea qua usurus est

regula prius inflectit. Ad hec quoque perspicuum est non

Marginal and interlinear glosses:

removet errorem quorumdam qui dicebant pertinere ... [illegible]

et quod hec facit recte .10.

... sermones passionatos esse de esse recto.

... recto.

que est recto.

sermones passionatos

... talis opponit sermones

i. fidei.

i. tota substantia

ut de passionibus / recte /

producit phi ...

s. sermones passionatos

i. consideratio

... producto sermones passionatos esse preter negocium recte etiam

2. consideratio

... idem per rationem ad iudicem

... plato ... ut iudex consideret ...

ad litigantem pertinens nisi ut ostendat unum res sit necne.
et factum necne sit. an non. si vero magnum aut parvum iustum
aut iniustum. que legislator non determinavit ea non aliunde
tamen ipsum iudicem scire oportet. Maxime ·3· ro ex parte iudicis pertinet spa ad legislatorem.
quidem convenit ut que recte posite sunt leges cuncta ipse
determinent que determinari queant. et quam minima iudicantibus
relinquant. primum [1o] quia unum aut paucos prudentes qui leges
ferre ac iudicare possint facilius est invenire quam multos.
deinde [2o] quia longi temporis consideratione leges feruntur. iudi-
cia brevissime consistunt. Itaque difficile est ut bene a
iudicantibus iustum et conducibile distribuatur. illud [3o] autem
omnium maximum est quod legislatoris iudicium non de singula-
ribus nec de presentibus. sed de universalibus et de futuris est. preter
vero ac iudex de presentibus iam determinatis quod iudicat. unde fit.
ut cum et ament et oderint sua quoque utilitas connexa
sit. Non satis queant veritatem perspicere. sed proprium vel voluptas

vel dolor iudicia sua obumbret / quod minima ergo reteraru

rerum potestate iudici tribuendam dicimus / factu vero esse

aut non factum: et fore aut non fore. esse quoque vel non ex-

-hibet omnia cum non possit lator legis providere iudicibus.

extimeo pda nemo sit. Quare cum sit se hunt putet, tu de ex-

ordio narratione ceterisque particulis quid habere debeant precipiunt,

aliena remotaque ipsos scripse / nichil enim aliud hiis assumit

nisi ut iudicem quale quedam efficiant / presertim cum de

artificiosa persuasione ac contentatione nichil afferant / quod

est ut ostendit unde quispiam enthimematicus possit fieri

Quarto etiam cum eadem sit via et ratio de deliberativis ac iudici-

alibus causis / melior ac civitatibus utilior deliberativa proprio

sit, quam iudicialis / de illa nichil, de hac plurima tradere co-

nantur / minus enim conducit in deliberationibus conducit

preter rem dicere / minusque malicie deliberatio habet, quam iurisdicio

cum sit communis. hic enim de suis qui audit iudicaturus

Ostendit predictis scriptis

Ostendit predictos in 3 negociis errasse, preter vero rectorum in 3 negociis scripta

probat quod sermones passionales sunt maxime utiles ad disceptationes

est. Itaque nichil aliud demonstrare oportet nisi quod sic se

habeat ut consiliarius dicit / in iudicialibus autem id non

satisfacit. Nam cum de alienis rebus iudicium sit. utile est

si sint. iudices. litigancium

auditorem preoccupatio / qui rem suam considerantes, ad gratiam

iudices affecti recte

audientes: largiuntur litigantibus / non iudicant. quapropter

quod professiones

multis, in locis, ut iam diximus / ne preter rem quicquid

s. quod dictare dicit iudicanz

dicatur legibus cautum est. ibique id ipsi iudices observant

·lectio 3· Ceterum quam perspicuum est artificiosam viam et racione de fide | ondit cui parti philosophie rethorica subponatur.

faciendam esse, fidemque demonstratione fieri cum vehementer

credimusque cum demonstratum esse putaverimus (entimema quoque | quod ad eadem utrumque tractare de sillogismo, et de defectuoso sillogismo.

rhetoricam esse demonstrationem. quod ut simpliciter dicam principium

est in persuasione. idque esse sillogismum quendam. et de quolibet

bet sillogismo dyaleticam vel universam vel partem eius

·2a ro· 2a ro.

quamdam considerare (patet ex quibus, et quomodo

quod dialeticus circa considerat

sillogismus fiat optime possit perspicere: maxime entimematicum | probat idem ex hoc quod dialecticus considerat de sillogismo, ergo huius considerat de entimemate quod deficit ab eo.

de entimemate sic de sillogismo.

sillo.

mematicum esse. cum ad hec illud etiam teneat quibus de rebus

quidquid de entimemate proprie considerat omne esse rationale. sed dialectica et rethorica ut patet eius considerant de entimemate ergo dialectica et rethorica sunt rationales. quod est intentum philosophi probare, ergo

enthymemata sunt: quoque a logico sillogismo differant.

.i. potentie ut artis

eiusdem enim virtutis et veri et verisimilis consideratio est.

¶ ro. ad idem ex parte hominum

Ad hec etiam homines satis ad veritatem nati sunt,

et plurimum veritatem consequuntur. Quadrem qui

probabilia facile coniectura consequitur: his et ad veritatem

.i. proxime.

similiter se habet. Perspicuum igitur est de hijs que preter rem

concludit predictos philosophos dixisse
ex. rem et non sermonis parati. sic
ex. negocium rei. cum in principaliter considerant
sed de eis recitor sermo. &c.

sunt artes ab alijs traditas esse, quaque ob rem ad iudiciales

magis preceptiones declinarunt. Utilis autem rhetorica

omnes sic etiam sunt ut per
eas possint cognoscere naturam
et vitare oblivionem. &c.

est, tum quod vera et iusta meliora secundum naturam sunt quam

contraria, ita ut nisi decenter iudicia fiant, necesse sit

in eis vinci, quod vituperatione dignum est; tum quod ne scientissimum

ostendit quomodo est utilis rethorica in
comparatione ab alijs scientijs distincta
.

.gros.

quidem habeamus scientiam facile est per eam nonnullos

persuadere: impossibile namque idest, cum scientia ad doctrinam

sit. itaque necesse ut etiam in thopicis diceremus, tum de

.ro. huius est quia homines simplices
et grossi non flectuntur ratione scientie
sed suasione &c.

collocutione cum multis dicimus, fides et oratio ex communibus

.x. ro.

facienda est. Preterea oportet ut etiam in sillo

contrarijs contraria persuadere possimus non ut utraque faciamus

Nam mala facienda non sunt. sed ne nos lateant quo

se habeant. et ut cum alij non iuste utuntur oratione sol

uere possimus aliarum igitur artium nulla de contrarijs

ratiocinatur. sed dyaletica et rhetorica id sole faciunt, similiter utraque

similiter de contrarijs sunt. subiecte non similiter res se habent.

sed semper vera potentiora que secundum naturam in uniuersum sillogis

simo colliguntur. ac ut simpliciter dicam credibiliora sunt

i. preter omnes rationes dictas.

Ad hec absurdum est si non posse corpore sibi presidio esse

quia sicut corpus nobis natura dedit sic et rationem — quia hoc nature magis est

turpe sit. ratione vero non sit. quod hominis magis est

quam usus corporis. sed magna infert incomoda qui vi

hac rationis iniuste utitur. sed id certe omnium bonorum preter quam

virtutis ac maxime potentissimorum ut virium sanitatis

diuiciarum imperij commune est. Nam hijs omnibus maxime

quisque proderit cum iuste utatur et ledet cum iniuste

Quod igitur non sit unius cuiusdam ac determinati generis

3. ratio ad idem quia utraque est similiter ratiocinatur.

remouet quandam instanciam non dicit res mala quia peccatum mala facere possimus

quia non oportet male uti fortitudine sed moderate

hic philosophus assignat 3 conueniencias inter dyaleticam et rhetoricam prima quia communis utrique secunda quia ualet utrique 3 quia ratiocinatur utraque.

ciuile et alio animali eo quod solus sit sermone ... sermo sit super ad alterum ... magis ... corporis appetit.

Obiectio

Solutio

rhetorica sed sicut dyaletica, ut quod utilis exposita est

quodque officium eius non est persuadere sed posse quae in singulis

credibilia sunt considerare, veluti etiam in ceteris artibus

nec enim medicine est sanitatem inducere sed quoadusque

i. usque quo corpus sit quod est inducere sanitatem et aptum natum suscipere

possibile est ad hoc usque producere, cum possibile sit etiam

eos qui nullo possint pacto sanari bene tamen curare.

addit quod ~~divina~~ quietem

Preterea quod eiusdem sit tam quod credibile est quam quod credibile

videtur considerare, ut dyaletice tam sillogismum quam apparentem

sillogismum. Cavillator enim non viribus sed electione ~~orator~~

i. recto. — iste recto secundum scientiam. — ille autem i. sophista recto erit orator secundum electionem quam vult apparere recto

~~erit~~. hic vero tam scientia quam electione orator erit. ibi

sed dyaleticus non est propter electionem sed secundum potentiam. iste est secundum scientiam

electione quidam cavillator, dyaleticus autem non electione

sed viribus. Sed iam de eo ipsa dicendi conabimur exponere, quo

pacto et ex quibus propositum assequi poterimus. Quare sed

diffinierimus ipsam quid sit, tamquam ex alio principio cetera dicemus.

Capitulum 2m. Quid sit rhetorica, quod eius subiectum, quomodo se ad dyaleticam habeat et quibus rebus principaliter persuasio conficiatur

Ut dyaletice tam sillogismum quam apparentem. Dyaleticus inquit tam sillogismum quam apparentem considerat viribus enim i. habitu et scientia hanc vero dyaleticus habet. Cavillator sit i. sophista sed in videndo apparentem se exigit. Quare viribus dyaleticus, electione cavillator est. sed hec in oratore non distinguntur, nam viribus utrumque videt i. id quod est credibile quam quod apparet, et nichilominus sunt persuadere sit non est dicendus cavillator si cum apparentibus ad persuadendum utitur sed orator, sic quidem tam viribus quam electione orator est.

lectio x

Est ergo rhetorica vis, qua quod in unoquoque | hic philosophus exsequitur propositum tractatum

re probabile est, perspicitur (nullius enim alterius | [illegible]

artis id officium est, cum singule aliarum artium id quod eis

subiectum est, doctrinales persuadentesque sint. Veluti me-

dicina circa id quod sanari egrotarique possit. Geome-

tria circa passiones que magnitudinibus accidunt.

Arithmetica circa numerum, et similiter ceterarum artium et scientiarum ceterae.

Rhetorica vero que de re data ut ita dicam credibilia

sint, perspicere posse videtur. Quo circa etiam dicimus

non in genere quodam determinato hanc artem versari. Per- | determinat de persuasionibus

suasionum vero alie sine arte, alie artificiose. Sine arte illas

appello que non a nobis excogitantur, sed cum extra sint

assumuntur, ut testes, cruciatus, scripta. Artificiosas vero

que ratione ac via a nobis possunt excogitari, itaque ipsarum

aliis uti oportet, alias invenire. Harum igitur que | subdividit artificiales persuasiones

oratione parantur persuasionum genera sunt tria. Nam alia

in moribus sunt eius qui dicit, alia in auditore nos quodam

afficiendo, alia in sermone ipso, cum demonstret aut demonstrare

declarat membra diuisionis — videatur. Per mores igitur creduntur, cum sit dicta oratio, ut fide — primus persuasionis modus

dignus qui dicit videatur. Nam probis et magis et fa

cilius de omnibus simpliciter credimus. In quibus vero certitudo

non est in hiis que dubiis agimur opinionibus etiam omnino. Oportet — dat causam dicti de credulitate non accidente propter orationem sed propter opinionem aliquam quemdam dicentis esse

(id est modestum scilicet)

id etiam non qui propter opinatus quis fuerit talem quempiam eum

esse qui dicit, sed ex orationis oportet evenire. Nam probitatis

dicentis non ut quidam eorum reliquerunt qui artes scrip-

serunt, nichil affert ad credendum; sed fere ut breui absolutam

declarat credulitatem ex parte audientis — propriam mores faciunt fidem propter se ipsos. Aut auditores — 2us modus

(quia producuntur in passiones per orationem) (dat causam dicti quia similiter)

creduntur cum ab oratione in affectum impellantur. Non enim similiter

(diuersas passiones iudicia reddimus)

iudicium reddimus cum dolemus et cum letamur, aut cum

(id est hiis de quibus facta fuit mentio in principio prohemii)

diligimus et contrarie odimus. Qua de re sola qui nunc artes scribunt

perpere conantur. De quibus singulis explanabimus cum de

(in secundo libro)

declarat 3m genus credulitatis — affectibus dicemus. Sermonibus autem in fidem auditores inducunt. — 3us modus

ut dicit verum, i. apparens verum qui rethoris est utriusque ex probabilibus sillogizare

·i· sophisticum·

cum verum aut verisimile ex probabilibus quia in unoquoque

sunt esse demonstremus. Verum qui fides his fit patet. Hec ondit quod spectat ad rethoricam

tria esse capiunda: ut silicet facultate ratiocinandi habeamus

ut mores ac virtutes consideremus: et tercium de affectibus

quid unumquodque sit et quale quid et ex quibus innascatur

et quo pacto. Ita efficitur rhetoricam quasi propaginem esse

dyaletice et eius negocii quod circa de affectibus sit. cuius est

et civile appelletur. Quia propterea et rhetorica ipsa et qui eam

adepti sunt vel ignorantia vel arrogantia vel aliis

de causis quibus homines perturbantur, ipsius quoque civilis po-

testatem constitutos se arbitrantur. particula enim dyaletice

·i· sophisticum·

quedam ac similitudo ut incipientes diximus. Neutra

enim earum de determinata quapiam re quomodo se habeat scientia

·potentie rationatie·

est. sed facultates quedam sunt inveniendarum rationum de

utraque igitur in et quo pacto altera se ad alteram habeat

lectio 5ª

satis fere dictum est. Eorum autem quibus probamus

Quia propterea et rhetorica ipsa propter causas potestatem habere videatur ... ipsa etiam negocium civile ... esse etiam ipsam similiter se ... imputant

2ª particula 2ª particule

ut et in dyalecticis aliud inductio est, aliud sillogismus, illa; enthymema quidem sillogismum rhetoricum, exemplum vero rhetoricam inductionem appello. Omnes enim fidem faciunt probando (probat instrumenta rectorica deducta ad instrumenta dialectica) cum aut exempla inducunt aut enthymemata, et preter hec penitus nichil. Quare si omnino necesse est sillogismo vel inductione quodlibet ondere, ut nobis in resolutivis expositum est, necesse illa horum alterum alteri idem esse.

2ª particula principalis (dat differentiam inter exemplum et enthymema)

Quid autem inter exemplum et enthymema interest, ex topicis patet. Cum ibi de sillogismo ac de inductione iam dictum sit, si multis atque similibus ostenditur sic se habere, ibi (in dialectica) quidem inductio est, hic (in rectorica) autem exemplum; sin vero cum quedam sint, aliud quid illorum cum eveniat propter illa quia illa sunt aut universaliter aut ut in pluribus, ibi quidem sillogismus, hic autem enthymema vocatur. (concludit quod rectorica utitur utroque instrumento) Nec latet quod utrumque rhetorice genus laudatur; nam ut et in methodicis dictum est, ita et in hiis se habet; sunt enim orationum

quedam ut exemplares quedam enthymematice: sic oratorum

quoque alii exemplares alii enthymematici. Neque minus cre- | ostendit oratores per exempla non esse minus quod persuasibile quam per enthymemata

dibiles orationes sunt que per exempla sunt, probantur autem magis

enthymematice; causam vero ipsam, et quomodo utendum utraque

2 ps princ. | est, posterius dicemus. Nunc vero de hiis ipsis explanatius | ostendit in speciali qualiter oratores persuadere debent

determinabimus. Nam cum credibile cuidam credibile sit

et aliud quidem per se ipsum illico sit credibile atque probabile,

2 pti 2 ptis prin. | aliud quia probari per talia videatur. Neque ars nulla considerat | ex diffinitione data investigat ... de persuasibili ...

singularia, ut medicina quid Socrati aut Timoni sa-

lubre sit, sed quid tali aut talibus, idque est artificiosum.

Singularia vero infinita sunt et scientia nequeunt

continere. Cum igitur hec ita se habeant, nec rhetorica

quod huic credibile est considerabit, ut puta Socrati

aut Tymoni, sed quod talibus, veluti et dyaletica. Utitur

enim et ipsa syllogismum non ex quibuslibet, cum deliris

quoque nonnulli videantur, sed dyaletica ex hiis que illius

quibus tamen disputatio rhetorica ex hiis que illis videntur

2ª pars 2ª particule 2ª partis principalis — que sunt in consilio querere consueverit. Huius enim officium de hiis est de quibus consiliamur tamen de hiis artem non habeamus — dat iiij documenta quomodo debeamus persuadere. Istud est 2 documentum

et apud huiusmodi auditores qui nequeunt per plura conspicere nec procul ratiocinari. Consiliamur autem de hiis que videntur — manifestat primum documentum scilicet fieri persuasiones ex consiliabilibus

utroque posse parte fieri. Nam de hiis que aliter fieri aut fore aut se habere non possunt, nemo sic existimans consiliabitur, cum non aliter quam sic consiliari possit. Est autem — Ostendit 2m documentum puta quod persuasio rethorica est ex paucis

possibile ratiocinari atque colligere. Alia quidem ex hiis que prius sillogismo quidem collecta, non sunt sillogismo autem indigent — + sunt alia dicta ex hiis que sunt ydem collecta

cum non sint probabilia quorum ratio quedam huiusmodi sunt ut ea videre propter prolixitatem. Simplex enim esse supponitur non bene consequatur quedam non credibilia quia nec sunt ex concessis nec ex probabilibus. Quare necesse est tamen enthimema — concludit quantum ad primum documentum

et exemplum de hiis esse que ut plurimum aliter quoque possunt se habere. Exemplum quidem inductionem, enthymema non

sillogismum et ex paucis ac sepe paucioribus quam ea sunt ex quibus primus constat sillogismus. Nam si quid eorum compertum est id dicendum non est, ipse namque auditor id ex se ipso afferet, ut Lacedemonius eo certamine vicit quo coronam meruit, sufficit dicere olimpia vincunt coronantur; non est opus apponere, cum qui id ignoret sit nemo.

Lectio 6.

Verum quia pauca eorum ex quibus rhetorici constant sillogismi necessaria sunt, cum plerumque de quibus iudicia et deliberationes sunt, aliter quoque possint se habere; que namque agunt de his consultant atque deliberant, quorum nichil ut uno verbo dicam necessarium est. Ea vero que ut plurimum accidunt queque possibilia sunt, necesse est ut ex aliis huiusmodi per sillogismum comprehendantur, necessaria quoque ex necessariis, quod in resolutionis arte nobis explanatum est; patet ea ex quibus entimemata fiunt quedam esse necessaria, plurima vero huiusmodi ut fere semper solent fieri. Fiunt autem entimemata

Marginal notes: ostendit enti(mema) rec(ipere) debe(re) ... ex una premissa — quod autem olimpia — ostendit ex quibus habeat esse enthimema et exemplum — ostendit hoc esse manifestum ex libro priorum — ... et signis ...

ex probabilibus et signis. Quare horum alterum alteri idem
esse necesse est. probabile namque est quod semper fere solet
fieri vero non simpliciter ut quidam diffiniunt sed quod cum
de his sit que aliter se possunt habere sic se habet ad illud ad
quod est probabile ut universale ad particulare. signorum autem
aliud ita se habet ut singulare quidem ad particulare. horum
quod certum est argumentum, quod autem non est necessarium, id
secundum hanc differentiam innominatum est. Necessaria vero
appello ex quibus sillogismus constituitur. quo circa et
argumentum dicitur. Nam cum non possint solui quod dictum
est. tunc putant argumentum esse allatum quasi demon-
stratum sit atque conclusum. Signum igitur quod est tamquam
singulare atque universale huiusmodi est. ut si quis assereret omnes
sapientes iustos esse quoniam socrates cum esset sapiens, iustus
erat. id igitur signum est quod soluitur etiam si verum
sit. non enim potest sillogismo colligi simaute dixeris

(Interlinear: ex probabilibus — i. ex necessariis; signa in prima figura; in 3a figura probabile; sig. in prima figura)

(Margin: 2a particula prime partis)

(Margin: vel universale aliud ut universale quidem)

(Margin: specialiter tractat de signo necessario)

(Margin: comparat predicta signa ad entimema tal)

(Margin: ostendit quomodo se habet signum necessarium ad silogismum)

quapiam egrotare quia febricitet, aut peperisse quia lac

habeat. id iam necessarium et solum ex signis argumentum

est, cum solum si verum est insolubile sit. quod vero ut signum in 2a figura cum quando in pluribus est signum quam significatum

universale se habet ad particulare huiusmodi est, ut si quis febri-

citatem hominem dicat et eius signum esse quod crebro respiret

solubile autem et hoc est etiam si verum sit possibile.

Namque est etiam si febre non capiatur crebro tamen an-

helare. quid igitur probabile .i. 3. quid signum .i. 2. quid argumentum .i. prima figura

sit, quidque inter se differant, et nunc dictum est et in

resolutivis .li. 2. prior. de hiis et ad hec quamobrem alia cum sillo- tractat de exemplo quomodo habet fieri.

gismo colliguntur alia non. explanatius determinatum est.

quid etiam inductio sit et circa que sit, dictum est.

est enim neque ut totum ad totum, neque ut pars ad totum

neque ut totum ad partem, sed ut pars ad partem, simile

ad simile, quando utraque sub eodem genere sunt, sed unum altero

magis cognitum. hoc pacto quod insidias dyonisius ad

tirannidem presidium petit. nam et pisistratus ad tyrannidem

per insidias presidium petiit. quod cum impetrasset tyrannide

ciuitatem oppressit. et theogenes in megareis [v. alius tirannus]. Alii etiam

quos id fecisse sciunt exemplo de dyonisio sunt. que nundum

sciunt. idcirco petere que omnia sub eodem sunt uniuersali qui

presidium petit insidiose tyrannidem affectat. Ex quibus ergo

sunt quasi demonstratiua fidem facere uidentur dictum

est. Inter enthimemata uero non mediocris illa

est diuisio, maximeque omnibus pene ignota que est etiam

in dyaletica sillogismorum uia et ratio. Nam quedam

eorum secundum rhetoricam sunt. ut et sillogismorum secundum

dyaleticam uiam ac rationem. quedam secundum alias artes

atque facultates quorum alie sunt. Alie nundum comprehense

sunt. Quare et auditores quoque latent. magisque possunt

commode tangentes, commodius elabi. Verum quod dicimus

apertius erit, si pluribus explanabitur. Voco igitur dialeticos

declarat in exemplo esse processum partis ad partem

Lectio 7.

Ponit diuisionem generalem locorum enthimematum secundum quod quidam sunt rhetorici et dialectici, alii ad alias artes.

Ponit locos speciales rhetoricos aliis proprios aliis artes.

declarat locos et sillogismos proprios ad dialeticam et rethoricam et ad alias artes

ad rhetoricos sillogismos eos quorum locos dicimus. hii autem
sunt qui communiter de iustis physicis ciuilibus et de multis specie
differentibus sunt, veluti maioris et minoris locus. nichil
enim magis ex hoc formari. vel enthymema inferre
poterimus de iustis aut physicis quam de quocumque alio, quamuis
hec specie differant. Propria vero quecumque ex hiis sunt que declarat propositiones [illegible] et propria [illegible] ec. quomodolibet artem.
circa unumquodque speciem ac genus propositiones sunt. sunt
enim propositiones de physicis ex quibus nec enthimema
nec sillogismus de moralibus est. de hiis etiam alie ex quibus
non erit de physicis. eodemque modo de ceteris. et illa quidem assignat rationem dicti quare loca communia pertinent ad duas [illegible] et non specialia ad alias artes.
nullo intelligere facient prudentem, circa nullum enim sunt
subiectum. ex hiis vero si diligentius quisque proposi-
tiones deligat, fiet ignorans aliam quam dyaleticam
ac rhetoricam scientiam. nam si principia forte habebit. non
amplius rhetorica vel dyaletica. sed illa erit cuius
principia possidebit. Enthymematum autem plura ex hiis

generibus manant, que particularium sunt atque propriorum, ex co-
munibus vero pauciora. Quemadmodum ergo in topicis dicitur e | generaliter distinguendo esse in rec... sic idea
sic etiam hic circa enthimemata species ac loci, ex quibus su-
mendum est, distribuendi sunt. Voco autem species proprias
uniuscuiusque generis propositiones, locos vero qui communiter omnium atque
similiter sunt. Primum ergo de speciebus dicemus, sed prius genera | continuat se ad dicenda
rhetorice cognoverimus, ut cum distribuerimus quot sint
eorum elementa propositionesque seorsum investigemus.

Capitulum 3m de tribus generibus causarum et finibus earum.

hic tractat de persuasionibus in speciali

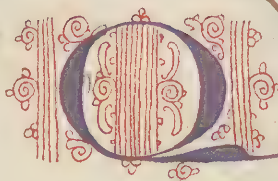

Quoniam igitur tria sunt auditorum genera. lectio 8
tria quoque numero rhetorice genera sunt.
dat causam dicti. Nam cum ex tribus oratio constituatur ex eo qui dicit.
de quo dicit. et ad quem i. auditorem. penes quem etiam
manifestat auditorem esse 3 similiter 3 genera politica. finis est quem necesse est aut spectatorem esse. aut
iudicem, et iudicem aut preteritorum aut futurorum, quidem
de futuris iudicat senator, qui de preteritis iudex, qui vero

de facultate spectator est. Quare necessario tria sunt di-
cendi genera: deliberativum, iudiciale, demonstrativum. Est autem de- | dat differentiam inter dicta negotia et partes dictorum penes actus.
liberative orationis aliud suasio, dissuasio. nam semper et qui
privatim consulunt et qui publice contionantur horum alterum
aggrediuntur. Iudicialis aliud accusatio, aliud defensio.
Horum enim alterutrum occupant litigantes. Demonstrative | dat 2 differentiam 3 negotiorum que est in tempore
aliud laus, aliud vituperatio. Horum autem utrumque temporibus acco-
modatur. Consulenti futurum; de futuris enim consulit aut
suadens aut dissuadens. Litiganti preteritum; nam de preteritis
semper alius accusat, alius defendit. Demonstranti precipue
presens; nam omnes secundum ea que presentia sunt laudant aut
vituperant. Sed utuntur etiam ad hec plerumque preteritis in
memoriam illa reducentes, futuris quoque de eis conicientes.
Utriusque etiam horum finis alius est, cumque tres sint fines | dat differentiam ex fine
etiam tres sunt. Consulenti utile aut contrarium; nam qui
suadet, quasi ad melius hortatur, qui autem dissuadet quasi

a peiore dehortatur. cetera vero ut iustum aut iniustum
honestum vel turpe ad hoc assumit. litiganti iustum
aut iniustum, cetera vero ad hoc etiam hic assumit.
laudanti aut vituperanti honestum vel turpe. sed hii
quoque ad hoc cetera referunt. Quod autem dictus uniuscuiusque | manifestat predicta et po de disceptatio.
finis est. signum illud est quod de ceteris interdum non
ambigunt. ut puta qui causam dicit quod factum non
sit. aut quod non obfuerit est. quod nullam facit questionem.
Quod autem iniuriatur nunquam confitebitur non enim esset
opus lite. similiter etiam qui consiliunt cetera sepe con- | ostendit idem in deliberatione
cedunt quod vero ad inutilia hortentur aut ab utilibus
dehortentur nunquam concedent sed utrum non iniustum
sit finitimos ac eos qui non iniuriantur servituti summittere.
sepe nec curant quidam. Eodem modo et qui laudant | manifestat hoc in tertia.
aut vituperant non attendunt utrum utilia gesserit an
contra, sed sepius etiam laudi dant quod ut preclare

gereret parum preciam duxit utilitatem. Laudant enim no.
achillem quod patrocli sodalis ultionem susceperit cum sciret
parum se habere de causa virtutum. cui mors huiusmodi pulchrior
vita vero utilis fuit. Ex dictis ergo patet necessarium esse de hiis concludit quod oportet habere propositiones de his que dicta sunt.
prius propositiones habere. argumenta namque et probabilia
et similiter signa rhetorice propositiones sunt. Nam sillo-
gismus universaliter ex propositionibus est. enthymema vero
sillogismus est ex dictis constans propositionibus. Verum ostendit circa generalia annexa omnibus debet propositiones rec.
quoniam impossibile est ut que impossibilia facta sint. aut
iterum que non fuerunt aut futura non sint. ea vel facta
iam sint vel facienda sint. necesse est tam consulenti tam
litiganti et demonstranti habere propositiones de possibili
ac impossibili. et utrum factum sit an non et si erit
vel non. Preterea cum omnes sive laudant aut vituperant determinat de 2o. annexo
sive suadeant aut dissuadeant sive accusant aut defen-
dant non solum que diximus verum etiam quod conferens

aut nocens sit vel honestum vel turpe. quod iustum vel iniustum

et hec omnia magna vel parva sint aut per se ipsa aut

ad invicem comparata. unde contentive propositiones est quod oportet

sit de magnitudine quoque ac parvitate et de maiore ac minore

tam de universali quam de unoquoque propositiones habere ut puta

quod maius aut minus bonum et que maior aut minor iniuria

et iure factum. similiter autem et de ceteris. De quibus igitur proposi-

tiones accipiende sunt ex necessitate dictum est. Post hec vero seorsum de

unoquoque istorum distribuendum est. et primum de quibus

deliberatio sit. deinde de quibus demonstrationes. tertio de quibus

iudicia.

Capitulum quartum de quibus deliberatio esse soleat.

Primum igitur tenendum est non de omnibus bonis aut malis consiliarendum consilie. sed de

hiis que possunt fieri et non fieri. de hiis autem que neces-

sario sunt aut erunt. aut impossibile est esse vel fieri.

nulla deliberatio est. sed neque de cunctis contingentibus

concludit quod de magno et parvo oportet nos habere propositiones

hic dat artem et scientiam quibus fiunt et cetera

lectio 9.

Investigat de quibus consilium

~~consilibile est contingens quod est aput nos reducere in esse cuius principium in nobis est~~

Caveat

sunt enim quedam a natura, quedam a fortuna bona, que quamuis contingentia sint, possint quod fieri et non fieri, nichil tamen ad ea confert deliberatio. Hinc patet de hiis esse consultationem quecumque referri ad nos nata sunt, quorumque origo ac causa in nobis est. Nam ad hoc usque deliberamus quousque possimus ne an non possimus agere inuenerimus. Verum certius singula enumerare ac in species ea omnia redigere, secundumque veritatem inquirimus possibile est declarare de quibus consilia fieri consueuerunt, non est presentis operis, non est enim uel artis rhe-
thorice, sed altioris ac verioris. Sed tamen multo plura nunc sue ac proprie theoremata sibi concedantur. Nam quod iam diximus verum est rhetoricam scilicet ex resolutiua scientia et ea ciuili que de moribus est compositam esse, similemque esse partim dyaletice, partim orationi sophistice. Si quis autem aut hanc dyaleticam non ut facultates sed ut scientias instruere et docere conetur, hic naturam earum hoc transitu minuere non

conludit diffinitionem consilii ex genere et differentiis quod consilium est contingentis a fortuna nec a natura et quod est quod contingens reductum in nos cuius generis primum in nobis est.

ostendit non pertinere ad rectorem per singula considerare de consilio.

s. ethice ut politice

ut eleganter rhetor prescripto

assignat rationem dicti

conludit quod si etiam rectorica ex consilio ingreditur propones rectoris

hec 3o ethi.

videtur enim non solum in ordinis sed in quarundam subiectarum

rerum species redigat. at tamen quecumque distribuere operepretium

est et tamen civili sciencie consideratione relinquitur, etiam

Textus · 10 · nunc dicamus. Nlm maxima de quibus omnes consultant. hic philosophus dividit consil...

et que deliberantes aggrediuntur quinque fere numero sunt, de opibus,

de bello ac pace, de regionis locorum custodia, de hiis que in-

feruntur vel efferuntur, de legum latione. Qui ergo de oratorem consiliabile

opibus consiliaturus constituit, eum oportet civitatis redditus

qui sunt et quot sunt percepisse, ut si quis neglectus sit

restituatur et si quis tenuior sit amplificetur. Preterea dat cautelam quomodo possunt augeri redditus per subtractionem expensarum

expensas civitatis omnes, ut que inutilis sit demetur, et

que profusior cogatur ad modicum. Non enim solum rerum

accessiones verum etiam expensarum attenuationes reddunt

ditiores. que non ipsi solum que de more habemus rebus quomodo fieri possunt civitates et ceteri ditiores divitiis

conspicere possumus, sed necessarium est ad dicendum de hiis

scientiam eorum etiam que alii adinvenerunt historiam retinere

2m consiliabile

De bello autem et pace qui dicit, huius civitatis copias non ignorabit: quante in presentia sint et quam magne fore possint. Et ad hec quales quedam sint quas modo habemus et quales quas habituri sumus. Preterea quomodo et que bella civitas gessit. Hec igitur scire oportet, nec solum sue civitatis sed finitimorum etiam, ac eorum maxime adversus quos bellum suscipiendum opinaveris, ut pax cum melioribus habeatur et in ipsis sit cum minoribus belligerare. Copias etiam similes ne an dissimiles sint, nam hac quoque parte meliores quidam aut imbecilliores esse possunt. Sed maxime ad hec pertinet bellorum eventus non modo civitatis sue verum etiam aliarum quomodo exierint perspexisse, similia enim a similibus fieri consueverunt. Preterea non oportet ignorare quo pacto regio custodiatur, sed tam multitudinis custodum quam qualitatis non esse nescium, locorum quoque ubi sint presidia collocanda, quod impossibile est nisi regionem optime noveris. Ut si

hic declarat de consiliabili respectu boni humoris et pro consiliando bellum vel aliud

2a. oportet ut sit bellandi peritus in bellorum qui acciderunt civibus

ostendit 3o. cognoscere bella per experientiam et similitudines

.3m.

minora presidia sint augeantur. si nullo superuacua, omnino tollantur et loca oportuna magis custodiant. Ad hec quod magna impensa ciuitati ad uictum sufficiat, et que a propriis agris colligantur que afferantur aliunde, itemque quas res afferre quas inferre opus sit, ut ad huiusmodi homines federa sint atque conuictus. ad duo enim genera hominum siue ciuium incon- seruanda ciuitas est, ad meliores et ad eos qui ad predicta conducunt. Sed cum horum omnium cognitio multum ad ciuitatem tutandam pertineat. tum uero non minimum (ymo maximum debens studere) est legum lationis (reg) esse sagacem. Nam salus ciuitatis in legibus sita est. Quare necessarium est scire quot rerum publicarum genera sint, queque utrique conferunt et quibus extingui solent, tam propriis (regimi) quam secundis. dico autem extingui secundis, quia preter optimam rem publicam cetere omnes et remissione et intensione corrumpuntur. Ut popularis status non modo cum dimittitur imbecillior ita redditur, ut tandem ad potentiam paucorum deueniat.

·9m·

concludit quod debeat [illegible] observare pacem ad duo genera hominum.

con. genus sit considerandum in posicione legum

·hm·

generaliter contendo ad hunc [illegible] utilem consideracionem ciuilitatis

sed etiam cum vehementer intenditur, veluti aquilinum ac
simum non solum ad mediocritatem pervenit cum remittitur
sed valde contrariorum facta sima videlicet aut aquilina. sic nasus
afficiunt, ut nec nasus quidem esse videatur. Verum ad
legum lationem utile maxime est. tum ex preteritis que
rei publice status conducat perspicere. tum aliorum quoque scire
conditionem, et qui quibus conveniat non ignorare, ita patet
ad ferendas quidem leges peregrinationes quibus multarum
gentium leges cognoscere poteris esse perutiles, ad publica vero
consilia diligenter perspecta rerum gestarum historia, que
omnia civilis scientie, non rhetorice officia sunt. de hiis igitur
que oporteat eum habere, qui de rebus maximis dicturus
sententia est. tot dicta sint.

Capitulum 5um de felicitate ac fine deliberantium.

lectio. II.

Verum ex quibus tam de hiis, quam de aliis suadere
aut dissuadere conveniat, consilium dicamus.
Fere autem et unicuique privatim et publice omnibus finis

Marginal notes:

consiliari docet circa leges respiciendo ad alias civitates

hic docet nos fines per quos dirigimur consilium.

docet cogitare fines per quem ortamur et deortamur

quidam est, que consentientes alia persecuntur alia fugiunt. Is

vero est ut uno verbo dicam felicitas ac eius particule.

Quare gr̄a exempli exponamus quid sit, ut simpliciter

dicam felicitas, et que sunt ipsius particule. De hac enim — declarat q̄m̄ p felicitatē sunt exhortacōes et deor

et de hijs que ad hanc conferunt, de eius quoque contrarijs

suasiones dissuasiones que omnibus fiunt. Nam que

aut ipsam aut particularum eius quapiam efficiunt, aut maiorem

reddunt faciunda, que vero interimunt vel impediunt vel

contraria faciunt ea minime facienda sunt. Sit ergo fe- — ponit diuisas acceptiones felicitatis, et hō s. 3. accep.

licitas .1. fortuna secunda cum virtute vel per se sufficiencia

vite vel .2. vita tuta et iocundissima, vel .3. possessionum facultas

et corporis vires cum fortuna conservativa amplificativa

que horum virtute; omnes enim fere unum quoddam istorum aut

plura felicitatem esse fatentur. Quod si huiusmodi felici- — ostendit que sit pertinet ad felicitatem secundum diuisas acceptiones

tas est, necesse est partes ipsius esse nobilitatem, multorum atque bonorum

amicorum conparationem, divicias, bonorum liberorum et multorum procreationem

adiu(n)t corporis virtus

comodam senectute. preterea corporis comoda veluti sanitate formam vires proceritatem robur ad certandum gloriam honorem prosperitatem virtute ac partes eius prudentia fortitudine iustitia temperantia. Sic enim sufficientissimus quispiam erit si sibi adsint quecumque in ipso et que extra sunt bona cum preter hec alia non sint. sunt autem in ipso que in anima et que in corpore sunt. extra vero nobilitas, amici pecunie honores. ad hec oportere arbitramur potentiam et fortunam non deesse. Hoc namque pacto vita erit tutissima. Sed dicamus similiter quid sit horum unumquodque. Nobilitas igitur gentis et civitatis est, indigenas aut vetustissimos esse et primos duces illustres, multos quoque ea ex gente

(q. sunt bo. obtra)

in rebus que expetuntur preclaros extitisse. Privata vero

(q. tm pr q. mr)

nobilitas aut a viris aut a mulieribus est, legitimaque

(debet esse legitimi cives non advene.)

ab ipsis procreatio. et ut in civitate sic in privata quoque nobilitate aut virtute aut divitiis aut alia re laudata

omnia bona ptinent ad felicitatem secundum eius actu pro eius.

Lectio . 12 .

declarat in speciali de unoquoque dictorum et primo de extrinsecis.

exequitur de nobilitate et primo de nobilitate in communi

declarat de singulari nobilitate persone

primos claros fuisse, multos quoque famosos ea ex gente

viros et mulieres iuniores ac seniores fuisse. probitas

vero liberorum ac multitudo que sit perspicuum est. (id declarat) publice igitur — declarat de bonitate prolis, primo ratione totius gentis

id ita accipitur si multa sit iuventus ac bona, et bona tum

commodis corporis ut proceritate, forma, viribus certandi

robore, tum animi virtutibus ut temperantia et fortitudine

hec namque iuvenum virtutes sunt. privatim vero si proprii — declarat de bonitate prolis prout respicit personam singularem

liberi tam mares quam femine et multi et probi sunt. est — declarat quid debet esse bonitas feminarum

autem feminarum virtus corporis quidem forma et proceri-

(quia ociositas inclinat ad intemperantiam.)

tas. animi vero pudicitia et operandi studium absque illiberalitate

Oportet igitur et privatim et publice tam viris quam fe-

minis singula horum adesse. Nam quibuscumque haud bone — concludit maliciam mulierum facere ad infelicitatem

sunt mulieres sicuti lacedemoniis hii media pene feli-

citatis parte privantur. Divitiarum vero partes sunt — declarat de sufficientia divitiarum et primo dividendo

nummi, agri, predia, suppellex, animalia bruta, mancipia

multitudine magnitudine pulchritudine excellentia

quia licet mulieres non sint proprie media pars civitatis, eo quod pars virorum excedat partem mulierum in bonitate, quia filii mulierum consueverunt matrizare, malicia mulierum forte evacuat medietatem felicitatis civitatis. Egidius.

ondt qles debet ee hui(us) pts integritates divitias

que omnia firma amena utilia ee certe debent. Sunt igit(ur)
utilia que magis frugifera sunt, ex quibus redditus ca
pimus. quibus vero fruimur ex hiis nichil magis pter
usum consequimur. Fruimdaut ita diffinio ut hic.
et sic possideas ut et usus eius et retinende alienande qz
proprietatis potestas. inter ipso sit alienationem porro dico.
cum donare atqz vendere possis in summa divitem ee, in utr
do magis q(uam) in possidendo consistit. utentis enim operatio
est possessio vero ipsa divitie sunt. Gloria vero est cum
virtuosus a cunctis existimatur. aut id habere putatur
~~aut~~ qz in aliquo alios excellit
quod omnes vel plures. vel probi vel prudentes expetunt
Honor aut(em) e(st) beneficentie glorie indicium. Honorat(ur) ergo
maxime atqz merito qui beneficia contulerunt. deinde qui
conferre queant. beneficia vero illa primas habetqz salutis
causa et ut sing(ula) est. secundas divitiarum vel alterius
qz honor dat(ur) pp(ter) ad arduum.
boni, quod vel ocio vel hic vel aliquando non facile adquiritur.

Marginal notes:

amena qb(us) frui q(uod) ita frugifera sunt

diffinit qd est possidere

explicat usum rerum ad possessionem earum.

declarat de bonis exterioribus q(uae) respiciunt animum ... cum stilis separatis.

declarat de honore

ondt qz honor semper sumitur ex aliquo arduo

Nam multi honorem assecuti sunt quamvis parva prebuerint, sed modus profuit atque occasio. Honoris vero partes sunt sacra, memorationes, decantationes carminum aut solute orationis ad laudem, recitatio, loca primi consessus, sepultura, ymagines, publici victus, ad hec etiam barbara ut inclinari, loco cedere, munera quoque, sed alia apud alios honoratiora.

ostendit donum pertinere ad honorem.

Est autem munus rei alicuius donatio ac honoris signum. quapropter et tam eris avidi quam ambitiosi donari cupiunt, cum id donatio habeat quod utrique appetunt. nam et res est quam avari desiderant, et honorem affert quem ambitiosi expetunt.

hic philosophus determinat de bonis intrinsecis

lectio .13.

Corporis vero virtus sanitas ut scilicet corpori pene inegrotabili ad labores utaris. Nam qui sic sani sunt ut Herodicus ferebatur, eos nemo sanitatis gratia felices putabit, nam ille ut sanus esset quibus homines utuntur his omnibus aut plurimis abstinebat.

determinat de pulcritudine

Pulchritudo autem alia in alia etate est. Nam iuvenis pulcher est cui

comodu ad subeundos et cursus et violentie labores corpus

est. aspectuque insuper iocundum / quo circa formosissimi sunt

/ cum et ad vim et ad velocitatem simul paratissimi sunt

Viri vero pulcrer qui et labores bellicos sustinere queat / et | detiat de pulcritudine in virili statu

ita iocundus aspectu est ut simul quoque dum videatur ter

ribilis reat. Senex autem cum ad necessarios labores corpus satisfaciat

/ cumque nichil eorum habeat que senectus infert incomoda

facile sine dolore conservatur. Vires autem sunt quibus possis | detiat de robore

quod movere cupias ita movere ut velles / movemus autem / aut

1 trahentes / aut 2 pellentes / aut 3 elevantes / aut 4 deicientes / aut

5 comprimentes. Quare robustus vel cunctis vel quibusdam

5 modorum horum robustus est. Magnitudinis vero ea virtus est / qua in | detiat de magnitudine corporis que consistit in quadam excessu

longum vel in profundum vel in latum plurimis ita prestas

cum membra debent proportionari viribus anime sic corpora celestia sunt proportionata suis orbibus (egidius).

/ ut propter magnitudinem motiones corporis non retardentur

Corporis autem certativa virtus ex magnitudine robore | detiant de bonis corporis simplicibus nunc de corporis bonis compositis que sunt duo

ostendit quod homines sunt apti ad 5 genera ludorum — velocitateque constat. Velox namque robustus quidam est qui

.i. ludi

cū pot pedes quodā pacto modo cito q; ac longe mouere cursor

est qui pmere ac retinere luctator qui pulsando pellere .i. pugil

.i. virtus generalis

cisor qui utrisq; hiis pancraciasta qui omnibus hiis pan

thalus. Senectus vero bona est que cum tarde inuadat | declarat de bonitate senectutis

etiam dolores non infert. Nam tam qui cito consenuit quam

qui tarde, sed non absq; dolore incommoda utitur senectute.

.h. dic qz si no sit longeuus no pmanebit bn fortunatus.

Verum id et corporis est et fortune. Nam et qui ualitudina

rius est et non robustus cum facile patiatur ac doleat

uiteq; breuioris sit, non est felix. est aut etiam sine robore | ostendit qz inuestigare ultimas causas longeuitatis no est pntis speculationis.

ac sanitate uis quedam alia uite longioris. multi enim

absq; uirtutibus corporis diu uiuunt, sed in presenciarum exacta orta

.s. ad ea que nunc dicenda

declarat de bonis no simpliciter internis sed quadam

horum inquisitio inutilis est. Quid aut multorum ac | textus 17

proborum amicitia sit, amici diffinitione ondetur. Est igitur

amicus qui que bona amico fore putat ei, propter ipsum agit

amicum. cui ergo multi hmoi sunt multorum, cui adhuc etiam

declarat de bona fortuna

uiri probi, is proborum amicus est. Secunda fortuna uero est

cum omnia vel plurima vel maxima bona eorum quorum ipsa fortuna causa est. forte eveniat atque permaneat. Est autem fortuna causa quorundam / quorum quorum etiam artes et multorum in artificialium / que quamquam a natura sint. possunt etiam preter naturam esse / sicut sanitatis ars / causa pulcritudinis ac proceritatis natura / et omnino ea bona sunt a fortuna in quibus invidia est. Verum eorum quoque bonorum que preter rationem accidunt fortuna causa est / ut si cum ceteri fratres deformes sint solus formosus sit. vel si cum ceteri thesaurum non viderint / solus aspexerit / vel si cum proximus sagitta interierit. is nec tactus quidem sit / vel si solus non venerit cum semper soleret / et qui non solebat semel tunc venerint et occisi sint / Nam hec omnia fortunatorum esse videntur. De virtute vero animi cum ad laudes hic locus maxime accomodatur / cum de demonstrativo dicemus / tunc determinabimus

Sequitur Capitulum 6m
de bono ac utili.

Expediens posuit hic aliqua notanda de bono fortune et quod sit influxus actio

---

dupliciter ostendit bona que sunt a fortuna. primo que in eis est invidia. 2. que sunt preter rationem, exemplis

omnium quorum bonorum est causa fortuna

concludit quod fortuna est causa eorum que sunt apta nata esse ab arte et natura, exemplis

dat unum satis maximum ad cognoscendum bona que sunt a fortuna

declarat de bono intrinseco anime

quod erit cum declarabitur de exclamatio negotio

De quibus ipse nobis vel ut futuris vel ut presentibus
consiliendum est sive suadentibus sive dessuaden-
tibus iam aperuimus. contraria enim suadentibus dissua-

lectio . 15.

dentes habent. Verum quia dicenti suasiam finis utilitas (dicto de numero consiliorum consequenter de fine docens nos forare et a... primo de bonis consequenter que sunt fines deliberationis)
propositus est. nec de fine. sed de hiis que ad finem sunt con
silit. que sunt que in rebus gerendis conducunt. quoque
utile bonum est. quasi elementa quedam de bono ac utili
simpliciter sumenda sunt. Sit ergo bonum quod sui ipsius (exsequitur de utero primo describit bonum quod est finis primo quod ad omnes sunt genus)
gratia est expetendum et id cuius gratia aliud quid appetimus
et quod omnia expetunt. vel 2. que sensum habent omnia vel que (distinguit fines per comparationem ad appetitum et ponit quinque alias fines)
intellectum aut habent. aut 3. si haberent. et 4. quicquid intellectus
unicuique tribueret. et quicquid qui de singulis est intel
lectus tribuit. id unicuique bonum est. et id quod cum assit bene (ponit descriptionem boni per comparationem ad ea que perficit)
afficitur cui adest. satisque habet et sufficiens ipsum. preterea (describit bonum per comparationem ad finem)
quod habet efficit aut conservat. et id quo posito habet consequuntur.
et que horum arcent contraria. et que corrumpunt

Sit ergo bonum. Nota bene hic habetur ut hic recte illud quoque possit propter quod in ethicis scriptum ab eo est bonum est quod omnia expetunt.

consequuntur aut dupliciter aut simul aut postea. ut
ad discendum scire sed postea, ad sanitatem vero vita simul
efficientia vero tripliciter. ut sanitatis quedam. ut sanum esse
quedam ut cibus quedam ut exercitatio. Nam plerumque
sanitatem efficit. His ita determinatis adquisitiones bonorum
et malorum abiectiones necessario bone sunt. Has enim non simul
malum sequitur habeas, illas vero ut boni adipiscaris
postea. Maioris quoque boni pro minore et minoris mali
pro maiore acceptio, nam quo minus excedit a maiore id
illius adquisitio, huius abiectio est. Virtutes etiam necesse
est bonum esse. Nam bene his afficiuntur qui habent, et ef-
fectiue atque actiue bonorum sunt. Verum de singulis et
que ac quales separatim tractandum. Voluptatem quoque, cum
animalia ipsam secundum naturam ipsam appetant. Quare iocunda ac
speciosa bona. bona esse necessarium est. Nam et illa vo-
luptatis efficientia sunt. Et ex speciosis quedam delectant

distinguit efficientia

ex descriptionibus datis docet nos cognoscere locum

3. sanitatis ea.

dat causam dicti.

ponit quandam maximam comprehendentem quedam predicta duo.

docet nos cognoscere locum per esse ad finem in speciali

ostendit delectationem esse bonum.

ex hiis dat quedam divisiones bonorum

quedam expetibilia per se ipsa sunt, ut vero singulatim dicamus | docet nos cognoscere bonum que est ipse finis.
hec bona esse necesse est felicitatem, cum per se ipsam expetibilis sit
et sufficiens multaque gratia eius appetamus iusticiam forti | ostendit partes felicitatis secundo
tudinem. modestiam. magnanimitatem. magnificentiam.
ceterosque huiusmodi habitus qui animi virtutes sunt. preterea | ostendit esse bonum ea que sunt intrinseca corpori.
sanitatem. formam et huiusmodi corporis namque virtutes hec
sunt ac effectiva multorum, veluti sanitas et vivendi
et voluptatis. verum multis quibus optimum esse videtur. tum horum
diviciarum que propria sunt causa sit vivendi ac voluptatis
ad hec divicias possidendi enim hec virtus est et multorum | ostendit partes felicitatis exteriora que respiciunt corpus bonas esse
effectiva. amicum quoque ac amicitiam, nam amicus expe
tibile per se ac multorum effectivum est. Item honorem ac gloriam | ostendit partes felicitatis esse bonas que respiciunt animam ex extrinseco.
iocunda enim sunt et effectiva multorum, ac ut plurimum
ea vere inesse ondunt, propter que fiunt. dicendi etiam atque | ostendit bonas esse potencias bonorum et per potentiis naturalibus et esse partes felicitatis ... faciunt ad sufficientiam bonorum.
agendi virtutem, nam omnia hec bonorum effectiva sunt.
Similiter ingenium. memoriam. dicendi facilitatem, mentis | ostendit aptitudines bonas esse

prestantiam et que huiusmodi sunt. Bonorum enim effectiue omnes

he virtutes sunt. Eodemque modo scientias omnes ac artes et — ostendit potentias acquisitas bonas esse

vivere ipsum. Nam etiam si nichil aliud bonum inde sequetur

per se ipsum tamen expetendum est. Ad hec iustum ipsum quod pub- — ostendit iustitiam bonam esse propter potentiam ad bonum commune

lice conducit. Hec ferme sunt que apud omnes bona esse

hic philosophus ponit elementa et propositiones de bonis dubiis

constant. Ea vero de quibus dubitatur ex hiis bona — Lectio 15.

esse ratiocinabimur. Cuius contrarium malum est aut inimicis

conducit, id bonum est. Verbi causa si timidos esse hostibus

maxime conducit, fortitudo nobis utilissima est. Et omnino — ostendit quod tale maxime est utilis

quod inimici optant aut quo gaudent, huius contrarium nobis

utile. Unde verum illud excogitatum Homero est, Profecto Priamus

letabitur. Sunt autem non semper hec, sed plerumque bona. Cum — ostendit hanc maximam non esse veram semper sed frequenter

nichil obstet interdum unum ad idem adversariis et nobis

conferre. Unde et cum eodem res utrisque incommoda sit

dici solet mala cunctis similiter hominibus obesse. Item quod — declarat sumere maximas per diversas acceptiones boni

.1.

moderatum est id bonum. Nam quod maius est quam oporteat

post pam osideratoes ex fine
put opatur ad alia

id malum est cuiusque gratia multos ptulerunt labores aut multa

.i. est manifeste bonum

consumpserunt. Jam iam enim bonum id apparet, at est ut finis

illorum que sunt expensa

et quod multorum existimatur, finis vero bonum est. Hinc illud

.hoc dicitur pro victoria troie post multas expensas et labores.

homero dictum est priamo gloriam et illud turpe quod diu

quia excellentia bonum sine labore non habetur. et hic loquitur prouerbium

trahere, more proverbium quoque hinc, in ianua urceum. Id hoc

on cogitare bonum propter operationem ad apetitum;

.quia pro eo hiido homines pugnare debent.

quod multi expetunt, cuiusque causa bella suscipi videntur. nam

quod omnes expetunt id bonum. multi vero quasi omnes apparent

.quia scilicet bonum finis habet ordinem. malum vero non dicitur ordinem secundum operationes ordinatas.

Venatur maximas boni quod est ad finem

Item laudabile. nemo enim laudat quod bonum non est et

ont. quod laudat maxima ~~vel bonum~~ ont. quod laudatur ab ~~bonum ut prudentibus esse bonum~~ nunquam sit ut plus esse bonum.

.quia videtur esse manifeste bonum

quod inimici ac praui laudant, quasi enim omnes iam lau-

dant. tum uel de quibus male meritus est laudant. quam

ont. quod est bonum quod laudant insani et mali ut nestii.

enim perspicue bonum est. idcirco pluries laudare videntur. Veluti

etiam hi praui quos amici vituperant et hi boni quos in

.patrum.

imici laudibus ornant quamquam contristatum simonidem corinthii

ad vituperationes dictorum adducit quedam prouerbium

illud poema contexebat pro eiusdem contrarie primo eorum laudabat eos de probitate et cum nullam contumeliam fecerent de ipsis. .i. etiam

sibi putauerunt quod temnerit non cupieri cum corinthiis ilium

Item quod prudentium aut bonorum virorum quispiam uel

ont. illud esse bonum quod laudat prudentes

.i. vanitatem indicauit. .dat exemplum

feminarum pretulit. ut vlixem minerua. helenam theseus

apert aut philosophum pistas est. regulas docet nos agnoscere bonum quia est finis quod finis est ille singula non est suppliculata, et propter quem multa laborantur et quod omnes appetunt quia sic prima in spectatoribus quod sunt quia laus tamen in domo sunt ab omnibus ut saltem aptibus cognite dicuntur quod sic finis in melioribus quod scilicet ut primum in spectabilibus et ab omnibus ut dicunt uolunt. quod non oportet dicere de his quod sunt ad finem. ergo

Alexandrum dee / achillem homerus ac omnis salit' quecunque | omnia esse bona que sunt eligibilia.

eligibilia sunt eligunt aut ac agunt que dicta sunt / et que

inimicis obsunt et amicis prosunt / possibilia que dupliciter | dicit propositiones ad cognoscendum bona dubia que possunt adaptari sine ethis que sunt ad fines

sunt. que vel fierent / et que facile / facilia vero sunt que

vel sine dolore vel brevi tempore fiunt / difficile enim aut do

lore aut magnitudine temporis diffinitur. Item si optant ut

fit. optant aut / aut nichil mali / aut bono minus. quod erit

si aut celare possunt vel permanentur / aut pena parva sit.

Item sua / et que nemo / et que ultra necessarium usum sunt | docet cognoscere aliqua bona per conditiones speciales et docet maximas speciales

dat causam dicti | sic namque honorem magis consequuntur. Item que sibi coap

tantur. huiusmodi sunt, que sibi ex genere pertinent, aut viribus

suis convenire, aut quorum penuria sunt, tamen sibi deesse arbitrantur.

Nec enim minus hec agere optant propterea quod ad exitum facile | ponit maximas concludentes de omni bono et deprecabili et impossibili

perducere putant / possibilia enim hec sicuti facilia ad ex

itum / aut commode perduci putantur / que omnes / aut plures

/ aut pares / aut minores gesserunt. Item que amicis grata | assignat maximas de bono utili.

et inimicis molesta. Item quecunque hii eligunt quos singulares dicunt. Item ea quorum usum habent et ad que apti nati sunt. hec enim facilius se gesturos omnes arbitrantur. Item que nemo improbus. hec enim laudantur magis. Item que cupiunt. nam et hec iocunda et meliora videntur. Preterea ea unusquisque quibus maxime afficitur ut bellicosus victoriam ambitiosus honores avarus pecuniam. eodemque modo ceteri. De bono igitur ac utili ex his fides faciunda est.

dat maximas de his que dicte sunt patet de singularibus

dat aliam maximam de propriis

assignat maximas de arduis

Capitulum 7m de maiore ac minore

hic philosophus docet summere etiam ponens et de maiori et minori

lectio 16.

sive cognoscentes tamen esse bonum dubitant etc.

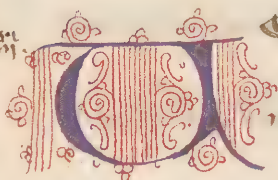

Erum quoniam sepe modo quod utile sit concedentes quod magis conferat querunt. de maiore nunc bono ac utili dicendum videtur. Sit igitur excedens quidem quod tantum et amplius est. excessum vero quod inest. et maius quidem ac plus semper ad minus. magnum vero ac parvum et multum ac paucum ad multorum magnitudinem. magnum igitur excedens est. cum autem deficit id parvum similiter

exsequitur propositum describendo magis bonum excedens communiter sumptum

diffinit quidem magis simpliciter sumptum

1. dicit magnum excedens communiter sumptum / magnum simpliciter sumptum / magnum comparative sumptum de quibus exemplificat littera / egredere.

quoque ac paucium eodem modo. Quoniam ergo bonum dicimus quod non alterius sed sui ipsius gratia est expetibile, et quod expetunt omnia, et quod quecumque mentem atque prudentiam haberet expeterent, et efficiens ac conservans, ut id ad quod hec sequuntur, id vero cuius gratia finis est, hic namque est gratia cuius cetera, sibi etiam id ipsum bonum quod se ad ipsum dispositum est. Necesse est plura uno ac paucioribus connumerato uno aut paucioribus maius esse bonum, excedit enim, quod vero inest exceditur. Item si maximum a maximo excedit, ipsa quoque ab ipsis, et si ipsa ab ipsis, maximum quoque a maximo, ut si vir maximus maior est quam femina maxima, omnino quoque viri feminis maiores, et si omnino maiores sunt feminis viri, vir quoque maximus maxima femina maior est. Excessus enim generum et eorum que in generibus maxima sunt proportionaliter se habent. Item cum quippiam ex aliquo sequitur, et hoc ex illo non sequitur. Sequitur autem

dat diffinitionem boni tam finis et his que sunt ad finem

dat differentiam inter finem et ea que sunt ad finem

ponit propositiones de maiori et minori

ponit 2am propositionem sumptam ex excessu secundum genus, concludens quod proportionaliter se habent excessus generum et excessus maximorum que sunt in ipsis generibus

ponit 3am maioritatem que sumitur ex maioritate secundum virtute

expone [illegible] dicit tacte

priora virtualiter reservantur in posterioribus ut vegetativum in sensitivo et sensitivum in intellectivo. Ideo posteriora que sequuntur sunt magis bona quam priora, licet priora secundum materiam et tempus sint antecedentia secundum naturam. Sic sensitivum est posterius ad vegetativum secundum viam generationis. Cum enim in embrione sit posterius introductum secundum naturam est prius sive [illegible] generationis. Si ergo priora secundum viam generationis sunt magis bona, priora secundum naturam magis bona erunt, et cetera.

rstati.

aut postea, aut potestate, nam vsus eius quod sequitur in alio est, sequitur autem sunt aut simul, si sanus est quod viuat, ex hoc vero illud non sequitur,

H. scilicet potestate ac sacrilegium furtum sequitur

sicut vero ex dictis postea sequitur. Nam qui rem sacram abstulit priuatam quoque abstulisset. Preterea illa maiora

post rationes ad cognoscendum maius bonum pone ut maiora sunt r. 3.

sunt que causam rem maiorem efficiunt, tunc necesse sit ipsam quoque maius efficere. Ad hec que maioris boni efficacia sunt ipsa quoque maiora sunt, id enim erat effectiuo ex maioris, illud quoque tunc efficiens maius ~~eodem modo~~ eodem modo.

nam si salubre iocundo eligibilius maiusque bonum, quod sanitas maior. Item quod per se expetibile est eo quod non per se, ut vires salubribus rebus, tum hec non sui gratia ille sui gratia que boni eo erat expetant. Item si alterum finis, si alterum non, hoc enim alterius gratia est, illud sui, ut exerceri ad sanitatem

omnium cogitare maius bonum per rationes finitas ratione bonitatis

se habet. Item quod minus alio aut aliis indiget. est enim sufficientius, indiget autem minus quod paucioribus vel facilioribus indiget, et cum hoc absque illo aut non sit, aut fieri non posset, illud vero absque hoc posset. Nam cum

omnium cogitare maius bonum ex parte sufficientiam

sufficientius sit quod non indiget, maius bonum videtur.

omne principium esse melius non principio et sunt 4or conclusiones

Item si unum principium est, alterum non est, et si causa unum, alterum non per eandem causam; nam sine principio aut causa impossibile est esse aut fieri; cumque duo principia duorum sint, quod a maiore principio est maius est, et quod a maiori causa similiter; et econverso duorum principiorum aut causarum quod maioris principium aut causa maius est. Quare patet

omne quod utrumque non potest argui ... magis bonum

utrumque maius esse, quod si alterum principium est, alterum non, illud maius videbitur, et hoc etiam quod principium non est. Nam finis maius est, et tamen principium non est, ut accusando Leodamas ad Callistratum dixit, eum qui consuluit magis peccasse quam qui fecit, quoniam non esset factum nisi consultum fuisset; Chabrias vero eum qui gessit peccasse magis quam qui consuluit; non enim factum esse nisi fuisset qui gessit.

lectio 17.

Huius enim gratia consulunt, ut agant. Praeterea quod rarius est eo maius quod habundantius, ut aurum

hic philosophus docet quid est magis bonum ex ratione raritatis et sunt 4or conclusiones

ferro/ inutilius enim ferrum/ auri namque maior possessio/ quia
difficilius invenitur/ alia vero consideratione quod abundat
magis ad maius/ quia eo in pluribus utimur. rarum namque
a frequenti excedit/ unde dicitur aqua est optima/ et universaliter diffi
ciliora facilioribus quia rariora sunt/ et faciliora difficilio
ribus consideratione alia/ quia habeantur cum volumus. Pre
terea cuius contrarium maius. Item cuius privatio maior. Item
virtus non virtute/ et vitium non vitio. maius/ cum illa
fines sint. hec non sint. Item quorum opera pulchriora vel
deformiora/ ipsa quoque maiora. Item quorum vitia et virtutes
maiores sunt/ eorum opera quoque maiora sunt. siquidem sicut
cause et principia que se habeant. sic et effectus. et sicut ef
fectus. sicut et cause et principia. Preterea quorum excessus
eligibilior aut pulchrior veluti bene oculorum acie uti
eligibilius quam olfactu bono. Nam et visus oculis eligibilior
et similiter amicorum esse studiosum pulchrius quam pecuniarum

[Margin notes:]
Post quedam maxima que possunt sequi ex dictis
Item hic exempli effectus docet meliorita[illegible]
venatur [illegible] ex [illegible]

Quare studium quoque in amicos pecuniarum studio, et contra rerum meliorum expressius meliores sunt, et pulchriorum pulchriores.

Preterea quarum cupiditas melior aut laudabilior, maiorum namque rerum maior appetitio est, et propter id ipsum meliorum laudabiliorumque cupiditates laudabiliores melioresque sunt. Preterea quarum scientia pulchrior est magisque appetitur, ipse quoque res pulchriores sunt magisque expetuntur. Nam sicut scientia sic et ipsi veritas. Unaqueque autem quod suum est precipit, eadem etiam de ea rerum que magis expetuntur ac pulchriorum scientie proportionale se habebunt. Preterea quod censerent aut quod iam decreverunt prudentes vel omnes vel multi vel plures vel prestantes maius et bonum id necessarium est, aut simpliciter ita se habere aut nisi secundum prudentiam iudicaverunt. id autem cum aliis etiam commune est. nam et quid et quantum et quale sit se habet ut scientia prudentiaque indicaret. verum id ad bona retulimus. quin bonum id diffinitum est quod unaqueque res

Tercia consideraciones que sumuntur ex his a quibus consurgit excellencia et post.

.2a. consideracio

.3a. consideracio.

expeteret si haberet prudentiam. Quare patet id esse maius

quod ita prudentia iudicat. Item quod melioribus aut simpliciter | . 2a . consideratio .

inest, aut quia meliores ut fortitudo viribus corporis. Pre | . 3a . consideratio

terea quod melior aut simpliciter eligeret aut quia melior . ut

iniuriam potius pati quam inferre nam hoc illud iustior conserto

eligeret. Preterea iocundius quam minus iocundum. voluptate | bona 2 considerationes que sumuntur origine ex delectabili et . 3 . considerationes .

enim omnia sequuntur et ipsius iocundi gratia expetunt. Hiis

enim bonum ac finis diffinitur. iocundius autem quod a dolore

magis abest. et quod longiori tempore iocundum est. et quod melius

est , minus bono bonum enim ipsum vel iocundum est. Vel quod

per se expetibile est. Preterea quorum ipsi aut sibi aut amicis

causa sint esse, malent ea maiora bona quorundam vero minime

ea maiora sunt mala. Preterea diuturniora hiis que | post quasdam maximas ponit et dat 3as considerationes

minus diuturna sunt, et stabiliora instabilioribus nam usus

illorum quidem tempore horum vero voluntate superat nam rei

stabilis usus presto magis est cum volueris. Preterea

quecunque a similibus casibus atque coniugatis constituitur. Veluti
si quid fortiter fit, pulchrius ac eligibilius est quam quod modeste.
/ fortitudo quoque pulchrior quam modestia. fortem etiam esse melius
Tertio . 18. quam modestum. Item quod omnes expetunt, eo quod non omnes. et hic philosophus dicit meliora esse que omnes aut multi diligunt
quod plures eo quod pauciores. bonum enim id erat quod omnes ex
petunt. Quare maius etiam quod magis appetunt. Et tenia consideraciones que secuntur ex consequenter dicta et ponit 4 consideraciones
quod inimici litigio expetunt, aut qui iudicant, aut qui
iudicium suum subeunt. nam illud ita est ut omnes dicerent
hoc ut qui potiuntur et qui sciunt. et interdum quidem quo par
ticipant omnes id maius vituperabile namque est si non par
ticipes. interdum vero quo aut nemo aut pauci. id enim
rarius. Preterea que laudabiliora sunt, pulchriora enim et
quorum maiora sunt premia, ipsa quoque similiter. nam premium ve
luti dignitas quedam est. et quorum iactura maior. Pre venatur consideraciones diligibilium per comparaciones ad agitationem et ponit 3.
terea que hiis maiora sunt que aut certe maiora sunt
aut videntur. Hec enim in partes dividuntur. multo maiora

videntur: plurium enim apparet expressius. Quare poeta quoque persuasisse meleagro ait uxorem ut in prelium exiret, enumerantem quot accidant urbe capta hominibus mala: ruunt populi, ignis concremat urbem hostilis, trahunt ab hostibus liberi. Preterea suppositio ac exaggeratio ut apud opitharium partim eadem de causa, qua divisio magnum enim ondet expressum exaggeratio, partim quoniam principium atque causa rerum magnarum videtur. Verum quoniam id maius est quod rarius est atque difficilius. occasiones quoque ac etates, loca, tempora, vires maiores res reddunt. Clarum si ultra vires si preter etatem, si preter ceteros, si sic, vel hic, vel tunc pulchritudinis aut bonitatis aut iusticie vel oppositorum magnitudinem habebit. Unde elogium quoque in eum qui olim pia vicit. Qui primus in humeris circa ferculum azilla ex argis pisces ad tegeam. Hinc ephicrates quoque seipsum laudabat, dicens ex quibus ea fuerint. Preterea quod ex se

al. sternunt

ponit comparationes sumptas non ex difficultate sed per comparationem ad alia et sunt due.

2a comparatio.

ipso est, ut epictetus ait, difficilius enim. Quare poeta quoque
dixit per se ipsum didicisse. [1] Preterea rei magne pars maior. — *pertinet maximas sumptas ex experientia sunt 6.*
Veluti pericles in funebri ait oratione, ita civitate iuventute
ablata deformem ut annus si ver ab eo removeatur. [2] Pre-
terea que in maiore inopia necessitateque requiruntur
veluti in senectute ac morbo. [3] Preterea de duobus quod fini
propius est. [4] Preterea quod ipsi et simpliciter. [5] Preterea possibile magis
quam impossibile, cum illud in ipso sit, hoc non sit. [6] Preterea
que in fine vite; finis namque magis sunt ea que prope finem.
Preterea que ad veritatem pertinent, magis quam que ad opinionem. — *ostendit magis esse bona que sunt magis extranea et ponit 3es considerationes*
Diffinitur autem id quod ad opinionem sit hoc pacto, quod ab eo non
eligeretur qui id occultum fore putaret. Unde accipere quam facere
beneficium eligibilius videtur; illud enim vel si nemo sciat te acce-
pisse profecto eliges; hoc si occultum futurum est te contulisse,
non videris electurus. Preterea que magis esse quam videri vo-
lunt; ad veritatem enim magis. Quapropter iustitiam quoque aiunt

Preterea quod ipsi et simpliciter. simpliciter intelligas utilius esse eo quod vel ipsi soli vel simpliciter soli tale est. ... per alterum alteri conferens nemo dubitabit communiter ac universaliter optabilius esse. ... contemplandum est quod omnibus optandum nisi inde per quid ... ut devovere se diis inferis pro republica melius quam ad detrimento reipublice vitam eligere. Hoc enim quod illud simpliciter bonum. Et si quis in hoc re periculo conditus videatur, eligibilius esse videtur quod ipsi bonum paret, quia omnes fere hoc vero numquam vel alterum illud eligerent.

paruum quid esse. quam eligibilius videri quam esse. at sanum esse non ita

Preterea quod ad plura utile. veluti ad vivendum et ad bene vivendum et ad agendum honesta et ad voluptatem. Quapropter divitie ac bona valitudo maxima esse videntur. cum omnia habet possideant. Preterea quod cum sit absque dolore voluptatem etiam affert. duo enim plura meliora. Quare cum et voluptas et indolentia bona sint, duo in unum composita totum maius efficiunt. Preterea que cum assint non latent quam que latent. ad veritatem enim illa tendunt. ita maius est bonum divitem esse quam videri. Preterea quod carum est, et aliis solum, aliis non solum, quocirca non par iactura si quis oculum eruet, et eius qui duos habet. carum enim ac unicum luscus amisit. Ex quibus igitur tam suadendo quam dissuadendo fidem faciunt fere dictum est

ont. maiora bona esse que sunt virtuosiora et cariora et ponit 6 considerationes

2. consideratio bonum ... est maius

Capitulum octavum de modo civitatum in specie et finibus earum

textus ·1·

Ceterum ad psuadendum unqz consulendum | hic phus dat veraz ad marie(?) cta et ponens ec aliud an(?) s. ee. posse

illud est omnium maximum atqz firmissimum ut

rerum publicarum spes omnes prosfant(?) et que mores que

leges que comoda uniuscuiqz sint distinguam. Cunctis enim | ex seqr et ondit q distinguere civilitates facit ad pse psuade

utilitas persuadet. utile autem est qd civitate conservat et

tutatur. Ad hec principantium sententia rata est, Principatus

vero distinctione civitatum distribuuntur. tot enim sunt prin-

cipantes quot civitates. Quare cum quatuor civitates | distinguit civilitates

sint. populi paucorum optimatum unius qd principatur ac in-

durat vel pars aliqua horum vel universum erit. Po- | notificat civilitates

pulus igitur est civitas in qua sorte magistratus declarat(?) durat.

paucorum vero ptas in qua censu optimatum autem in qua | ont qd oligarsia et qd aristo

qui disciplina excellunt hii principantur. apello autem

disciplinam que legibus posita est. nam qui legibus semper

obtemperaverit. hii optimi videntur, at in huiusmodi civitate

rerum potiuntur a quibus et nomine civitas sortita est.

determinat de monarchia

Monarchia vero est, ut et nomen ipsum ostendit, in qua
unus omnium dominus est. Hec si ordine quodam constituta est
regnum, inordinata vero tyrannis appellatur. Cum igitur

assignat finem unicuique civilitati.

ea eligantur que ad finem sunt, non oportet uniuscu-
iusque finem ignorare. Popularis ergo status finis liber-
tas est, paucorum vero divitie, optimatum autem que ad dis-
ciplinam et ad leges pertinent, tyrannidis vero custodia.

concludit ex dictis legitima et consuetudines fore ad persuadendum

Quare patet ad hos fines uniuscuiusque mores et
commoda et que legibus constituta sunt esse dividenda, si-
quidem ad hos referentes eligunt. Verum quoniam non solum

adducit rationem ad idem quod dictum est

rationibus sed etiam oratione affecta et morata fidem facimus, cre-
dimus enim eo facilius quo qualis quidem orator videtur, i.
si vir bonus, si benivolus aut utrumque, non oportet civitatum
nos ignorare mores. Probant enim (uniuscuiusque mores)
sunt si ad civitatis mores accommodantur. Hii autem repe-

docet nos cognoscere diversitates morum

rientur ex eisdem; ex voluntate enim ac electione mores

experiuntur. Voluntas vero ac electio ad finem refertur.

Epilogat. Quecumque igitur vel futura vel presentia suadentibus expetenda
sint et ex quibus de utili fidem faciamus, ad hec de civitatum
moribus ac institutis. Itemque quibus et quo pacto invici
em conficiamus, quantum ad presens opus est dictum est; diligentius vero
de hijs in politicis explanavimus.

Capitulum nonum de honesto ac laudabili que
ad demonstrativum genus pertinent.

lectio 20. Nunc autem de virtute ac vitio, honesto ac turpi — hic determinat de genere exclamativo et primitus preambula.
dicamus. Laudantes enim ac vituperantes hec
intendunt; contingit etiam si de hijs dicemus illa simul
aperire quibus quales quidam moribus putabimur. quod secundo
loco fidem facere diximus; ex eisdem enim et de nobis et de aliis
virtutis opinionem facere poterimus. Verum quoniam accidit ioco — ostendit tentatum esse necessarium
vel serio laudare sepe non solum hominem aut deum, sed etiam
in animata aliorumque animalium quodlibet, de hijs quoque propositiones
tiones eodem modo accipiende. Quare veluti exempli gratia

hec etiam procuramus. Honestum igitur est quod cum bonum
sit, idcirco iocundum est, quia bonum quod si sit est, necesse
est virtutem honestum esse, nam cum sit bonum, laudabile
quoque est. Est autem virtus ut videtur. Vis quidem provi-
tiva et conservativa rerum bonarum. Item vis bene faciendi
multa et magna et omnia in omnibus. Huius partes iustitia.
fortitudo. modestia. magnificentia. magnanimitas. libe-
ralitas. mansuetudo. prudentia. sapientia. Necesse autem est si quidem
virtus benefaciendi vis est, maximas esse virtutes
que plurimum aliis conferunt. Qua propter iustos ac fortes
maxime laudant. cum alii bello, alii etiam in pace utiles
hominibus sint. deinde liberales, non enim contendunt de pe-
cuniis sed largiuntur eas, quas sit in ope ceteri cupiunt
Iustitia igitur est virtus qua singuli sua secundum leges
possident, iniustitia vero per quam aliena contra leges retinet
fortitudo est per quam actiui bonarum rerum ut leges iubent

Virtus.

exsequitur primo diffinit honestum 2° sic facit declarationis [illegible]

ostendit quid est virtus [illegible]

declarat de partibus virtutis

[illegible]

comparat huiusmodi virtutes ad invicem

notificat partes virtutum [illegible] morales

in periculis sunt et legibus administratiua / huius contrarium timor est

notificat virtutes moralis non cardiales

Liberalitas est pecuniarum benefactiua · illiberalitas contrarium

/ Magnanimitas est magnorum beneficiorum effectiua contrarium

/ Magnificentia est virtus magnitudinis sumptuum effectiua

/ Harum contraria pusillanimitas et meditatas · Pru- — notificat prudenciam

dentia est intellectus virtus qua de malis ac bonis que ad felici-

tate pertinet bene possumus consulere / De virtute igitur ac vitio

vniuersaliter et de partibus satis in presentiarum dictum est · De ceteris — declarat de hijs que habent ordinem ad ipsam virtutem

autem non est difficile perspicere · perspicuum enim est · et virtutis

effectiua quoniam ad virtutem et que a virtute sunt · Laudabi-

lia ex hijs / autem sunt indicia et similia virtutis et

tectio · 21 · opera · Quoniam ergo indicia et similia quecumque sunt boni — hic philosophus docet similitudines et elementa circa laudabilia

viri opera vel passiones laudabilia sunt / necesse est quecumque

fortitudinis opera vel indicia sunt · aut fortiter gesta sunt

omnia hec laudabilia esse / iusta quoque similiter et que iuste facta

sunt · sed passiones nequaquam / Nam in hac vna virtute non

Illa fortiter gesta sunt · fortiter gesta hic Aristoteles que fortiter quispiam tulit nominat quod a prudentibus et fortibus patitur · passiones enim · id est que homines patiuntur sed ceteris virtutes laudabiles dicit propter iusticiam non semper hec et ... patitur

semp qd iuste fit honestu est/ seu eni dampnatur turpe ma-
gis est. si iuste fit qm si iniuste/ eodemqz mo in reliquis

ponit qsideratoes de anexis et po de maiori et minori/ et ponit. 3. qsideratoes

virtutibz. Item ea quorz pmio honor e. omia laudabilia
sunt/ et ea magis quorz honor qm ea quorz pecunia.
Ite quecuqz eligibiliu non sui quispiam gra gerit/ et que
simplr bona sunt/ ut grcuqz gra quispiam facit, sua contep-

docet qsiderare magis laudabi et ponit ex na boni et ponit. 9. qsideratones

nens/ et que natura bona sunt. et q bona. sz no sibi. na
que sibi sui gra facit/ et quecuqz mortuu magis conse-
cuntur [illegible] qm vivu. Namqz vivos consecut ea sui
gra facere magis videnr. Item grcuqz alia laudis sunt
gra. nam hec minus sui gra sunt. Ite que no sibi sed
alijs utilitati sut et benefactoribus magis. iustum enim

venatur qsideratoes sutas ex qrio boi siue ex verecundia et ponit. 6.

et beneficia hm in alios no ad se ip. Item hijs opposita quibus aute
dicentes aut facientes aut dicturi aut facturi erubescunt.
quadmodu alceo dicenti/ vellem tibi aliquid dic. sz pudor
impedit. Sapho reddit si bona laudabiliaqz cupes nec

lingua turpe aliquid dicere meditaretis nullius oculos

2. consideratio

pudore retineret. Item ea de quibus trepidant etiam si non

timeant. Sunt enim huiusmodi bonis maxime afficiuntur que ad glo-

3. consideratio

riam ducunt. Item virtutes ac opera eorum qui natura excellunt

natura laudabiliores, veluti viri magis quam mulieris

4ª

et quibus aliis magis fruuntur quam ipsi. Quamobrem iustum

oto 5.

iustum et iustitia laudatur. Item inimicos ulcisci potius

quam reconciliari. Nam malum pro malo reddere iustum est

6.

et iustum omne laudabile. Et ad hoc fortis est, non victum esse.

Quare victoria et honor laudabilium sunt. Nam etiam si

inutilia sunt, eligibilia tamen sunt et virtutis eximia ostendunt.

de 1

Item memorationes et monimenta et que magis. Magis autem

que vel defunctum consequuntur et quibus honos maior

2. 3.

comitatur. Item que supernaturanea sunt. et que soli insunt

4.

laudabiliora. digniora enim memoratu. Item non frugifera

5.

possidere. liberi namque id magis. Singulorum quoque propria laudabilia

Vena[2] consideraciones sumtas ex memoria que consurgit ex magnitudine bonitatis et pro post bona et pro bona que fecit ex illa.

oto Item inimicos ulcisci potius quam reconciliari. An quia dicit aliquis [illegible] mansuetudo. [illegible] magnanimitas cognoscitur potius quam ulcisci [illegible] cognoscitur [illegible] si parientibus iniuria [illegible] non iniuriis [illegible] sua iniquitate [illegible] et [illegible] hic inimicus [illegible] et aliquis [illegible] argumenti [illegible] tamen [illegible] [illegible] cognoscitur. Quare [illegible] [illegible] et [illegible] nisi compensatione fuerit [illegible] dupla [illegible] [illegible] unde [illegible] propter ad [illegible] [illegible] restitutione sit aliud quasi pignus quod [illegible] tale [illegible] unde [illegible] in libris de officiis atque [illegible] [illegible] cognoscendum sit. Namque [illegible] potius non sit ad satisfaciendum si pignus quoque [illegible] [illegible] id [illegible] ex ipso quod tale [illegible] et [illegible] sunt [illegible] ad [illegible] non est dubium si [illegible] [illegible] potius et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sit. Si si [illegible] aliud petit. Quare autem in [illegible] si id non potest [illegible].

·6·

sunt et quaecumque insignia eorum sunt quae apud eos quibus

exemplificat

tum unius laudantur · veluti apud Lacones coma nutrire — Coma

laudabile · Nam quia non est facile servile quicquam facere opus

ermitum hominis libertatis id apud eos indicium est. Item

nulla uti arte fabrili · liberum namque non vivere ad alium

hic philosophus dicit artem de positiva et impositiva laudis — Est quoque accipienda sunt quae honestis proxima sunt — Lectio · 22 ·

tamquam ad laudem vel vituperationem conferentia ut si mo- — exsequitur et tractat de his que sunt proxima laudibus deficiunt tamen ab eis ·

deratum ac mitioris animi timidum et insidiatorem

appelles et insensatum fatuum · et mansuetum eum qui

dolorem animi non sentit et hoc modo a consequentibus — ostendit idem de proximis laudabilibus quae consequuntur aliquo modo ad illam ·

semper optimum ut puta iracundum ac furiosum simplicem

et arrogantem magnificum atque honestum eos quoque qui — ostendit idem de proximis laudibus quae habent aliquem excessum

excedunt quasi virtuosi essent ut ferocem fortem et prodigum

liberalem · Nam et pluribus ita videtur et apparere ex causa

propter hec eorum · Nam si ubi necesse non est pericula

suscipit multo magis videbitur in re honesta et laudabili

/ et si in quoslibet pro fusis / quanto magis in amicos / vir-
tutis enim eximie et tunctis benefacere / oportet etiam apud quos
laudamus considerare sicuti socrates dicere solebat non esse diffi-
cile athenienses apud athenienses laudare et quod apud sin-
gulos honori est · id esse affirmare ut apud scythas apud
laconas / apud philosophos / ac omnino similiter honorabile asserere
oportet quod honestum sit / propinqua enim esse videntur / Item quecumque
/ ut conveniens est / veluti si maioribus digna · si inceptis
/ ad honestatem namque ac felicitatem pertinet honoris accessio / aut etiam si preter id quod consuetum est ad melius
atque honestius / ut si is qui utitur secunda fortuna · is moderatus
sit · et qui adversa · is magnanimus / aut si cum ad ma-
iora consurgit frugi / tamen magis ac facilior sit / quale
illud est yphicratis · O que sunt ex quibus et illius qui devicit
olimpia quidem prius in humeris dura ferebam asilla / et illud
simonidis cuius mulieris pater ac maritus tyrannorum fuerit

ostendit sumere propinqua laudibus tamquam laudabilia propter operationes ad diversas civilitates secundum diversa genera hominum.

concludit quod virtutem laudare et honorabile aput diversos debemus inferre ad honestum

docet nos sumere propinqua laudabilibus propter operationes ad diversa genera hominum secundum quod fortuna ... accipiendo conveniens

ostendit quomodo possumus laudare secundum non convenientia

manifestat quod dixerat per quedam dicta poetarum

docet nos laudare aliquem ex actionibus quas debet laus

fuerunt. Verum quoniam laus ex operationibus est, virtuosique proprium

electione agere, ita dicendum ut videatur electione ipsum

gessisse que gesserit; quod ad rem confert ut sepius fecisse

demonstretur. Quare que casu aut fortuna facta sunt

consilio ac iudicio attribuenda. Nam si multa similia que

coniectura virtutis atque iudicii videbuntur esse inditium.

ostendit ex diffinitione laudis opera proprie esse laudanda

Cum vero laus sit magnitudinis virtutis ostendens oratio, oportet

docet nos laudare ex hiis que adiacent virtuti et toti

operationes extollere. Laus igitur operum est. Ea vero que af-

ferunt extra ut fidem faciant, dicuntur, ut nobilitas,

doctrina. Verisimile namque est bonum esse ex bonis et sic edu-

ostendit esse proprium et convenien[illegible] opera virtutis [illegible] filiorum [illegible] progenitorum

catum huiusmodi esse. Laudamus enim eos qui fecerunt quoniam signa

facta sunt habitus. Non etiam eum qui non facit lau-

daremus si talem esse crederemus. Beatitudo enim et felicitatio

hiis quidem eadem, hijs autem non eadem, sed ut felicitas

hic philosophus dat nobis posteriorem ad laudandum ex convenientia quam habet ex deliberativo negotio cum deliberativo

virtutem sic continet hec felicitatio. Habent autem

Lectio 23.

communem speciem laudes cum deliberatione. Nam que in

Beatitudo et felicitatio. Hec sunt etiam in tertio libro [illegible] 16 [illegible] de narratione ponit [illegible] propter omnis difficultatem eisdem fere verbis [illegible] repetitam [illegible] est [illegible] habitum signa sunt quoniam soli vere laudabiles sunt [illegible] facta a [illegible] habentibus simulatione [illegible] in laudando felicitandoque homines [illegible] non possumus [illegible] nisi [illegible] si [illegible] impediret [illegible] laudaremus beatitudinis felicitarumque [illegible] beatus ac felix [illegible] per virtutem [illegible] Quare beatitudo et felicitatio in ipsis [illegible] virtuosi [illegible] felicitate [illegible] vere felices beatique sunt [illegible] felicitandos esse beandos [illegible] non [illegible] felices atque beati qui affluunt fortune bonis [illegible] felicitatio et beatitudo non sunt eadem [illegible] felicitas enim nulla [illegible] non virtuosi supponunt. Felicitatio ac beatitudo [illegible] propter exteriora et forte corporis bona [illegible] in ipsis virtuosi etiam si [illegible] felicitatem qui non habent exteriora nec forte corporis bona [illegible] beatitudo [illegible] felicitate continet virtutem. Felicitatio autem hec [illegible] et ratio [illegible] hec [illegible] exteriora et corporis bona non est eadem [illegible] fortunatis [illegible] beatitudine qui extollimus fortunatos felicitamus autem et beatitudinem [illegible] in felicibus [illegible] felicitatem atque beatitudinem. Felicitatio [illegible] a felicitate et beatitudo a beatitudine [illegible] Georgius Trapezuntius.

admonendo diceres. ea dictione ordinis commutata laudem constituit. Cum igitur habeas que agenda sint et qualiter querenda esse oporteat. Hec quasi admonendo dicta verbis commutanda transponendaque sunt. ut in admonitione atque consilio sit. Non oportet secunda fortuna confidere nimium. sed hijs que a se ipso sunt. In laude sit. non secunda fortuna sed se ipso plurimum confidebat. Quas ob res laudando quid admonens et consulendo quid laudares considera. et opposita necessario dictione variis. cum tam proficiens quam non proficiens commutaveris. Variis autem et eorum que amplificat pluribus ut si solus sit primus. aut cum paucis. aut quo maxime factum est. laudabilia enim hec omnia. ·2· consideratio Preterea quod ex tempore atque occasione est quia sunt preter spem conveniunt. ·3· Ad hec si sepius eandem rem gessit. magnum namque id. nec a fortuna sed ab eo ipso perfectum videtur. ·4· Et quibus ad virtutem inflamamur et quibus honoramur. Hec ab eo

[Margin notes:]

manifestat quid dixerat

redit nos attentos ad quid sit ad cogitandum in laude

docet argumentare negotium laudativum et primo quando sunt facta [illegible] et [illegible]

reddit nos attentos ad cogitandum quid sit supponendum in laude

Aut quo maxime factum est. ut Themistocles maxime factum ut Xerxes a grecis vinceretur et Fabio maximo ut Roma ab Anibale non caperetur

inventa constitutaque sunt. Et si primus omnium laudatus est, sicut Hippolochus et Harmodio ac Aristogitoni in foro statue primum posite, et in contrariis similiter. Et si ex eo ipso non facile admivenire potes, aliis compara, quod Isocrates ex consuetudine declamandi faciebat. Sed oportet illustribus comparare. Amplificat enim id maximeque laudabile est cum virtuosis melior ostendatur. Ceterum amplificatio merito in laudes incidit. Excellentia enim est, et excellens laudabile. Quapropter cum excessus ipse virtutis ostendatur, et si non illustribus, at tamen aliis comparandum est. Generaliter igitur omnium orationum communium amplificatio demonstrationi accommodatior. Nam cum res gestas quasi certas accipiat, reliquum est ut magnitudinem eis ac ornatum afferat. Exempla vero deliberationibus accommodatiora; ex preteritis enim futura conicientes iudicamus. Enthimemata autem iudiciali magis conveniunt. Nam quod factum est et causa quare factum est

suscipit et probatione patitur quam incertior est. Ex quibus igitur laus ac vituperatio forme omnes et ad quecumque respicientes laudare ac vituperare oporteat, et ex quibus commendationes ac opprobria fluant hec sunt. Nam horum contraria non latent. Vituperatio autem ex contrariis est. — Epilogat

Capitulum decimum de accusatione et defensione

Lectio 2a.

Nunc de accusatione ac defensione ex quibus et quot rationationes faciende sunt dicendum est. Tria igitur sumenda sunt. Primum quis et quarum gratia iniuriam inferunt. Deinde quomodo affecti. Tertium quales ac quomodo se habentes. Si ergo iniuriam primum diffinierimus de reliquis deinceps explicabimus. Sit ergo iniuriari sponte preter leges offendere. Legum autem alia propria alia communis. Propria dicimus qua cives scripta utuntur. Communem vero qua non nulla etiam si scripta non sunt apud omnes tamen valere videntur. Sponte autem facimus quecumque cognoscentes et non coacti facimus.

Hic declarat philosophus de negotio diceptativo

Exsequitur et dicit quod nos oportet facere 3.

Ostendit quod antequam ista tria declaret declarat diffinitionem iniustitie

Declarat diffinitionem dictam et primo dando notitiam legis.

Declarat quod est voluntarium

Primum quis et quorum gratia iniuriam inferunt. Qui sunt prodigi incontinentes timidi ambitiosi iracundi contentiosi acerbi stulti et ceteri (?) [illegible]

que igitur sponte facimus: non cuncta eligimus. que autem elige-
tes: omnia cognoscimus. Nemo enim ignorat que eligit. Ea vero | concludit diffinitionem dampnantiumque bonam
quibus offitere ac perpetua leges condere statuunt: improbitas e
et intemperantia. Si enim vitium habeant unum aut plura | manifestat quod dixit per multa exempla
in quo improbi sunt: in eo etiam iniusti. Veluti prodigus | In eo etiam iniusti. exemplum per in eo est et propter illud statuunt per leges condere.
in pecuniis. intemperatus in voluptatibus corporis. mollis
in desidia. timidus in periculis. deserit enim periculorum socios
propter timore. ambitiosus etiam propter honores iniustus est.
iracundus propter iram. contentiosus cupiditate victorie.
acerbus propter ultione. stultus quoniam circa boni et iusti decipere.
credensque uno credere omnis speciesque in suo subiecto. Verum partim
ex hiis que de virtutibus dicta perspicua sunt, partim ex
hiis que de affectibus dicentur: patebunt. Quare reliquum | resumit illa tria de quibus intendit declarare.
est ut cuius gratia quomodo quod se habentes et quibus iniuriantes
tractemus. Primum quod dividentes dicimus que sunt que ap- | exsequitur de dictis tribus et primo propter quid homines iniuriantur
petimus et que sunt que ut fugiamus iniuriam facere

contemnere. propositum enim considerandum ex actis factori quot et

que ideo insunt / ex hiis que omnes appetunt / qui iniuria

ceteros afficiunt / defensori autem que et quot eorum non insunt

igitur per se quas causas agunt iniuste omnes quia non est actio volu[ntaria] nisi per utile aut per delectabile.

que igitur omnes agunt. alia per se ipsos agunt. alia non

per se ipsos / et istorum alia casu alia necessitate. horum etiam

subdividit utrumque membrum.

concludit

quedam vi / quedam natura. Quare quecumque non per se ipsos

dicit quecumque faciunt homines per se omnes esse 7or

faciunt aut casu aut natura aut vi faciunt. quecumque autem

per se ipsos quorum et ipsi causa sunt alia per consuetudinem

agunt. alia per appetitum / et horum quedam appetitu rationali

quedam irrationali. Nam voluntas appetitus est boni

cum ratione. nullus enim aliquid vult nisi cum bonum esse puta-

verit. appetitiones vero irrationabiles, ira et cupiditas.

concludit esse 7es per que causas

Quare necesse est quecumque homines agunt septem ex

causis agere / fortuna / vi / natura / consuetudine / ratione / ira

hic philosophus agit contra quasdam figure alias causas actionum humanorum esse superfluas.

cupiditate. Neque oportet secundum etates aut habitus aut ·lectio· 2a·

alia quedam ea que aguntur distinguere. Nam si accidit

ut iracundi aut cupidi iuvenes sint, non tamen propter etatem agunt que agunt, sed propter cupiditatem ac iram. Neque divites et pauperes propter divitias et paupertatem, sed accidit ut pauperes propter egestatem pecunias cupiunt, divites vero propter licentiam voluptates non necessarias. Itaque hi etiam non propter divitias aut egestatem agunt, sed propter cupiditatem. Eodem modo quoque iusti et iniusti, ceterique qui secundum habitus agere dicuntur propter aliquid illorum agent. Nam aut propter rationem aut propter affectum, sed quidam moribus et affectibus bonis, quidam econtra. Accidit autem ut ad hos quidem habitus alia, ad illos alia consequantur. Forsan enim statim modestum propter modestiam ipsam tam opiniones quam cupiditates probe circa voluptates consequuntur, at immodestum circa easdem ipsas contrarie. Quia propter huiusmodi divisionibus supersedendum est et considerandum que quos sequi soleant. Nam si albus aut niger aut magnus aut parvus nichil ex eis consequitur

ostendit hic idem de diversis statibus

ostendit hic idem in diversis habitibus

ostendit ea que assignata sunt non esse causas omnibus pertinentes vel huiusmodi actuum;

redit nos attentos ad cogitandum causas omnibus pertinentes

Quando autem iuvenis aut senex aut iustus aut iniustus iam
interesse differunt, et omnino quecumque accidentium mores
hominum differentes efficiunt, ut si quis divitem se aut in-
opem putat et felicem aut infelicem, differunt non nulla

determinat de vnaquaque causa dictarum ii ratio

faciet dicam. sed de his postea, nunc de aliis dicamus. (For- lectio 2a
tuna igitur sunt quecumque ita fiunt ut eorum causa in-
determinabilis sit, et neque gratia cuius neque semper neque ut plurimum
neque ordine fiant, que omnia fortune ipsius diffinitione patet.

determinat de his que veniunt

Natura vero que causam ordinatam in se ipsis habent. Nam
aut semper aut ut plurimum similiter eveniunt. Nam que preter
naturam fiunt ea ~~etiam~~ etiam secundum quandam naturam an
alia causa fiant non oportet inquirere, quamvis etiam

determinat de violencia

fortuna causa horum esse videatur. Vi autem quecumque preter

determinat de causis ipsorum que per se agit

cupiditatem ac rationem per eos ipsos fiunt. consuetudine vero
quecumque ideo faciunt, quoniam sepe fecerunt, ratione autem que cum sint
ex bonis iam dictis conferreque videantur, vel ut finis

velut ad finem propter utilitatem agitur. Nam quidam intemperantes etiam agunt utilia, verum non propter utilitatem

declarat quod sunt propter iram

sed propter voluptatem. Ira vero sunt quibus ultissime differunt autem poena et ultio. Nam poena eius qui patitur gratia fit, ultio autem eius qui facit ut expleatur. Verum de quibus ira fit ex hiis que de affectibus dicemus patebit.

declarat de concupiscentia

ostendit omnia acta ab homine propter se esse vel valde delectabilia

Cupiditate autem aguntur quecumque iocunda videntur. Verum et consuetudo et ea in quibus assueti sumus iocunda sunt. Nam multa etiam eorum que natura iocunda non sunt, cum voluptate faciunt qui assueti sunt. Quare ut breviter

concludit omnia que faciunt homines propter se esse delectabilia.

dicam quecumque propter se ipsos agunt omnia vel bona sunt vel bona esse videntur et aut iocunda aut videntur iocunda.

dat causam dicti.

Verum quia que propter se ipsos agunt hec sponte agunt, non sponte autem que non propter se ipsos, omnia que volentes agunt bona erunt vel apparentia bona et iocunda similiter

removet casualitatem.

vel apparentia. Ponimus autem malorum etiam vel appa-

rentium malorum reiectionem/ aut minoris pro maiore assump-

tionem in bonorum numero. cum eligibilia quodammodo sint/ et

similiter doloris vel apparentis doloris reiectionem/ aut

minoris pro maiore assumptionem iocundis connumerantur

.lectio .26. Quare quot et que utilia sint, aut iocunda sumendum — hic phylosophus tenet quod est de delectabilibus [illegible]

est. Set cum de utilibus que de liberatione tractabantur satis dic-

tum est/ de iocundis in principio tractemus/ oportet autem — quales debent esse diffinitiones [illegible]

diffinitiones has sufficientes putare si ita se habent. ut de uno

quoque non obscure sint. neque absolutissime.

Capitulum undecimum

de iocundis.

Supponatur igitur nobis voluptatem esse motum — diffinit delectationem

quendam anime ac affectionem/ totam simul et

sensibiliter in naturam proficiscentem, dolorem vero con-

trarium. Quare si hoc voluptas sit patet, iocundum id esse — adducit conditiones omnes ad cognoscendum delectabilia [illegible] de delectabilibus secundum naturam

quod dictam affectionem efficit, et triste aut dolorosum.

vel eius corruptivum. vel contrarie affectionis effectivum

ipsi naturali dispositioni

naturaliter sunt [illegible] secundum formam [illegible] agnante actu [illegible] secundum formam [illegible] et sic [illegible] inclinat [illegible] consuetum

Ita iocundum necesse est. tam quod secundum naturam et plurimum

constitutum. ac maxime cum que natura fiunt iam naturam

suam et consuetudine consecuta sunt. quod enim

usitatum est quasi iam natum esse gignitur. Nam tum sepe

ipsi semper propinquum sit et ipsius quidem semper natura

sit. ipsius vero sepe consuetudo. nature consuetudo similis

or^t non violenta esse delectabilia.

est. Et quod violentum non est. Vis enim preter naturam

est. itaque tristis necessitas est. recte quod dicitur violentum omne

or^t ex hoc soliti necessaria studia et conatus esse tristes

natura dolorem efficere. Quare cura seria conatus tristia

sunt. necessitudine enim ac vi fiunt, nisi qui faciunt assueti

or^t contraria his esse delectabilia.

sint. Horum vero contraria iocunda sunt. Idcirco desidia

ocium quies accubationes somnus iocundi sunt. cum

nichil eorum vi fiat. Preterea cui cupiditas inest omne

iocundum. nam cupiditas iocundi appetitio est. cupiditatum

autem alie sine ratione sunt alie cum ratione. irrationales dico

quas ex nulla cogitatione cupiunt. quales sunt que natu

Tam quod secundum naturam et plurimum. quia que natura fiunt iocunda sunt sequitur secundum quod que consueta cum ea que natura fiunt ut plurimum fiunt et que consueta fiunt non ut semper sed ut sepe fiunt. Sic ei quod ut sepe fit propinquum est ipsi quod ut semper fit, relinquitur ut sicut quod ut semper fit iocundum est propter quod quod ut sepe fit iocundum sit, itaque ipsius quod est semper natura sit. Ipsius vero quod est sepe consuetudo. [illegible] ipsius sepe ipsi semper propinquum est relinquitur ut consuetudo similis sit nature absolute [illegible] ubi [illegible] quod violentum

Vis enim preter naturam est ac ideo necessitas tristis est [illegible] et omne violentum triste. ac ideo cura seria [illegible] iocunda contraria sunt quod [illegible] res attentione dignas agunt [illegible] conatus [illegible] et [illegible] omnia [illegible] cura. seria conatus tristia sunt [illegible] nisi qui [illegible] fiunt assueti sint [illegible]

esse dicuntur · ut que sunt per corpus, veluti alimenti sitis ac

fames · est autem etiam in singulis alimenti speciebus cupiditas

et in gustabilibus atque venereis · et universaliter in tangibi

libus et in olfatu odoris et in auditu atque visu. Rationa

les vero cum quedam persuasi cupiunt. Nam multa et ex

pectare et possidere cupiunt cum audiverint persuasique fuerint

Verum quoniam voluptate frui cum --- est · cum aliquo

sensu afficimur · Imaginatioque sensus quidam est debilis

recordantem aut

recordanti, ac insuper eum speratum eius rei sequitur imagi

natio, qua recordatur · et sperat, cum igitur hec ita sint

patet voluptates inesse recordantibus valde atque sperantibus

si quidem et sensus. Quare necessarium est iocunda omnia

vel in sentiendo presentia esse, vel in recolendo preterita, vel in

sperando futura · si quidem presentia sentimus preterita meminimus

futura speramus. Que igitur meminimus iocunda sunt

non solum que cum aderant voluptatem afferebant · verum

pont condiciones ex delectatione. Sumitur ex precedentibus · et de memoria et spe

Concludit omnia delectabilia reducit quadam in 3 genera,

ostendit quomodo memorabilia et sperata sunt delectabilia et hec de memorabilibus

etiam non nulla eorum que dolore sunt post illa bonum ac lau
dabile quid habeamus. hinc illud dictum est, iocundum est ser
uato meminisse pericli et illud, letatur enim vir post labo
res cum multa tulisse multaque gessisse recordatur. cuius
causa est. quia malum etiam non habere iocundum est. Eorum — hic agit de delectabilibus secundum spem.
aut que in spe sunt quecumque delectatione aut utilitate
afferre non paruam cum adsint aut sine dolore iuuare
videntur. et omnino quecumque cum adsunt delectationes
sunt ea magis omnia sperantibus quoque Aut recordantibus
ut plurimum iocunda sunt. Ideirco irasci quoque iocundum — adducit ad confirmacionem sua dictum homeri.
vnde homerus etiam dixit de ira quod defluente melle
multo sit dulcior. nemo enim illis irascitur quos ulcisci putat
impossibile. illis etiam qui potentia excedunt aut non
(lectio. 27. — aut numquam irascuntur) irascuntur. Habet ingentes quoque cupiditates volup — hic venit philosophus consideraciones magis speciales per comparacionem ad spem et memoriam. 2. per comparacionem ad apetitum. 3. per comparacionem ad iram.
tas quedam consequitur. nam cum se assecutos memine
rint aut sperent assecuturos. voluptate quadam afficiuntur

omnes p[er] ex[perienti]a[m] spera[n]t[e]s me- morias et spe[rati]s delectant[ur] seq[uitur] alias et alias

Veluti qui febricitant siti oppressi memorie habentes quod bibe-
rint, sperantesque se bibituros gaudent, similiter amantes
eum alloquantur aut scribant aut quicquam aliud faciant, ad
eum quem absentem amant gaudent. In omnibus namque hiis
quasi sentire putant eum quem amat cum eius recordentur

adicit ex hoc fieri in nobis amoris principium.

idque amoris initium omnibus est. si non solum cum adest le-
tantur, sed absentis etiam memoriam tenentes amant.
Ideirco etiam cum mesti sunt quoniam non adest et in luctu
ac fletu inest quedam voluptas. merror enim in eo est quod
non adest. voluptas autem quod recordentur ac illum quodammodo
videant et que agebat et qualis erat. Unde illud dictum
est. sic fatus flendi cunctis immisit amorem. Ulcisci etiam

venatur speciales consideraciones de delect[ationibus] p[er] comparacionem ad ope[rationes] xiii[or] et sunt 4or

iocundum est. nam quod si non assequeris triste id si asse-
queris iocundum est. qui vero reastimentur magnopere
dolent non ulti sperantes aut gaudent. Vincere quoque iocun-
dum est nec contentiosis solum sed omnibus. excessus namque

ymaginatio fit/ cuiusque esse omnes aut moderate aut magis

·2· consideratio

etiam quam oportet cupidi sunt. Verum quod vincere iocundum

est. Ludos etiam omnes qui pugne aut contentionis speciem

·3· consideratio

sunt iocundos esse necesse est. Sepe namque in ipsis victoria

inest, ut tesseras· aleam· pilam· tabula ludos quoque liberos

ludi

distinguit ludos.

similiter. Nam alii eorum iocundi fiunt si quis assuescit

alii statim iocundi ut venatio et omnis bestiarum exercitio.

·4· consideratio

Ubi enim certatio est ibi victoria quoque est. Quapropter foren

disputationesque assuetis atque potentibus iocunda. Honores

atque gloria iocundissimorum est. Fit enim unicuique imagi

addit modum maioris delectationis [illegible]

natio talem se esse ac virtuosum presertim cum hii asserant

quos non existimat mentiri/ quales domestici potius

sunt quam alieni/ deinde familiares ac noti/ et cives potius

quam peregrini et qui sunt potius quam futuri/ prudentes quoque

quam fatui et multi quam pauci. Hos enim veraciter predicare

verisimilius est quam oppositos/ nulla enim cura est ut ab hiis quos

Hos enim scilicet domesticos familiares notos cives presentes prudentes multos veri similius est veraciter predicare quam oppositos scilicet alienos ignotos peregrinos futuros fatuos paucos. Her. [illegible]

quispiam nimium despicit, veluti a pueris aut bestiis
honore aut gloria concupiscatur, non enim ipsius glorie sed
rerum concupiscibilium 2 consideraciones sumuntur ex parte concupiscentie et partis. 4.
forsan cuiusdam alterius gratia. Amicus quoque iocundum est,
nam et amare iocundum, nullus enim vinum amat qui vino
non letatur. Amari etiam iocundum, ymaginatio enim hic
quoque fit bonum sibi inesse quod qui sensiunt omnes cupiunt.
Admirationi etiam esse iocundum propter et honorari. Assen-
tationibus quoque aures prebere, ideo etiam adulator iocundus,
nam et admirari et amare videtur. Idem etiam sepius
hic philosophus ponit 2 consideraciones de delectabili ex ipsa natura secundum quod transmutatur et opponitur. 6.
agere iocundum, consuetudo namque iocunda erat. Vari- lectio 28.
etas quoque ac vicissitudo iocunda, in natura enim mutatio
fit. Quod autem uniformiter semper se habet, constituti atque super-
habitus satietatem generat, unde dictum est vicissitudinem rerum
omnium iocundam esse. Idcirco etiam que intervallo temporis magno
videntur iocunda sunt, tam res quam homines, mutatio enim
presentis fit, et simul etiam est quod magno intervallo temporis

interposito fit. discere quoque ac admirari iocundum ut plu-
rimum est. in admirando enim discendi cupiditas inest.
Quare admirabile desiderabile est, in discendo autem redditur
inest in naturam. benefacere etiam tam conferre quam accipe-
re iocundius est, nam qui recipit percepit adipiscitur, qui autem confert
habet habundatque hiis que utrique appetit. verum quia bene
mereri iocundum est, idcirco subvenire quoque propinquis et
amicis supplere suave hominibus est. Et quia discere atque ad-
mirari iocundum. necesse est ut que imitatione consecuti
sunt iocunda sint. ut pingendi atque fingendi artes. po-
etica siler omneque quod imitatione fit etiam si iocundum id non
sit quod imitantur. non enim illo letantur sed quia ratiocinationem
faciunt quod hoc illud est. Quare aliquid discere accidit. Evade-
reque quoque a periculis tanto iocundius quanto propius periculo.
Admirabilia enim hec omnia sunt. Et quia quod secundum naturam
est iocundum est. omnia quidem genere inter se coniuncta

perit conclusiones similitudinum et non sequitur ... (marginal note, partly illegible)

secundum naturam coniuncta sunt, idcirco ut plurimum que similia sunt atque cognata iocunda sunt, ut homo homini, equus equo, adulescens adulescenti. Hinc et proverbia celebrata sunt quod equalis equalem delectat, quodque semper a sibi simile amatur, et quod bellua belluam cognovit, et quod semper merula ad merulam, et cetera huiusmodi. Verum quoniam quod sibi simile ac eiusdem generis est, sibi ipsi iocundum est, idque maxime unusquisque ad se ipsum habet, necesse est omnes alios plus alios minus se ipsos amare. Nam omnia illa unicuique ad se ipsum maxime insunt. Et quia omnes se ipsos amant, sua quoque omnibus iocunda esse necesse est, ut opera orationes. Quare assentatores ut plurimum atque amatores amici sunt, honoris quoque ac liberorum: nam liberi opera sua sunt. ·2· conclusio· Mancia quoque supplere iocundum, quoniam opus iam suum fit. Et quoniam principari iocundissimum est, ideo sapientem esse iocundum videtur. Nam sapere principantis est

Ponit conclusiones que sequuntur ex ista, scilicet omnes ipso ex eis homines diligere se ipsos

Omnes homines diligere sua scilicet delectari in eis et ponit ·2· conclusiones

Quod simile inquit ac eiusdem generis iocundum est ut homo homini. Sed unusquisque maxime id ad se ipsum habet, nichil est similius unicuique quam ipse sibi. Quare necesse est unumquemque se ipsum amare. Sed alii plus se ipsos amant, alii minus secundum dispositionem et ignorantiam [illegible]

3 9

Sapia

Sapia quoqz multarz ac mirabiliu reru studiu e. ptrea qm ut plurimu ambitiosi sunt, necesse est increpare qz alios iocundu e. Item in quo unusquisqz sibi optimus e videtur in eo versari. ut euripides ait. in id adhuc magnam diei partem ei attribuens, ut ipse se ipso fruat' cum sit optimus. Insup cum ludus ac iocus ex iocundis sint. ocium quoqz omne ac risus et ridicula iocunda nccio sunt. et hoies et verba et opa, sed de ridiculis in hijs de arte poetica dicta sunt determinatum est. Veru de iocundis hec dicta sunt, dolore aut inferentia ex contrariis horum patent. Quorum igitur gratia iniuriant' hec sunt

post alia considerat separata a suis te[illegible]

Capitulum 12. quomodo se hntes et quibus iniuriantur

Nunc aut quomodo se hntes et quibus exponamus. sunt ergo cum rem geri possibilem arbitrant' et sibi possibilem, sive celare sperent. sive deprehensos non daturos poenas. aut daturos quidem

textus. 2 9.

qr phs 5. dixerit qz quia hoies iniusta faciunt. in. ou. qualiter se hntes, et quibus etiam faciunt. et post segtinuat ad dicta

si minoris sibi vel suis futurum supplicium quam emolumentum

Verum quae possibilia quaeque impossibilia videantur posterius — *tempore nos ad .2.m li. de po. et impo.*

explanabitur. communia enim sunt omnibus rhetoricae partibus
causae primum generis potentiae

Ipsi autem posse se absque damno iniuriam facere arbitrantur

si oratoris copiam habent si actiui sunt si multos inter

tumultibus(?) excepti si amicos habundant si divites sunt. aut

ipsi maiorum aut saltem si huiusmodi sibi amici aut

ministri aut socij sunt. Nam haec per(?) et facere et celare

et non dare poenas possunt. praeterea si amici sunt

his qui iniuriam perpetiuntur aut iudicibus. nam et aliqui(?)

nec obsequuntur iniuriantes amicos et reconciliari malunt

quam accusare. et iudices his gratificantur quos amant

et aut omnino absoluunt aut parvi condemnant. Celare — *inter(?) qui penas non exsoluunt ... quam sunt lautatum(?)*

autem facilius possunt partim qui ad ipsa crimina commodi

sunt. ut si imbecillis pulsasse hominem accusetur aut

inops ac deformis adulterij. et quae in aperto et ante oculos

posita sunt. nam que nemo putat nemo observat et que tanta huiusmodi quod sunt ut ea nullus. nam et hec minime observantur. omnes enim homines que robustissime inuerte sunt ab eis cavent velut etiam a morbis qui solent invadere. quo autem nondum aliquis laboravit ab eo nemo cavet. partim hii quibus nullus inimicus est aut plurimi. alii enim celaturos se putant quod non observentur. alii quod non videantur aggressuri fuisse cum observentur. habent quod defensionem hanc quod non fuissent aggressuri. partim hii quos vel mores vel loci vel affectio commoda celat. partim hii qui si celare non potuerint procelle omnino iudicium possunt aut in longius prorogare aut iudices corrumpere. partim qui si pecunia dampnabuntur vel solutionem suspendere possunt vel in longius producere vel ob inopiam nichil habeant quod perdant. partim quibus emolimenta quidem vel aperte adveniunt vel magna vel de propinquo. dampna vero econtra

Lectio 30. om. homines late ratione mot et facultatis iniuriandi

om. latitationis ex parte proximi insufficientiis

partim hii supple iniuriantur qui si celare non possunt

2. consideratio

bona hic ponit magistri nescientes defecti ratione paucitatis dampni ut vocabulum luce quod dampni superat

vel occulta, vel propinqua, vel de longe / ^3· consideracio^ Partim quibus maior

est utilitas quam ut pene supplicium excogitari queat quod tirannis

consecuta videtur. Partim quibuscumque iniurie quidem lucri | docet inuestigare [illegible] post 2as consideraciones

sunt condempnationes aut obprobria soli / ^2· consideracio^ et contra

quibus iniurie quidem laudi quodammodo sunt, ut si alicui

simul contigit parentem ulcisci velut Zenoni. Condempnationes

vero aut exilii aut pecunie aut alicuius huiusmodi.

Iniuriant enim utrique hii sive hoc, sive illo se parto habeant

si non ut iidem ipsi sunt, sed ut oppositi in moribus. Partim | post 2as consideraciones per comparaciones ad fortunam

qui sepe aut latuerunt aut condempnati non sunt. Item

quibus sepius aggressi parum successit. Sunt enim nonnulli

tales in iniuriando quales in re bellica qui iterum atque pugnas

inceptant. Preterea qui voluptate aut lucrum statim assecuntur,

dolorem aut dampnum postea quales incontinentes sunt. Pertinet

enim incontinentia circa omnia que appetuntur. Et contra qui | post consideraciones contraria

dolorem iam aut dampnum postea quales incontinentes aut

Iniuriant enim utrique. Et hii quibus hic dividuntur
obprobria sunt iniurie lucro. Et hii quibus
iniurie laudi cum dividuntur pecunie ut si quibus cum
iniuriatur vindicta etiam parentis fiunt utrique
ipsi iniuriant non [illegible] ut iidem oppositi [illegible]
laudem iniurie [illegible] pecuniam alicui et
contra iniurie laudem quam pecuniam. [illegible]

dampnu statim ppetiunt voluptatem vero aut emolumentu

postea et tardius. Contineteros enim ac solertiores hec pserunt.

[pn̄r. 2as. osideraciones iniusticiarum et hnauz excusationes]

Partim qui videri possint vel fortuna vel necessitudine

vel natura vel consuetudine fecisse et in sum̄a errasse

· 2. osideracio.
s. non iniuriati fuisse. partim qui ius suum aliter obtinere

[pn̄r. 2as. osideraciones fm qs quiz eos m°. iniusticiam fecit]

non possint. partim qui egent. sunt aut egentes dupliciter

nam aut necessarijs ut inopes aut superuacuis ut

vel diuites. partim qui preclari aut infames sunt. alij

epilogus
qui non videbuntur alij qui non magis videbunt. ac ipsi

Lectio · 31 · quidem sic sic hntes aggrediuntur. Iniuria vero afficiunt [hic phus ponit angles iniusticie hoīes et ponit Intentum]

hos et in hijs. Primu hntes ea quibus ipsi egeant. vel

ut necessitatem expleant vel ut habundent vel ut

fruantur. Deinde tam longe absentes quam prope ab alijs. nam [exse et pn̄r. 7. osideraciones qui no expectat puniri iniusti fecerit ? aliqs al' n' faciat]

cito auferunt ab alijs tardius puniunt. veluti qui car-

· 2 · cosideracio
taginensibus furantur. Preterea non obseruates nec ca-

· 3 · osideracio.
uentes. sed credulos. nam omnes hos celare facile. Ad hec

Partim qui proximi ... famosi inquit ... ut si quis testimonio famam habuit ... non creditur ... famam ... si indicet facile ... adultery ... ... si infamis ... magis ... hoc infamis ... hec ...

4. conditio

negligentes. nam ulcisci diligentis est. verecundos etiam non

5. conditio

enim pugnant de lucris. eos quoque qui affecti a multis in-

iuria non curaverunt de ultione. nam ut tritum proverbio dicitur

6. conditio

missorum hii preda sunt. Insuper eos quos nunquam et quos

sepius. utrique enim incauti. illi quasi nunquam. hii quasi non amplius.

7. conditio

Item eos qui adversis rumoribus vel opprimuntur vel

supplicantes aut persuadere

facile possunt opprimi. Nam hii nec volunt cum timeant

iudices. nec persuadere queunt huiusmodi sunt. et quos multi

oderunt et quibus multi invident. Item adversus quos | ponit conditiones iniustificantes reos ex quibus hic considerat

causam habuerunt vel ex ipsis vel ex parentibus vel ex

amicis qui male aut fecerunt aut facturi erant. vel sibi

vel parentibus vel hiis que sibi cure sunt. sicut proverbio

fertur improbitas causam querit. Item amicos atque inimicos | ponit 3es conditiones que relinquunt iniustitiam que delectabilis est et facile iniustum

alios namque facile alios iocunde. Item eos qui amicos

non habent. Item eos qui nec ad dicendum nec ad faciendum

multum valent. Nam hii aut ulcisci negligunt aut

missorum hii preda sunt. missos [illegible] qui non persequentes
iniurias [illegible] [illegible] hic [illegible]
[illegible] tamen de non persequentibus iniurias hic vero
missorum preda sunt hic [illegible] reprehendi

reconciliantur aut non ad finem usque perseverant. Preterea quibus
inutile est diuini iudicia et compensationem expectant temporis
consumere / qualesque sunt aduene ac opifices qui iniuriantes
sibi paruo absoluunt et facile cessant. Preterea qui eos aut

primum .3. confidentes puta iniusta facientes existimantur / exemplo quomodo aperte quod iustum

ipsi aliis sepe iniuriam intulerunt aut iniuria talia fecerit
qualia patiuntur. nam id non uidetur fere iniuria / cum
tale quid perpessus quispiam sit quale ipse solitus est facere
ut si quis coticulariter solitum verberauerit / .2. confidencia Vel eos qui
male aut fecerunt aut voluerunt aut facturi sunt / etiam
et voluptate id et laudem habet habet. nec fere iniuria
esse videtur / .3. Item eos quorum iniuria vel amicis vel do-
minis vel vniuersaliter quibus ipsi viuunt grata videtur
Item eos a quibus sperant veniam si consecuti eos / .4. Preterea
quibus eos conquesti sunt. sunt ita ut dissidium prefuit / ut
callipus in dionem fecit. hec enim a deo ~~[illegible]~~ in ...andum accedere
videntur / .5. Preterea eos qui etiam si ipsi dimittant ab aliis

tam[en] opprimetur quasi non sit amplius possibile consiliu[m]

exemplificat/
adhiberi. Ut eversionem ad geloniam romabia opidum de popu

latum supposuisse fertur qui cum urbem illam depopulatum

6.
paulo p[er]venisset / Preterea eos quibus iniuriati poterint

iuste atque multa quasi facile resarciunt / ut iaso thesalus

da
dixit oportet in quibus solam iniuriare / ut iure quod iusta

facere possis. Item ea facilis committunt que multi faciunt

Veniam enim in his se consecuturos putant. Item ea que — post consideraciones secundum quos iniuriantes infesti sint quod ... factum et sunt ...

celari commodius possunt qualia sunt que subito consumuntur

Ut edulia vel facile figura colore complexione mutantur

Vel que celari ubique possunt ut que facile portantur et paruis

2. consideratio
in locis reconduntur / Item ea quorum similia multa iniuriae

3.
possidebat / et que pessimum dicere pudet ut uxorum adulteria con

4.
tumelias que sunt vel librorum / et in quibus qui accusat litium

studiosus videtur / qualia sunt parua et in quibus venia dari

epilogat
solet / at quomodo se iniurantes iniuriant et quibus et quos.

et tn het fere sunt. Capitulum terciumdecimum de iniuria iniuste factis.

hic ph9 declarat de iusto et iniusto pmittendo 2as disti(n)ctiones /

Sed iniuria iniuste facta omnia distinguamus hinc primum incipientes / declarant igitur iusta atque iniusta primum duabus legibus / deinde quibus sunt dupliciter

exponit quod dixerat et primo de duplici lege

legem autem dico aliam esse propriam alteram communem et propriam quidem que singulis inter se ipsos declarata est. et hanc aliam

declarat de iure naturali.

scripta aliam non communem vero que secundum naturam est. est enim quedam natura iustum et iniustum quod omnes vaticinant. etiam

declarat quod dixerat per exemplum.

si nulla inter se societas aut pactio sit. Quale antigone apud sophoclem dicere videtur cum iustum esse asserat sepulture polinicem tradere / non enim inquit nunc aut nudiustercius verum

declarat quod dixerat per aliud exemplum

semper id viget / nemoque scit ex quo ita constitutio est. et ut empedocles dicit, de non interficiendis animatis non enim id apud quosdam iustum id apud quosdam iniustum / sed apud omnes inquit legitimum ac per ethera latum terrasque iacentes constitutum est. et

lex se habet 2ter per comparationem ad quos est.

ut alcidamus etiam in messenaico dicit. Quibus autem declarata

lectio 32.

a dupliciter dictata sunt

sunt. Nam aut ad communem societatem aut ad unum societatis
agenda et non agenda spectant. Idcirco dupliciter etiam iure
atque iniuria facere possumus. Nam aut unum ac certum aut
civitatem ledimus, qui enim adulterat, aut hominem cedit certum
quendam ledit. qui vero militiam deserit, civitatem. Cum igitur — ~~iniusti~~ 2 exsequitur de iusto et iniusto resumendo diffinitiones.
que iniuste fiunt omnia ita bipartito distribuantur, distri-
buantur si prius quid sit iniuriam pati repererimus cetera
dixerimus. Iniuriam pati ergo est cum a volentibus iniusta
inferuntur. iniuriari enim voluntarium esse iam diffinitum — Quid est pati iniuriam.
est. Verum quoniam necesse est eum qui iniuste patitur ledi, neque sponte — ex diffinitione iniusti infert quod spectet vel non spectet ad istum tractatum.
ledi, lesiones que ex hiis que iam diximus patent. bona enim
et mala prius divisa sunt, voluntaria etiam dicta sunt ea
ea, que scientes faciunt. necesse est peccata omnia vel ad civitatem — excludit omnes querelas tam ad commune quam ad privatum esse. 4.
vel ad privatos spectare. et hec aut a nesciente aut a nolente
aut a volente atque sciente fieri. et horum quedam electione
quedam effectu (ac de ira quidem in tractatu de affectibus) — ostendit quod non spectet ad presentem tractatum.

Investigat quid constat de iniuria

explanabitur, que res eligunt et quomodo se habeant, iam expla
natum est. Verum qui sepe concedentes fecisse aut intentionem
accusatoris negant, aut id de quo est intentio. ut cepisse sed
non furatum fuisse, verberasse sed non contumeliam esse fecisse
vna. si non adulterium fuisse, aut furatum esse. si non commisisse
sacrilegium, non enim rem diuinam attigisse aut substulisse, sed
non publica, aut collocutum cum hostibus fuisse. si non prodidisse.
Propterea oportebit etiam quid furtum sit, quid contumelia, quid adulterium
determinare, ut siue esse siue non esse iustum velint ostendere facere
queant. Nam de omnibus his questio est, utrum iniustus sit

declarat quod imponere petitio nomina et quod nomine iusti, ut iniusti.

et improbus an non. est enim in electione improbitas atque in
iuria, et huiusmodi nomina elegisse ostendit, veluti contumelia, furtum
nec enim si verberauit statim contumelia quoque affecit, sed si
alicuius causa ut si aut vituperandi aliud aut voluptatis sue; nec
si clam accepit statim furatus est. sed si ut alteri damnum
sibi utilitatem afferret. Similiterque de aliis. Quoniam   Lectio. 3 2

determinat philosophus de quadam specie iniusti quam appellat epikeia, et primo distinguit iusta et iniusta.

vero due iustorum atque iniustorum partes erant; quedam enim scripta
quedam non scripta. De his quidem de quibus leges scribuntur dictum

distinguit iusta non scripta.

est. Ea vero que scripta non sunt bipartito distribuimus.
Nam alia sunt per excessum virtutis aut vitii, in quibus
vituperationes honores infamie donationesque sunt, veluti
gratiam habere bene merito paratum esse amicis, et cetera que
huiusmodi; alia legum scriptarum defectus. Nam equum et bonum iustum
esse videtur. Equum autem et bonum est quod preter legem scriptam

investigat quomodo epikeia contingit esse.

iustum est; idque accidit partim volentibus partim invitis legis-
latoribus; invitis quidem cum se effugerit, volentibus autem
et cum nequeant determinare, sed necesse sit universaliter dicere quod
non ita sed ut plurimum sit, et cum determinatio propter infinitatem
facilis non sit, ut si ferro percusserit, quanto et quali quodam
tempus enim deerit enumeranti. Si ergo de quo determinari non

ostendit quomodo aliquis facere potest et est iustus.

potest, de eo lex ferenda est, necessario simpliciter dicendum. Quare
si tu anulatus sit manum extollat vel percutiat, lege quid

scripta reus est, et iniuriatus est, vere aut non est iniu-

riatus, et id est equum ac bonum si ergo quod dictum est, equum

et bonum est. patet equum etiam esse ne tanti errores fiant

quanti iniuria, nec que adversa fortuna eveniunt tanti.

quanti errores. sunt autem adversa fieri fortuna quecumque

preter opinionem fiant. non fuit ex pravitate, errore autem

tum nec preter opinionem nec ex pravitate, iniuria vero cum

non preter opinionem et ex pravitate. nam que cupiditate

fiunt ex pravitate fiunt. Equum etiam est rebus humanis

ad ignoscendum commoveri, et non legem, sed legis scriptorem

nec verba sed mentem spectare, [1] nec factum sed voluntatem

[2] nec partem sed totum, [3] nec quis nunc. sed quis semper [4] aut fere semper

fuit considerare, et meminisse bonorum magis que in se

collata sunt quam malorum, et eorum bonorum magis que recepit

quam que fecit, [1] et non iniquo animo iniuriam ferre, [2] et oratione dis-

ceptare potius velle quam re, [3] et in arbitrium magis quam in forum

Ostendit quomodo sedeant huiusmodi causas in iudicando secundum leges et secundum prudentes forenses.

Ostendit quod ephiches secundum fragilitatem humanam potius debet declinare ad indulgendum quam ad punire.

Ostendit quomodo sit indulgendum humanis ex eo quod iusti fieri [illegible] ad actus et tangit 4or.

Declarat quomodo sit indulgendum humanis ex eo quod iusti [illegible] ordines ad peccatores et tangit 3.

Iniuriam ferendi dicit ab eo in quem ea peccavit [illegible]

velle descendere. Nam arbiter ad equum atque bonum/ iudex ad legem spectat/ et hac de causa arbiter eligitur ut equum et bonum prevaleat/ atque de equo et bono sit [epilogat] determinatum sit.

Capitulum 14m de maiore atque minore iniuria.

hic phus declarat de annexis s. maiori et minori iniuria qua iam dictum est de pluribus iniuriis.

Iniuria vero maior que a maiore proficiscitur iniquitate. Lectio 34.

Quocirca que minima sunt etiam maxima interdum videntur (ut menalopi callistratus accusabat/ quod templi custodes decepisset/ triaque vascula et sacris minimi ponderis subtulisset/ contra vero est in ipsa iustitia.

notat quod dixit per exemplum.

Hec autem ita sunt quoniam viribus excedunt/ Nam qui sacrea vascula parvi ponderis furatus est/ huius quamvis in re peccabit/

omnia vitia sunt origo et causa consideratio

Interdum igitur sit magna iniuria interdum ex magnitudine dampni estimatur (ut illa cui nullum potest supplicium equiparari/ sed omnis pena minor inveniatur/ et cui remedium afferri non potest. acerbum enim atque inauditum et in qua non potest qui passus est penam sumere/ cum reus

docet cognoscere maiorem iniuriam ex magnitudine nocumenti et dat tres conditiones

nullum remedium patiatur. Nam ultio atque poena remedium

est. et si qui perpessus est turpitudinem ferre non potuit

maiore namque supplicio qui fecit dignus est. et sophocles

cum non cuttemonis causam ageret. at ille non fecens contume

liam seipsum interemisset. non estimare se contumelia mi

noris inquit quam quanti qui passus est estimauit. et si solus

aut primus fecit. aut si pauci admodum eo crimine contami

nati sunt. Idem etiam sepius peccare per magnum. similiter

maxime hijs peccat cum ea querant ac excogitant que

prohibeant. ut supplicia et cruciatus. sicut hij propter quos carcer

exedificatus est. et apud argiuos pecunia hijs multatur.

propter que lex posita est. Maius et est. quod belluare magis est

et quod ex premeditatione magis et quod qui audiunt timent

magis quam miserantur. Amplificentia vero illa sunt quod

multa iusta euertit aut contempsit. iusiurandum dictum

dexteram hospitium fidem affinitates multorum. nam criminum

pont. 5. considerationes ad cognoscendum magnum et iniustum ex parte iniustificati

pont. 7. considerationes propter quas dicitur cogitare maiores iniusticias ex hijs que committuntur in iniusto secundum se

·1·

exaggregatio fit. 5 Ad hec non parum ibi peccare ubi puniuntur iniusti · quod falsi testes faciunt ubi enim non peccabunt qui vel apud iudices peccantur. 6 Preterea ea maiora in quibus turpitudo maior. 7 Summa etiam iniuria si eum ledit qui de se bene meritus est / plura namque peccat quam non bene facit et quod male / huius etiam vituperandus qui iustitia secundum leges scriptas solummodo servat / melior enim qui non coactus iustus est / scripta vero coacti servant / sed non coacti minime. Alio etiam modo qui propter scripta facit. Nam qui ea committit que leges prohibent et de quibus supplicia sunt hic ea multo magis committet de quibus nullum supplicium est. De iniuria igitur maiore vel minore dictum est.

Capitulum decimumquintum de inartificiali fide.

De fide autem que inartificialis dicitur deinceps dicendum · propria enim iudicialium causarum. Sunt igitur que fidem huiusmodi faciunt quinque numero / leges · testes · pacta

Pro consideratione forte quam possumus arguere e contrario

Pro consideratione, circa

·Textus 3· 5·

Postquam philosophus determinavit de probationibus artificialibus hic determinat de inartificialibus

exsequitur primo de legibus

questiones iusiurandum. Primum autem de legibus quo pacto suadenti et dissuadenti et accusanti et defendenti utendum sit dicamus. Patet ergo si lex scripta adversus nos sit, communi tunc lege utendum esse et equo ac bono tamquam iustioribus

exsequitur et docet confutare legem scriptam pro non scripta et premittit unam cautelam.

et quod optima sententia uti hoc est ne utique scriptis omnibus

probat quod dixerat et assignat .2. rationes ad ostendendum quod leges naturales et leges equitatis prevalent legibus scriptis

.1. ratio

et quod equum et bonum idem permaneat semper et nunquam immutetur, sed nec communis, cum secundum naturam sit. Iura vero scripta sepius, unde dictum est in Antigone Sophoclis, fecisse se preter creontis legem, sed non preter illam non scriptam; non enim nunc aut heri, sed semper. 2. et quod iustum verum quid est atque utile, sed non id quod videtur. Quare que scripta est lex non est, cum legis opus non faciat. 3. et quod iudex quasi argenti atque auri cognitor est, ut vere iustum ab adulterato discernat. 4. et quod melioris est viri non scriptis potius quam scriptis uti et in eis permanere. et si alicubi contraria probate legi (scilicet naturali ut patitur) aut sibi ipsi contraria est, veluti

si altera ex iubeat quecunque inter se pacti sunt / cum altera

vetet ne adversus leges paciscant (Et si ambigua ut vertere | ponit 2am cautelam ad id.

inspicere qualiter liceat, et ad partem iustum aut utile accomo-

dabitur (Ac ita demum ipsa uti et si res de quibus lex lata | dat 3am cautelam ad subterfugiendum legem

est non similiter se habeant lex autem ita. cum vero id ipsum

·1· vero

Qui vero lex scripta pro lege dicit et est alterum ... principat ... de legibus ... | significandum est ostendendumque sibi ipsi eam repugnare (Si | ponit 4 rationes ad confutandum adversarium quando lex scripta non facit pro negotio nostro

vero lex scripta rebus conveniat / tunc optima sententia dicendum

non esse legem positam ut preter leges iudicet / sed ne peie-

2·

rando quando leges volunt, peiores (Et quia nemo eligit quod simpliciter

3·

bonum est / sed omnes quod sibi / et quod non differat nullas

4

esse leges / si non utere / et quod etiam in morbis non conferat

adversus medicum cavillari. plus enim medici error offendat

5·

quam si obaudire principibus assuescimus / et quod probate

leges id maxime vetant / ne quis se legibus prudentiorem

epilegat

Lectio 3. 6. | velit ostendere. At de legibus quidem sit determinatum sit. Testes | hic philosophus tractat de testibus et distinguit 3 genera testium

aut alii veteres / alii iuniores / et horum tum aliis periculum

commune est. alij omnio extra periculum sunt. Veteres igitur dico poetas ceterosque claros quorum sunie approbantur. sicuti homero de salamine athenienses usi sunt. tenedij quoque nuper adversus sigeenses periandro corinthio et leophron [viru / arceni] in etiam solonis usus est elegijs. ut ostendet iam expositis temporibus domum impudicam fuisse. non enim scripsisset solon flavo critie dicendum michi est. ut patri ausculet. hij ergo testes de preteritis sunt. de futuris vero oraculorum etiam interpretes. ut themistocles qui muri lignei navali certamine esse pugna moneant. preterea proverbium quoque ut dictum est testimonium quoddam est. veluti si quis cum consulat senem non ex amicitia suscipiendum. proverbium huic attestari dicat quo fertur nunquam beneficium in sene collocandum. cum vero liberos cum parentibus interficiendos. fatuus qui patre ceso liberis pepercit. Iuniorum etiam qui clari sunt sententie litigantibus conferunt. sicuti eubulus in iudicio

deiciat de utroque genere testium scilicet de antiquis

nota quales sunt testes de futuris

nota quod secundum proverbia sic dicere est sicut testimonio futurorum

deiciat de testibus iunioribus existentibus ex presentium ut sunt viri famosi et cetera pares litigantibus

platonicus quidem adversus eos hareta protulit, quod plato in archibium dixit, increvisse iam propter illum in civitate ut pravos se omnes esse fateantur et quibus cum communiter periculum est si mentiri videantur. Verum hii de huiusmodi solummodo testes sunt factum ne sit, an non, et utrum ne sit an non, de qualitate vero minime ut puta si iustum si iniustum, utile aut inutile. Procul autem etiam de qualitate. nam cum corrumpi non possint fide dignissimi sunt. Qui vero testes non habet hiis presidiis utetur. Lex ex probabilibus iudicandum sit, id enim est optima sententia iudicare. Et quod pecunia corrumpi probabilia non possint. Et quod falsi magis testimonii cuncte accusentur. Cum autem habet adversus non habentem hiis. Et quod ad ferendam sententiam probabilia non sufficiant. Et quod testibus minime opus esset si ratione res satis cognosci posset. Sunt autem testimonia vel de nobis vel de adversariis et alia de re alia de moribus. Quare patet testimoniis

Determinat de testibus respectu testibus existentibus in processu qui trahuntur ad causam

Instruit quomodo debemus nos habere cum non habemus testes et adversarius habet

Instruit quomodo debemus nos habere quando nos habemus testes et adversarius non habet

Ostendit ad que debemus adhibere testes et quod semper non desunt testes quando sunt utiles

conferentis inopiam numquam futuram erit namque de re quidem

vel pro nobis vel contra adversarios de moribus aut de bo-

nitate tua vel de adversariorum nequitia. cetera vero de testibus — *excusat se de tractando alia de testibus*

amicis aut neutris et vel probis vel improbis vel neutris

ac de quibuscumque aliis generis testium differentiis ex hiis

locis querendum ex quibus enthymemata etiam ipsa manant

Lectio 37. De pactis autem hiis sermonis usus est ut aut augeas — *hic philosophus determinat de pactis et narrat que sunt tractanda*

aut extenuas et vel credibilia vel incredibilia ostendas

nam si pro nobis sunt credibilia et vera sin pro adversa-

riis econtra. qui ergo probabilia vel contra ostendere — *ostendit quomodo astruere pacta esse fidelia ut infidelia non spectat ad partem tractatus*

vult ea considerabit que de testibus diximus. nam ex qua-

litate eorum qui in pactis conscripti sunt aut qui firmare

ea debent credibilia vel contra sunt. tum vero concedit — *ostendit quomodo pactum sit firmandum quod facit propter [illegible]*

pactum sic intercessisse si pro nobis est amplificatione

utendum. pactum enim lex quedam de particulari est ac leges

quidem non approbantur a pactis pacta vero tum legitima

sunt a legibus comprobanti et omnio lex ipsa pactum quoddam est .

Quare qui non credit evertit quod pactum leges evertit / pre

terea commutationes rerum ultro ac citro scilicet que voluntaria | ponit . 2am . rationem ad hoc

sunt pactis ut plurimum facimus . Quare si quis pacta in-

firmat . [illegible] usum hominum inter se penitus evertit / cetera

vero hanc ad rem accommodata . facilia intellectu sunt Omnia autem | ostendit quomodo sit utendum pactum quia facit contra nos per quosdam rationes communes

pro adversarijs sit quemadmodum omnia que in legem contrarium quis-

piam dicet accommodari possunt . est enim absurdum si legibus

cum non recte sed iniuste ac dolo malo latoris scriptoris

positas cognoverimus non stabimus . et pactis multo stabimus

ponit . 2am . rationem | deinde si iudex est iusti distributor est non est considerandum

quod iustum est . sed quod iustius / Et iustum quidem nec

deceptione nec necessitate verti potest quoniam innatum sit / pacta

vero et ad deceptis et a coactis fiunt . Ad hec perspiciendum | docet vitare pacta sine que contrariantur legibus .

si pacta alicui legum vel scriptarum vel non scriptarum si iustis

ponit . 2am . viam ad hoc | si honestis ac deinde si aliquo pacto priori vel posteriori

contradicant. nam aut priora vera sunt et posteriora ficta.
aut recte se habent posteriora, sed priora fefellerunt. itaque alterius
istorum ex re nostra utemur. Denique alterius inspiciendum | adducit 3am rationem
si aliquo modo iudicibus inutilia sunt, ceteraque huiusmodi facilia
namque inventu. Sed sunt questiones aut testimonia | de hiis que de extortis.
quedam sunt videnturque fidem facere, que cogunt, quas non
est difficile percipere. at ea que habent inveniri dicique possunt
conspicere. Nam si pro nobis sunt amplificatione utendum | ex seq. docens nos confirmare testimonio si sit pro nobis
| ostendit quomodo possumus testimonia vitare si sunt contra nos
est, quod ex testimoniis sola habet vera sunt. Si vero adversus
nos et pro adversariis dissolvemus que vera sunt, de omnibus
contra questionis discernentes. nam qui coguntur non minus
falsa dicunt quam vera et tum tollerantes vera occultant | ponit 2am viam ad destruendum extorta que sunt pro adversa parte habentur.
tum facile falsa dicentes credunt se citius evasuros. sed oportet
haec exemplis comprobare que ipsis iudicibus non ignorentur.

Lectio 38.

De iureiurando aut quadripartito distribuere possumus. | tractat de quarta probatione inartificiali scilicet iuramento
Nam aut offert et suscipit, aut neutrum, aut alterum, id est

aut offert sed non suscipit, aut suscipit sed non offert.

dicit iniectum quando iuramentum iam est factum

Preterea de hiis ipsis aliter si iam iuratum est et sit vel ab hoc vel ab illo non offerre ipsum se dicet quia homines

per se [illegible] membrum orationis retrogado.

cum ab eis pecunia petitur facile peierant, et quia qui iuravit non reddit, qui non iuravit cum facilius condempnari putant, et quia magis periculo iudicibus causam committere, cum hiis credit illi minime. Non suscipit vero

[illegible] quando detegens nos [illegible] iuramentum [illegible] 2 [illegible] casus excusatus

2. ra.

quia pro pecunia iniurandum est, et cum sit irreligiosus aliquis de causa pravum esse, quam de nulla iurasset, profecto si pravus esset. Nam iurando habebit, non iurando non habebit.

Quare non ne peieret, sed propter virtutem non suscipit. non hiis

[illegible] idem per exemplum zenonis

constituendo illud Xenophanis non parem esse hanc provocationem impio ad pium, sed similem, at si robustus ad inferendum suscipiendumque ictum imbecillem provocaret. Qui suscipit non adversus eos sed sibi ipsi credere asseverabit. Illud quoque Xenophanis convertendo dicet, par esse si

per se [illegible] membrum de illo [illegible] casus [illegible] de iuramento [illegible] [illegible]

[illegible] aliud dictum zenonis [illegible] [illegible] ad [illegible]

iniustus offerat et pius suscipiat. grave esse repellere. cum

ostendit quomodo debeamus nos habere et tangit 3 cautelas

iuratos iudices eadem de re velit sententiam ferre qui

offeret pium affirmabit esse ut dijs velit committere.

·2· Preterea non esse opus adversario alijs iudicibus cum sibi

ipse iudicium permittatur. ·3· Ad hec iniquum esse iusiurandum

repellere cum eadem de re alios velit iurare. Quomodo igitur

docet combinare que singulariter simpliciter proveniunt

per singula quid dicendum sit aperuimus. patet etiam

in coniunctis ut si suscipit et nolit offerre. aut si offeret

et non suscipit. aut si offert simul et suscipit. aut

neutrum. Nam cum hec ex illis coniunguntur. horum

etiam rationes ex rationibus illorum coniungi necesse est. Et si

tractat quomodo sit excusandus iurans de periurio

ab adversario quispiam deceptus est. patet id periurium

non esse. Iniuria enim ex voluntarijs est. et periurium in-

manifestat quid dixit

iuria est. cuncta vero que vi vel deceptione fiunt in-

voluntaria. Hinc colligitur quid peierare sit. est enim

dat .2. modum excusationis periurii.

mente. sed ore non. Quod si iam adversario iuratum sit

docet nos quomodo sit incedendum si invenitur contra eos quod adversarius iuravit.

postquam determinavit philosophus de persuasionibus que se habent ex parte orationis secundum unumquodque genus in primo libro. nunc vult determinare in hoc secundo libro de eisdem ut habent fieri ex parte dicentis et auditoris.

omnia diceremus cum committere qui non servat que iuravit. Ita idcirco legibus etiam utuntur prius iurantes. et cum iudices dignum putemus ut vos iudicando ea servetis que iurastis vel et cum iudices dignum putemus ut vos iudicando ea servetis que iurastis scilicet ipsi non servabimus. et cetera que huiusmodi que amplificando quispiam diceret. Verum de comprobatione inartificiali tot dicta sint. Secundus liber sequitur

Capitulum primum. Ex auditoribus sufficiendi sunt

Ex quibus igitur suadere ac dissuadere vituperare ac laudare accusare ac defendere oportet. et que ad faciendum in eis fidem opiniones ac propositiones conducunt. hec sunt. de hiis enim et ex hiis ut seorsum de unoquoque genere orationis tractemus enthymemata dicuntur. Verum quoniam iudicii causa rhetorica est. Nam et in deliberationibus iudicant et in foro iudicium est. Necesse est non solum dare opera

primo resumit quod sunt determinata quantum ad persuasiones artificiales ex parte orationis

ostendit persuasiones sumptas ex parte auditoris et dicentis pertinere ad negotium rhetoricum

ut oratio fidedigna demonstrativa que sit: sed ut ipse quoque ac

[margin: ostendit quod ex hoc quod dictum est variatur iudicium auditoris]

iudex qualis quidam efficiatur. Nam id in consiliis pre
cipue: deinde et in iudiciis ad fidem faciendam plurimum
pertinet: ut qualis quidam videatur qui dicat. puteturque
ab auditoribus affectum se quodammodo erga ipsos esse. Ad
hec ut et ipsi auditores affecti quodammodo sint. Verum

[margin: concludit quod iudicium variatur secundum qualitates auditoris]

consilienti magis confert ut ipse qualis quidem esse videatur.
auditores autem affectus litigandi utilior. Non enim eadem

[margin: manifestat quod dixerat]

iudicibus videntur cum diligant et cum oderint, nec irate
et quiete. sed vel omnia diversa vel magnitudine diversa.
Nam rerum aut nullam aut parvam fecisse iniuriam amanti
videtur. contra vero ei qui odit. cupienti autem sperantique
si quod de futuris iocundum sit: et fore et bonum fore
videtur. contra vero ei vero qui aspernantur atque desperat.

[margin: determinat de huiusmodi persuasionibus et primo ex parte dicentis]

Ut igitur dicentes ipsi fidedigni videantur: tres cause
sunt. tria enim sunt que preter demonstrationem fidem faciunt.

prudentia. virtus. benivolentia. Alium qui dicunt aut | manifestat quod dixit
consulunt: vel pp [propter] hec omnia: vel pp [propter] aliquid horum; fallunt.
aut enim pp stultitiam non recte opinatur: aut recte senci
entes pp improbitatem non dicunt ut sentiunt. aut quamvis
recte sentiant virtuosique sint: tamen non benivoli non | ostendit non esse aliam causam preter predictas.
sunt. facile contingit sponte non optime consule. Vel igitur sunt
quare fallunt et preterea nichil. Quare necesse est, si quis
omnia videtur hec esse, fidedignum esse apud audientes.
Verum unde prudentes et virtuosi videri poterunt: ex | docet quomodo possumus nos ondere prudentes studiosos et benivolos
hiis que de virtutibus dicta sunt: sumendum est. nam ex
eisdem tam alium quam se ipsum huiusmodi quispiam efficiet. de be
nivolentia vero et amore ac universaliter de affectibus:
lectio .2. nunc dicendum. Affectus igitur sunt quibus homines | hic declarat philosophus de hiis per que fit persuasio ex parte auditoris s. de passionibus.
commoti differenter iudicant. quos simul affectus volup
tas aut dolor consequitur. ut ira. misericordia. ti
more. ceteraque huiusmodi. et hiis opposita. Sed oportet quod circa | dat modum procedendi

vniuscuiusque sunt, in tria distribuere, veluti que circa iram quomodo affecti irascuntur, quibus irasci soleant, qualibusque in rebus. Si unum solum horum aut duo et non omnia haberemus, non erit nobis possibile in iram audientes impellere. Similiter in aliis, atque sicut in superioribus propositiones ipsas conscripsimus, sic in hiis quoque faciemus distribuentes ut diximus. Capitulum 2m de ira

Sit ergo ira appetitus ultionis apparentis cum dolore propter apparentem inmeritam vel in se vel in suos contemptum. Cum igitur id ira est, necesse est eum qui irascitur semper ex singularibus irasci, ut Cleoni, sed non homini, et quoniam ei vel suorum alicui aliquid fecit vel facturus erat. Et ad omnem iram voluptatem quandam sequi propter spem ultionis; iocundum enim est si quis putat ea se consecuturum que expetit. Nemo autem que sibi videntur impossibilia expetit, quare iratus possibilia sibi expetit

ex seq[2] et p[o] de yra disfiniendo

ex diffinitione dicta excludit 2 quod sunt in ira

excludit 2m scilicet ad omnem yram seq delectatio

Itaque recte illud de ira dictum est, que defluente multo dulcior
melle in virorum pectoribus consistit. consequitur enim voluptas — *assignat 2am causam huius*
etiam quedam, et propter hoc quia dirigunt et quia in ulciscendo
cogitatione immorantur, que imaginatio voluptatem similem
ei efficit, que in somniis accidit. Quoniam vero con- — *lectio 3a*
temptus est actus opinionis in id quod nichili dignum estimatur.
mala enim et bona queque ab ea tendunt non parvi facimus
sed ea nichili pendimus, que aut nulla sunt aut minima.
tres contemptus partes erunt. despectus. detractio. contumelia. — *dividit species parvipensionis*
Nam et despiciens contempnit, que enim nichili ducimus
hec despicimus, contempnimus autem rei digna nullius, et qui
detrahit contempnere videtur. est enim detractio cum alicuius
alicuius voluntati quispiam impedimento est, non ut sibi
quidquam, sed ne illi. qui ergo nichil sibi querit. ideo contempnit
quod inde patet, quod sibi nec offuturum existimat. nam si pu-
taret timeret et non contempneret. nec in re de qua curandum

Marginalia (left): ex sequentibus de ira illa 3a quia dixit, primo diffinit parvipensionem · declarat membra · manifestat quod dixit

sit profuturus. Daret enim operam ut ab eo diligeretur. Et qui contumeliatur, similiter contempnit. Contumelia enim est detrimento atque dolore in hiis efficere in quibus turpe patienti est non ut aliud quoddam sibi fiat preter quod factum est, sed ut voluptate afficiatur. Qui enim par pari reddunt non contumeliantur sed ulciscuntur. Est autem voluptatis contumeliantibus causa quia arbitrantur malefaciendo eos magis excellere. Quapropter iuvenes et divites contumeliatores sunt, longe magis putant contumeliando excellere. Contumelie autem vituperatio propria, contempnit enim qui vituperat. Illud namque quod nullius rei dignum est nullius est pretii neque boni neque mali. Propterea iratus Achilles dicit: nullius existimavit meum namque honorem abstulit ipse ac me privavit et ut quendam nullius pretii exulem, quasi propter hec irascitur. Multum enim fieri se oportere arbitrantur a minoribus genere potentia virtute ac omnino in quo multum excellunt. Ut divites in

ostendit hic id de contumelia

ex dictis investigat causas ire in quibus habent omnes [illegible] ex parte parvipensoris.

ostendit causas parvipensionis ex parte persone parvipense.

manifestat quod dicunt non [illegible] facere ad contumeliam et causas ire.

ostendit in quibus habent [illegible] vilipensio

pecuniis pauperem superat, et orator in ornatu verborum inopem

et princeps subditum, et qui se principatu dignum putat

digni nullo existentem. Unde dictum est: Animus autem magnus est in

regibus divis, et illud: Sed certe etiam postea habet ut

ulciscatur. Moleste namque ferunt quia excedunt. Adhuc et

a quibus oportebat gratiam referri. Hii sunt quibus aut

bene fecit aut benefacit ipse vel suorum aliquis vel per ipsum,

et aut vult aut voluit. Ex hiis igitur patet quomodo

se habentes irascuntur et quibus et quas ob res. Nam ipsi

quidem quando tristantur. Nam qui dolet aliquid appetit, sive in oppositum

quis se obiciat, velut sitienti ne bibat, sive non ex oppo-

sito idem videtur facere, et sive contra faciat quispiam sive

non adiuvet sive aliquid aliud quoddam perturbet, omnibus

cum sic se habeat irascitur. Quapropter egrotantes, pauperes,

amantes, sitientes et universaliter appetentes et non

assequentes iracundi sunt et faciles incendi. Principue

Marginalia (left): manifestat quod dicat per dictum cuiusdam poete — tertio ...

Marginalia (right): addit quomodo aggravat huiusmodi iniuria ut cum ipse quem ... metuit — hic philosophus ostendit qualiter dispositi irascuntur quod erat primum — ostendit qualiter se habentes irascuntur — concludit intentum — ostendit quomodo ... huiusmodi ... quod molestat ... principalis

et maxime adversum eos qui in prospera fortuna se contempnunt

velut egrotus eos qui in morbum / pauper eos qui in pecuniam

militans eos qui in militiam / amans eos qui in amorem

et in ceteris similiter (preparatur enim quilibet ut unicuique — ostendit quod est alia molestia cuiusmodi

irascatur / a turbatione que in ipso est) deinde si forte opposita — ostendit quod contristantur et irascuntur hiis quibus accidit ad inspectum

expectabat maiorem enim infert dolorem quod magnum est

et preter opinionem / quemadmodum etiam delectat si preter

opinionem factum sit quod optavit. Hinc tempora quoque et dispositiones

et etates patent. que nam aptiores ad iram sint. Irascuntur — lectio 7

autem deridentibus primum et subsannantibus atque conviciantibus

omnes enim contempnunt. deinde hiis qui ita officiunt ut — declarat que sunt signa contumelie

contumelie causa fieri videntur (preterea maledicentibus — ostendit quomodo augmentatur ira hiis qui in ipso experte rei sunt de despectis

et vilipendentibus ea quibus ipsi maxime student. ut qui philosophia

glorientur philosophiam. qui forma formam contempnentibus

et in ceteris similiter. longe vero magis irascuntur in hiis. si — ostendit quomodo augmentatur experte per despecte.

suspicati fuerint non esse in eis vel penitus vel non valde

huiusmodi autem facta sunt que nec aliorum rerum gratia nec utilia sunt facientibus. hec enim contumelie causa videntur /

Supra ostendit quales sunt qui irascuntur / nunc ostendit quales sunt quibus irascuntur. et primitus intendit.

vel opinione hominum, ea in quibus increpant, tamen vero vehementer

sibi inesse ea putant non putabuntur. Ad hec amicis — on quinto augmentatur yra ex parte despicientis

magis quam inimicis putant et oportere magis ab illis sibi

beneficii quam non. Et assuetis honorare ac multi facere si — ponit 3es consideraciones glo ynisti... despicientis nos ex ancie ...

dat eas
non sic erga ipsos se habeant; parvipendi enim ab hiis arbi

2. consideratio
trantur. Idem faciunt etiam si qui non remunerat nec

3. consideratio
equalia reddit, et opposita facientibus si minores sunt

oto
oto | nam hii omnes contempnere videntur. hii quidem quasi

minores, illi vero quasi a minoribus, et hiis maxime qui — ponit consideraciones sumptas ex parte hic cui glo ...

nullius opinionis sunt si contempnunt. Nam et suppositum est

ira ex eo cum quis immerito contempnit, et par est ne a mi

noribus maiores contempnantur. Amicis autem si non bene — ponit 2as consideraciones per comparacionem ad amicos

dicunt aut faciunt, ac multo magis si contraria vel dicunt

vel faciunt, et si non adaduertunt egentes ipsos sentit et plexippus

ture phontis meleagro. Nam cum que non bene curet sunt non lateat

Lectio 6a — contemptus signum est. non aduertit. Et hiis qui in adversa — hic ponit 3es consideraciones per comparacionem ad eos qui se habent ac si cum ymmici...

oto hii quidem quasi minores. ut ... si maiores se putant sobrio ... ebrioso ... contempnunt ... Illi vero qui ... non ... videntur ... ab ... minoribus ... et qui opposita facit ... hec ... [illegible]

sua fortuna gestiant: aut oio gtenti ee videant/ nam vel

inimicitiaz vel gteptus id signu est | 2. osidatio Et hijs qui iis timat

si dolorem intulerint quia de re maiorum indijs etiam irascunt

| 3. Et hijs qui audiunt vel oculis mala eoru cernunt quippe cu

aut contemptoribus aut inimicis similimi sint. Amici em

condolent Ac omes qui sua mala considerat (dolent pre- | ponit 2as osidationes ?ut hoies irascunt? ?pisp de tibus ptinentia ad ipos po.

terea hijs qui apud hos quoqz contepnunt/ apud quos honorari

cupiunt/ quos admirant/ quibus mirabiles videri cupiunt

/ quos verent. et demu apud illos qui eos verent. 2. osidatio px apud

hos omes si quis contempnat eis valde irascutur. Et hijs

qui eos contepnunt quibus insi succurreat turpe est, ut parentes

liberos. vxores. subditos. et in gratis contepnunt eni qui | ponit 3. osidationes sm q hoies puipenduntur in ipis

non agunt ut par e | 2. osio et illudentibus studia sua apud studio-

sos/ nempe illusio ex contemptu pficisit | 3. et hijs qui cum

in ceteros liberales sint. erga se non sunt: contempni eni

videtur cum solus indignus iudicatus sit (ad haec omnia oblivio | declarat qd dixat

quoque iram efficit, veluti et nomine eius res intima sit
quippe cum ipsa quoque signum esse contemptus videatur, prescripsit
explegat. s. dicta
enim quod negligentia. negligentia vero contemptus est, quibus igitur
irascuntur qualiterque se habentes et quas ob res dictum est patet. — adaptat que dixerat de ipsa ad propositum
aut opus esse ut oratione tales orator preparando efficiat, quales
sunt qui ad irascendum sunt apti, adversarios autem hiis rebus
reos propter quas irascuntur ac tales quales quibus irascuntur.

Capitulum 3m de mansuetudine

hic philosophus tractat de mansuetudine et dat primo nominis proprietatem eius ipsam.

lectio 7

Verum quoniam irasci et mansuescere contraria
sunt et ira mansuetudini, considerandum
nunc est quomodo se habentes mansueti sunt, et quibus et quas
ob res. Sit igitur mansuetudo depressio ire atque sedatio. — Quid est mansuetudo

ex sequela illarum ... omnes ... mitescunt

Si vero contemptoribus irascimur contemptus quoque voluntarius
est. Manifestum est hiis qui nichil horum faciunt aut inviti
faciunt, aut huiusmodi videntur, mansuetos ac mites esse. Et hiis
qui contraria vellent quam fecerunt, et omnibus qui in se ipsos etiam

in equali ponit 3 ... ex parte involuntarii

huiusmodi sunt, cum nemo seipsum contempnere videatur, et hiis qui penitent
et fatentur; nam quasi penas sustinuerint quod dolent factum
cessant ab ira. Huius signum in punitione servorum sentire possumus. manifestat quod dixerat per exemplum
negantes enim atque contradicentes multo magis punimus, cum vero
iuste se puniri confitentur cessamus ab ira. Cuius causa (dat causam dicti) quia
manifesta negare impudentia est. Impudentia vero con-
temptio est atque despectus. Quare quos valde despicimus eos
non veremur. Preterea hiis qui humiliter se gerunt mores con- ponit quartam conditionem ex non presumptione
trarium iratis, videntur enim minores se fateri, minores
vero metuunt, et metuentes nullus contempnit. Quod autem humi- manifestat quod dixerat per signum
litate ira sedatur, canes quoque ostendunt, qui sedentes non
mordent. Et hiis (.2. conditio) qui studiosi erga studiosos sunt non enim
contempni sed multi fieri videntur. Et hiis qui maiora largiti
sunt et rogantibus ac deprecantibus humiliores enim. Et hiis
qui nec contumeliatores nec subsannatores nec contemp-
tores aut nullius aut non bonorum aut in talium quales

2

ipi omnis aliter vero ex contrariis mitigatiua consideranda sunt | concludit ex hiis que opposita sunt contraria lre.

de contrario 3 conditiones | Preterea hiis quos timent et quos verentur. Nam quamdiu sic

se habent non irascuntur impossibile enim est timere simul atque irasci

2 | Ad hec hiis qui ira concitati fecerunt. aut non irascuntur

aut minus irascuntur / non enim videntur contemptu fecisse / nullus

enim iratus contempnat. est enim contemptus absque do

lore / ira vero non sine dolore | 3 hiis etiam qui ipsos verentur

Lectio 5 | Qui vero mites sunt contrario se habent quam qui irascuntur | hic ponit 2 conditiones ad ostendendum quales sint mitescunt

eos patet mites esse / veluti in ludo in ioco in die festo in

felicitate in successu in consummatione ac omnis aliter

in non dolendo et in laudabili voluptate ac spe honesta

2 conditiones — 1 conditio

Insuper eos quibus iam diu est ex quo perturbati fuerunt | sedat | ponit 3 conditiones ordine quam in nature hic esse

2 conditio

enim iram tempus | sedat autem etiam maiorem hominis

3 conditio

nam sumptum ab alio prius supplicium / quo circa recte

philocrates cum ei quidam dixisset cur te irate plebi

non purgas. nondum inquit oportunum. quando igitur. cum alium

inquid condempnatu video / mansuescunt enim cum iram in alium effuderint. Et ergo philo contingit: quem cum magis in eum furerent quam in calisthenem morte condempnaverint facile absoluerunt. Et preterea maiora incomoda passi sunt qui deliquerit quam irati eos affecissent: quasi enim supplicium subpsisse arbitrantur / ad hec si intulisse ipsi putant iniuriam at ideo non iniuria vexari / non enim quod iure facto aut dicto ira prestitatur. Cum ergo immerito vexari arbitrantur quod ira erat odore castigandi sunt. Quare vel servi si castigati nunquam moleste ferunt cum permanent. Item si ignorat eos putat quod propter atque pro hijs que passi sunt. Ut enim ex diffinitione patet ira in singulari est. Quare recte dictum est a poeta / ulixem dic verbum expugnatorem. quasi non ultus nisi et a quo et propter quem cognovisset. Neque nec ceteris qui non sentiunt irascuntur nec defunctis quasi iam extrema passi / nec dolituri / nec cognituri sunt

· manifestat quod dicat per quedam exempla.

tum quam prius calistenem

· ponit signum de ira.

· 2o vero propter quod irato multum obiurgare.

concludit quod non est irascendum non irascentibus

quod ir[...]

quod irati cupiunt. Quapropter poeta cum Achillis iram sedare vellet quam in Hectorem iam mortuum gerebat dixit: surdam enim terram iratus vexat. Iam ergo patet si sedare iram volumus ex hiis locis ita dicendum esse ut et auditores ipsos tales faciamus et quibus irascuntur eos aut timendos aut verecundandos aut gratos aut invitos fecisse aut factum dolentes ostendamus. Quos autem amant aut oderunt, amicitiam et amare, hiis primo diffinientes dicamus.

adaptat quod dixit de mansuetudine ad artem rethoricam

Lectio 9.

Capitulum 4m de amicitia et amore et eorum contrariis.

Sit igitur amare velle alicui que bona putet illius non sui gratia, eorumque activum esse in posse. Amicus autem est qui amat et redamatur. Itaque amicos se putant qui sic se ad invicem habere putant. Hiis itaque suppositis eum qui et in bonis congratulatur et in dolore condolet non alia de causa nisi illius amicum esse necesse est. Omnes enim gaudent si ut volunt fit; sin contra

hic philosophus determinat de amore et odio

et sequitur et primo diffinit amorem et amicitiam

diffinit amicum

ex diffinitione [illegible] gaudium mutuum [illegible]

dolent. Quare dolores ac voluptates voluntatis signum

sunt. Itemque quibus iam eadem bona ac mala sunt. Et

qui eisdem amici et qui eisdem inimici non hiis eadem

velle necesse est. qui vero eadem sibi ac alii vult. hic ipsa

de causa illi amicus esse videtur. Amant etiam eos qui vel

bene fecerunt aut ipsis aut hiis quorum sibi cure sunt. presertim

si magna. si libenter. si temporibus huiusmodi sintque grata vel constituque

benefaciendi voluntate hoc opinantur. Insuper amicorum amicos

et amantes quos ipsi amant. et amatos ab hiis qui

a se ipsis amant. et eisdem inimicos. Et eos qui oderint

quos ipsi odio habent. et inimicos inimicorum. Nam hiis

omnibus eadem esse bona et sibi videntur. Quare bona ipsis

volunt quod erat amici. Ad hec beneficos in pecunia et

salute. quo circa liberales ac fortes colunt. Iustos quoque

tales autem esse putant eos qui non aliunde vivunt. quales

qui ab operando horumque qui ab agricultura. aliorum vero

Marginalia (left):

ponit 3 conditiones de amore scilicet amicitia quantum ad omnes quibus homines sunt amici

ponit conditiones similitatis ex parte beneficentie

ponit conditiones similitatis ex parte inimicitie

oportet nos diligere eos qui bene fecerunt

ponit 2 conditiones omnes iustos esse diligibiles.

Marginalia (right):

si temporibus huiusmodi i. in necessitate ac inopia et cum valde [illegible]

Insuper amicorum amicos in hiis omnibus amant vel amamus si [illegible]

2. conditio — 3. conditio

opiniones maxime. Modestos etiam qui non iusti et propterea

4. conditio

etiam non curiosos. Et eos quibus amici esse volunt. si velle

Non curiosi. hic dicit qui res alienas non investigant tamen iusti et modesti videntur.

videntur, quales sunt qui virtute excellunt et clari, vel

apud omnes. vel apud optimos. vel apud eos quos ipsi ad

Lectio. 10.

mirantur et in hiis in quibus ipsos admirantur. Preterea

hic ponit conditiones quibus debent esse circa expte complacentie ut delectationis

iocundos in consuetudine conversationemque diuturna, quales

sunt faciles et neque peccata redarguentes. neque contenciosi

. neque pertinaces. nam omnes hii pugnantes sunt. pugnantes

vero non eadem, sed opposita velle videntur. Id hoc tum

ponit X conditiones tenendo de hiis breviter

illud quod sufferre apti, ab eadem enim utrique tendunt cum

tum et illudi et illudere apte possint. 2. Item eos qui propria

bona laudant et ea maxime que ipsi timent amittere.

3. Mundos quoque facie veste tota vita 4. et non exprobrantes

nec errores nec beneficia, utrique enim arguendi cupidi. 5. Item

eos qui maleficia obliviscuntur, qui crimina memoria non

tenent, sed faciles reconciliuntur. Nam quales erga ceteros

Vel apud eos quos. ut si ego admirer ciceronem in eloquentia si apud eum demostenes clarus in eloquentia est. i. si ciceroni videtur excellens in dicendo demostenes tunc ipsum ego quoque demosthenem admirabor. hic Ca. Rap.

ee putamus tales etiam in nos futuros arbitramur. Item 6.

non maledicos et tamen aliorum que sua mala ignorantes

sed non bona. talis enim agere boni est. 7. Preterea non contra dicentes

irascentibus aut studiose quicquam agentibus pugnaces enim

qui sic faciunt et eos qui erga nos sic affecti sunt ut 8.

nos admirantur virtuososque putent nobisque gaudeant

ac ita maxime hiis in rebus affecti sunt in quibus

magnopere volumus studiosi admiratione que digni ac iocundi

ponit 2as conditiones ad cognoscendum quibus homines amicitur vel similitudinis pri[illegible] ex parte actionis · 2 · ex parte desiderii

videri. Preterea similes eademque [illegible] sitentes nisi turbent

et nisi eadem ex re vite subsidia consequantur. hoc enim

2 · conditio

pacto illud fieret. figulus figulo. eadem etiam cupientes

si possibile sit simul ipsos participare. Quod si non idem

hesiodicum similiter sequitur. eos preterea erga quos ita amicitie. 6. conditiones summas ex consuetudine · in una

se habent ut non vereantur si ea contempnant que ad gloriam

+ pertinent. 2. et eos apud + quos iactabundi sunt. 3. et eos quos

emulatores sed non invidos habere vellent 4. aut amant.

+ quos ea habere que ad virtutem et eos a [illegible]

aut illius amici esse vellem et quibus bona cooperantur ne

sibi ipsis maiora eveniant mala. Item eos qui absentes similiter *[margin: ponit 3as considerationes sumptas ex parte honoris]*

atque presentes diligunt. Quocirca qui in defunctos huiusmodi sunt

hos omnes amant. et universaliter studiosos nimium in amicos

neque derelinquentes. Nam ex omnibus bonis boni amici summopere

[2a consideratio]

diliguntur. et eos qui nichil eis fingunt neque dissimu

lant. huiusmodi sunt qui vel mala sua nobis aperiunt.

[margin: scilicet apud adversos simpliciter [illegible] quod ad opinionem simpliciter [illegible] [illegible] est] dictum enim est non vereri homines sed apud amicos que ad

opinionem. Si ergo qui veretur non amat, qui non veretur amatori

[3a consideratio]

similis est. Preterea non timendos et quibus confidimus. nullus *[margin: ostendit propter quod habet esse amicitia et quod est factivum amicitie et sunt 3es]*

enim amat quem metuit. Sunt autem amicitie species sodalitium,

familiaritas, propinquitas et quecumque huiusmodi. Amicitiam vero efficiunt

gratia et si feceris non rogatus, nec significaveris cum feceris.

[margin: Lectio 11] sic enim ipsius causa videberis et non ob aliud. De inimi *[margin: ostendit que sunt factiva inimicitie]*

citia autem et odisse patet ex contrariis esse perspiciendum.

Huius efficientia sunt ira, detractio, calumpnia. Sed ira ex hiis *[margin: dat differentias inter odium et iram]*

et que ad scriptum pertinent / inimicitia vero etiam sine illis.

Nam si talem esse suspicabimur odimus. 2. differentia preterea semper

ira in singulos ut socratem calliam / odium vero etiam

in genera omnes namque calumpniantem atque furem oderunt.

3. Sed alterum tempore sanabile alterum non. 4. Ad hec ira dolorem

inferre cupit. odium non affligere potius. 5. nam qui irascitur

cognosci vult / hic vero non curat / sunt autem cuncta que dolorem

faciunt sensibilia / que vero maxime vitia sunt. ea

minime sunt sensibilia / velut iniusticia et amentia

non enim infert dolorem presentia vitii. 6. itaque alter cum dolore

est alter absque dolore. dolet enim qui irascitur / qui odit

non dolet. 7. et ille multis motus miserebitur. hic nullo pacto

8. nam ille invicem dolere ipsum vult. cui irascitur. hic

vero non esse quem odit. Ex hiis igitur patet quod sit possibile

inimicos atque amicos / et cum sint ostendere / et cum non sint

facere et cum se esse significant. dissolvere / et vel propter ira vel

adaptat que dixerat ad artem de amore et odio ad artem rethoricam

Sed alterum tempore sanabile alterum non / furti cupiditas et consuetudo sanabilis / tempore est non autem propter furem sicut / nec iracundia propter vino [illegible] / [illegible] si [illegible] impossibile fi/ebat calumpniator vero est sana/bilis tempore nulla enim [illegible] / [illegible] solo ad vitio calumpni/atur ideo propter dignum est. fur / autem ex [illegible] ex odio / in amorem [illegible]

ostendere scilicet quod sint / + constituere scilicet dicens / dissolvere + constituere / dicens ipsos

Ad hec ira dolorem inferre cupit. magna differentia est inter iram et odium odit / quippe cum odium semper durum sit nec mediocre. Ira vero etiam laudabilis. et ira dolorem inferre studet ille in quem commota est ut si doleat penitentiam factura sit id est quo ira concitata est / ideo penitentia confessio placat ipsam. odium non affligere optime [illegible] quod homines cupit. Item propter quod irascitur cognosci vult magis enim cupit penitentiam et confitere peccatum videlicet illud cui infert quamquam odit nisi perimi que odit [illegible] non vult cognosci. Nam omnia que dolorem faciunt sensibilia sunt / sentit enim dolorem cui irascitur. que autem maxima vitia sunt non inferunt dolorem [illegible] nisi per accidens sicut invidia [illegible] quo proprie odium [illegible] trahit. [illegible] qui vere irascitur [illegible] non potest. Odium vero et invidia [illegible] [illegible] non placantur [illegible] magis confessione peccati [illegible] aut virtute ulla [illegible] homines [illegible] [illegible] / [illegible] credite /

pp inimicitias dubios / utrum in ptem uellis impelle. Quare

aut timeant, et que quomodo habentes nunc erit ma

nifestum.

Capitulum 4m de timore et eius contrario.

Lectio 12

Sit ergo timor ex ymaginatione futuri mali corruptiui aut dolorem inferentis / pturbatio quedam aut dolor | non enim cuncta timemus mala ut si erit iniustus aut tardus sed quecumque uel magnos dolores uel corruptiones adducunt. et ea que non longe absunt, sed ppe uidentur / ut iam impendeant / remota namque nimium non timent. omnes enim sciunt se morituros, uerum quia non ppe / ideirco non curant. Si ergo id timor est. necesse est ea terribilia timenda esse quecumque ingentes habere uires corrumpendi aut ita nocendi, ut nocumentum ad ingentem tendat dolorem. Quare signa quoque istorum timenda ppe namque ondunt esse, est enim periculum timende rei appinquatio / talia uero sunt inimicitia et

hic phus determinat de timore et audacia pmittendo itentum

exponit se

ondit q̄lia homines timent q̄ sunt principium illorum etc.

ondit signa eorum esse timida

quod timet

Quid sit periculum

rea potentiā quispiā facere nam cum non careat velle ac posse | pbat q dixat

ipos ipse iam ad faciundū sunt. Item iniustitia vires hns

cor. eni q velit iniustus iniustus est. Virtus quoq si con

tumelijs afficiatur vires sibi hēat patet eni qd vult cum

semp improperetur. Potest aūt iniu et timor potentiā

quitis face. nam in pparatione quoq huius ee iure est.

| poit. h. 9siderac̄es qns q debet timere. | at qm plures licere faciunt timendaq in periculis sunt

) decto in ptate alterius ee timore inferre ut plurimū natū

est. Quare conscij quempiam pperam fecisse timent

. 2 . 9sto

ne aut dicant aut deferant | Preterea potentes semper

iniuria illis terribiles qui possint iniurijs affici. hoies

3.

namq ut plurimū cum possint iniuriant | Ad hec qui

passi iniuriam sunt aut pati se putant. semp eni opor

4.

tunitate expectant | qui etiam iniuriā intulerunt

si vires habeant terribiles timentes ne cont referat

5.

qd terribile ac timendū ee suppositū erat | et qui de eisde

certant cum utrisque simul eadem esse non possunt. hii enim semper

pugnant. Et qui a maioribus timentur. hii etiam a mi-

noribus cum possint minoribus magis quam maioribus obesse

Et quos maiores timent. et qui meliores interemerunt

Et qui minores quam ipsi sunt aggrediuntur eadem de causa

nam aut iam terribiles aut cum creuerint. Preterea ex

affectis iniuria et inimicis ac aduersariis non qui acute

ire sunt atque innatos. sed tranquilli, dissimulatores ac uer-

suti latent enim qui prope. Quare nunquam timendi quam longe

Cuncta vero que timorem inferre possunt terribiliora

sunt ut si cum errauerit non possis corrigere. Verum aut

omnino impossibilis sit correctio aut non in seipsis sed in ad-

uersariis. Item ea in quibus auxilia non sunt aut non

facile sunt. Ac ut simpliciter dicam terribilia timendaque sunt

que cum in alios fiant aut immineant miserabilia

sunt. Terribilia igitur et que timemus nunc dicamus

hec fere maxima sunt que nos uero affecti timemus

Ponit quartum quod consequitur secundum comparationem excellencie

Ponit consequentia ad cognoscendum excellentiam terribilis per latentiam

docet excellentiam terribilis per non pucioem

Ponit consequentia ad cognoscendam potentiam terribilis ex defectu auxiliorum.

lectio 13.

hic tenet philosophus qualiter dispositi timent

ex seq. in bli.

Si ergo timor est cum expectatione corruptiue passionis manifestum est quod nemo timet qui arbitratur nichil eorum se passurum nec eos a quibus non putat nec tunc qn non putat. Quare necessarium est eos timere qui se aliquid passuros arbitrentur et ab hijs et hec et tunc. Non putant autem quicquam posse pati nec qui ampla infortunia sunt qui id circo contumeliatores contemptores ac audaces sunt tales uero efficiunt diuicie, vires, potencia, amicorumque multitudo. Nec qui iam perpessos omnia se grauia putant quorum spes extincta veluti iam qui in supplicio sunt sed opus est salutis subesse spem pro quo perhorrescunt. Cuius signum quod timor ad consulendum inducit. nemo enim de re consulit de qua nulla spes apparet. Quare opus est quando melius sit auditores in timore inducere tales ipsos reddere ut credant se pati posse cum et alij maiores passi sint similes quoque aut pati aut passos ostendens et

specificat quod dixerat

ponit 2as consideraciones vnde quis non timet

manifestat per seq. quomodo quis sit in angustia et desperati non timet

ostendit quomodo sit succurrendum hominibus timidis

ab hiis a quibus non putabant et hec, et tunc cum non pu-

Lectio · 14 · tabant. At quoniam patet quid timor sit, quid timendum — determinat de audacia

et quomodo se habentes singuli timeant, ex hiis etiam

manifestum fit quid confidere sit et in quibus homines con-

fidant et quo pacto fidentes affecti sint. Est enim fidu- — exsequitur et declarat illa tria et primo quid est ausibile

cia timori contrarium est et id quo confidimus ei quod ti-

memus. Quare spes est simul cum ymaginatione rerum

salutarium quod prope adsint, cum terribilia vel non sint

vel longe absint. Sunt autem in quibus confidendum est — ostendit quomodo pericula longe existencia et prope sunt ausibilia

et parvula cum longe absint et secunda cum prope adsint

correctiones quoque si sint et presidia vel multa vel magna

ostendit erga quos homines sunt ausibilia — vel utrumque. Item si neque affecerint neque affecti in-

iuriis sint, si adversarii omnino non sint aut non habeant

potentiam aut si habeant amici sint vel bene meriti

de nobis vel de quibus nos bene meriti. Item confert si

plures in eisdem sint aut meliores aut utrumque. Ipsi vero — ostendit qualiter se habentes non timent et hoc per comparationem ad experientiam

fidentes sunt si ita se habeant ut multa gessisse se putent

et non periclitasse aut sepius in pericula devenerint et eva-

serint; dupliciter enim impassibiles homines solent fieri aut — manifestat quod dixit

quod experti non sunt aut quod auxilium habeant veluti in periculis

marinis et qui inexperti tempestatum sunt confidunt de

futuris et qui opitulari sibi possunt quia experti. preterea — ponit 5 confidentes ad idem quam ad alias acceptiones

si non terribile paribus sit aut minoribus et quibus meliores

se putent; putant autem hiis se meliores quos ipsos vel

eorum pares aut etiam meliores superaverint et si plura et — 2 confidentia

maiora sibi inesse arbitrantur quibus contingat timendi

sunt. ea sunt pecunie magnitudo corporis vires opes regi-

onis amicorum apparatus quoque belli aut omnis aut maximi.

et si neminem iniuriati fuerint aut non multos aut non — confidentia — 3 confidentia

tales quales metuerentur et universaliter si pie in deos sint — 4 confidentia

et tam cetera que diis attribuuntur bene se habeant quam omnia

et oracula. Nam ira huiusmodi est ut ea confidere possint. — assignat racionem dicti

non afficiunt aut iniuriis sed afficti, nec effectivum est ex eo

deus iniuria vexatis opitulari credunt. Quod haec tum pre — † hec consideratio

venientes vel nichil se passuros vel perfecturos arbitrantur.

Verum de terribilibus et de hiis quibus confidunt dictum est

Capitulum 6m de verecundia et inverecundia.

Lectio 16.

circa sequentia diffinit erubescentiam

hic philosophus tractat de erubescentia que est effectus timoris erga quem est effectus amoris.

Que autem verecundentur et que non et quos et quomodo se habentes huic planum erit. Sit ipsa verecundia dolor quidam atque perturbatio ex malis aut presentibus aut preteritis aut futuris que infamiam inferant. — Quid sit verecundia

Inverecundia vero contemptus quidam circa hec atque impassibilitas. — Quid sit inverecundia

Si ergo id verecundia est, necesse est in hiis malis erubescere que vel ipsi vel hiis qui sibi cure sunt dedecora esse videntur, qualia sunt que a vitio proficiscuntur, ut scutum amittere aut fugere, quoniam ex metu; negare depositum, quoniam ex iniustitia; commisceri quibus non oportet vel ubi non oportet vel quando non oportet, quoniam provenit ex libidine. Preter

ex dictis sequitur 3a suppositio quia erubescitur de malis voluntariis et moris

deviat in spacio et primo ut de compositis ... et primo ut de verecundia

2a consideratio de iniustitia

3a consideratio de intemperantia que non curat de prudentia

... consurgit ab aliis maliciis ... sunt iniusti

ex lucro [ex pravis] assequi aut a turpibus aut ab impotentibus. velut
a pupillis vel defunctis unde proverbium quoque illud est, vel mor-
tuo auferret. que ab avaritia et illiberalitate. Ad haec si non — ostendit quomodo oritur a stulta illiberalitate.
opitulari pecunia cum possis aut minus quam possis et iuvari
ab hiis quibus minor facultas est. et mutuo accipe-
re cum petere videaris. et petere cum exigere. et exigere cum petere.
et laudare ut petas. nec minus hiis petere et non consequi
haec enim omnia illiberalitatis indicia sunt. presentem autem — ostendit quomodo fit crudelis ab adulatione
laudare. adulationis. Item si bona nimis laudes et prava
defendas. Ad haec si vehementius dolenti condoleas. ceteraque
huiusmodi. cuncta enim adulationis sunt signa. Ad haec si labores — ostendit quomodo oritur a mollitie
non feras quos aut seniores aut qui in deliciis vivunt
aut qui minores sunt in potestate ac universaliter imbecilli-
ores. omnia enim mollitiei haec signa. praeterea ab alio bene- — ostendit quomodo oritur a pusillanimitate
ficia suscipere et saepius que tu benefeceris exprobrare. haec
enim omnia pusillanimitatis deiectionisque signa sunt. De se — ostendit quomodo oritur ex iactantia

quoqz multa dicere ac polliceri · et aliena sua esse predicare ·
arrogantis enim / eodemqz modo in ceteris more vitijs opera
signa · temperia / turpia enim sunt et effectiua verecundie
Ad hec eorum esse honorum expertem de quibus omnes aut | on^t quam oritur ab alijs q possunt nobis inesse natura
pares omnes aut plurimi participant · pares vero dico e
iusdem gentis ciuitatis · etatis propinquitatis / et vniuersaliter
in equalitate constitutos / turpe namqz si non participes
velut de disciplina / et intantum / similiterqz alijs que omnia
maiorem inferunt ignominiam si eorum tu causa sis siue
preteritorum siue presentium siue futurorum · patientes aut passi | on^t erubescibilia q possunt esse coacta
aut passuri quecumqz in ignominias atqz obprobria
ducunt verecundantur (que sunt que ad ministeria | exponit que sunt ista
pertinent / vel corporis vel operum turpium / que vitupe
ratione pariunt · et que quidem ad libidinem pertinent | dat differentiam inter ista
et volentes et inuiti / que vero ad vim inuiti / ignauia
enim timiditatisqz sufferre ac perpeti / et non se defendere

supius tractauit quod sunt erubescibilia hic tractat apud quos homines erubescunt et reperit de speciebus

(·que igitur verecundantur· haec et huiusmodi talia sunt. [Q]uorum Lectio·16·
quoniam verecundia ymaginatio est de ignominia, et de hac
sui gratia sed non propter eventus· nemoque de opinione curat probat quod dixerat
nisi propter opinantes eos verecundari, necesse est· quos multi
faciunt· multi autem faciunt admirantes et quos admirantur exponit quod dixerat in libro
, et quos de se admirari vellent, Et a quibus honorari
cupiunt, Et quorum opinionem non contempnunt. Ami- exponit magis in speciali
rari igitur de se hos volunt. Mirantur autem eos qui aut bono-
honorabilium quippiam habent, aut earum rerum domini sunt
quas ipsi vehementer cupiunt, ut amantes ad pares quidem
gloriantur. prudentes vero tamquam veraces magnifaciunt.
quales sunt senes aut docti. Verecundantur praeterea ostendit quae sunt ea in quibus erubescunt
tantum quae oculis cernuntur quam quae patent. Unde proverbium
quoque fertur. verecundiae est in oculis. Idcirco semper ponit .5. considerationes speciales ad cognoscendum quos erubescunt
affuturos magis verecundantur et observantes ipsos, qui
utrique prae oculis. Et eos qui eisdem turpitudini non sunt

obnoxii. persuadent enim sibi errantes contraria illis videri.
Et eos[3] qui non facile ignoscunt. non enim indignantur
cum alii ea faciunt que nos ipsi quare si non faciunt
patet quod indignantur. Et[4] eos qui ad multos libenter of-
ferre solent que preceperunt. nichil enim interest inter non
videri et non offerre. Huiusmodi autem sunt et iniuriis oppressi
ipsi observant et maledici. nam si etiam innocentibus
multomagis nocentibus. Et[5] eos qui vitam in peccatis aliorum
agere videntur. quales sunt qui omnia reridere solent. et
satyrici et comoedi. maledici enim ac libenter offerentes
ad hec quos nichil unquam frustra rogaverunt. quasi enim
admiratione sui affectos illos putant. Idcirco eos quoque exponit quod sunt illi qui sunt mirabiles
qui nunc primum aliquid rogarunt verecundantur. qui
nondum quicquam ab ipsis petierunt. quales sunt et qui modo
volunt amorem alicuius sibi reconciliare. que enim optima
sunt perspexerunt. ideo probe siracusanus reddit euripides

ostendit quod non solum certa homines erubescunt. sed etiam signa eorum

et veteres familiares si nullius rei conscii sunt. Pudet
igitur homines non dictorum solummodo verum sed etiam signorum
ut non solum rem veneream agentes. verum etiam rei veneree
signa. nec solum turpiter facientes. sed dicentes quoque

ostendit hoc idem per comparationem ad eos quos erubescimus.

Similiter non solum predictos verecundantur sed eis

ostendit quorum non est erubescentia

etiam significaturos ut servos atque amicos eorum. Omnino
aut non pudet nec eorum de quibus communis opinio est quod
vere non dicant, unde nemini bestiarum puerorumque pudet

ostendit quod non eosdem in eisdem omnes erubescimus

nec notorum hominum nec ignotorum simul eo in eisdem. sed
notorum in hiis que ad veritatem pertinere videntur ignotorum

hic philosophus ostendit qualiter dispositi erubescunt dando per diversos modos.

vero in hiis que ad legem. Ipsi autem sic affecti erubescunt Lectio 17.
primum siquidem tales ad eos sint quales et diximus quos
verecundantur. ut quos admirantur aut qui de se ipsis
admirantur aut quos vellent de se admirari aut quorum
nire aliqua egent quod non assequitur si erunt infames

subdit istud membrum ultimo dictum

et illis uel oculis videntes sicut Cydias de Samiorum divisione

· 2 ·

agrorum ad populum dixit. Rogabat enim athenienses ut cir-
cumstare grecos omnes fingerent nec quasi audituros
solum, verum etiam iam videntes decretum suum. vel si
prope illi sint vel si sensuri sint. idcirco cum in adversa
fortuna sint numquam vellent ab emulis videri. admi-
rari enim de emulis solent. preterea cum res gestas habeant
quas contaminare videntur aut suas aut maiorum
ac aliorum quibus cum non nulla ipsis sit necessitudo et
omnino pro quibus ipsos pudet et quales sint quos iam
significavimus et qui ab eis instituti sint, quorum doctores
aut consiliarii fuerunt, et si qui alii similes sint quos sibi
honorificos putant. multa enim cum propter illos pudeat et
faciunt et non faciunt. Item cum visum iri necesse sit in
apertoque versari verecundi magis propter conscientiam sunt.
Hinc poeta quoque anthipho ad supplicium a dyonisio mis-
sus cum eos vidisset qui secum morituri erant, capita

[Margin, beside line 6: ori. qualiter dispositi erubescunt respectu ipsorum erubescent]

[Margin, beside line 13: ordinat qualiter dispositi erubescunt ... erubescere]

relasse per portas exeuntes, quid ita facerem inquit attul

tatis an ne eras quispiam horum nos indicaturus? Ac de

pudore quidem habetur; de impudentia vero patet, ex contrariis

esse inveniendum.

Capitulum Septimum de gracia.

hic tractat [illegible] de gratia [illegible] amor

Graciam autem quibus habent et de quibus et qualiter — Lectio 15

se habentes, sit graciam quid sit diffinientibus ma-

nifestum erit. Sit igitur gracia per quam dicitur roganti esse — Quid sit gratia

aliquid facere non pro re alia, nec ut sibi quicquam qui

faciunt, sed ut illi faciunt; magna vero erit aut quia — manifestat quando [illegible] concupiscentes gratia sunt

rogantes egeant nimium, aut quia magna et difficilia

rogant, aut quia in temporibus huiusmodi, aut quia solus, aut

quia primus, aut quia maxime rogationes autem appetitiones — quibus habent gratiam ab indigentibus.

sunt, harumque maxime que sunt cum dolore aliter

facti, quales sunt cupiditates ut amores, et in afflictionibus

corporis et in periculis; periclitans enim cupit similiter et dolens.

Quias obres qui in paupertate ac in exilio affuerunt

Rogationes autem appetitiones sunt. Rogationes ille sunt maxime appetitiones sunt que cum dolore aliter facti ut si amans rogat amicum dolore afficitur nisi pro [illegible] si aliter fiat quam ipse rogat.

etiam si qua fecerint · tamen pro petitionis magnitudinem
atque tempora grati sint, ut ille qui in lycio fiscellam dedit
Oportet igitur maxime in gratis subvenisse. qui si non
at inequalibus vel maioribus. Quare si manifestum
est quid et in quibus gradus sit et qualibus quantitatibus · patet quomodo
ex demirandum alios vel ex vel fuisse in huiusmodi inopia
et dolore alios in ea inopia succurrisse tale quid fa-
cientes. Patet etiam quomodo quibus locis tollere gratiam possimus
at non gratificatos ondere. Nam aut qui sui causa faciunt
aut fecerint quod gratia non erat. aut qui forte inciderit ut
facerent. aut qui coacti fecerint. aut qui reddiderint non
dederint sive sciverint sive non. utroque enim modo quid pro
quo. Quare nec si ulla erit gratia, aut per predicamenta omnia considerandum
gratia enim est vel quia hoc vel quia tantum vel tale vel
quando vel ubi. Signum vero si minima non fecit, et si in-
imicis, vel hec, vel maiora. patet enim nec ista nec causa

Margin notes:

concludit ex dictis in quibus sit et que sit gratia

adaptat quod dixit ad propositum et docet sumere locos rhetoricos

ostendit quomodo possunt auferre adversariis gratiam videtur

docet nos cognoscere signum quando non fit gratia vel ... dat cautelas

Signum vero si minima non fecit. si minima ...
quod rogaverunt facere noluit nec ... nec causa
fecit etiam si fecit inimicis hec nobis quod largitus
est aut etiam maiora signum patet quod non nostri causa.
Aut si prima magnitudine. ... si rogatus dolium amico
vini dedisti quod paulo post in acetum versum est

aut si praua cognouerit. nemo enim rogare de prauis fatetur.

at de gratia quid et qua parte facta uel non facta est dictum sit.

Capitulum octauum de commiseratione.

hic philosophus tractat de misericordia et nemesi et post de inuidia

Que vero miserabilia sint et quorum misereantur — Textus 19

et quales ipsi se habentes modo dicamus. Sit — consequenter diffinit misericordiam

ergo commiseratio dolor quidam ex apparenti malo corruptiuo

ac dolorem inferente in non dignum pati, quod uel ipse

putabit posse pati uel suorum aliquis. idque sit ut propinquum

videatur. palam enim est si miseraturus sit. eum huiusmodi — ex diffinitione tractat illa 3 quae proposuerat post quorum se habentes misereantur

esse oportere ut putare possit aut se aut suorum aliquem mali

quicquam habiturum malumque huiusmodi quale diffiniendo diximus.

aut idem aut simile. Quapropter nec omnino perditi misereantur — ostendit qui non sunt miseratiui

nichil enim se amplius passuros arbitrantur. ultima iam

passi. nec qui se felices esse credunt. sed contumeliantur. nam

si omnia sibi bona adesse opinentur. nichil se mali pati

posse profecto existimant. cum id quoque ex bonis sit.

Sunt autem se habentes ut se posse pati putent: qui iam pertulerunt ac evaserunt. Senes etiam, tum quia prudentes sunt, tum quia experti. Et imbecilliores ac timidiores. Docti quoque, nam recte ratiocinantur. Preterea qui parentes habent aut liberos aut uxores; sua enim haec et possibilia pati per que dicta sunt. Item qui non sunt in fortitudinis affectu, ut puta in ira vel fiducia; non enim faciunt hii de futuro rationem. Neque qui in contumeliandi affectu non sunt; nam et hii nichil se passuros arbitrantur. Semper ergo inter hos medii. Sed nec rursus qui valde timent; non enim miserentur qui perterriti sunt, cum perturbatione propria moveantur. Preterea qui putant probos quosdam esse; nam qui neminem probum esse ducit, omnes malo dignos existimabit. Ac universaliter cum sic se habet ut possit talia vel recordari aut sibi aut suis accidisse vel timere futura sibi aut suis. Qualiter igitur se habentes miserentur

ponit 3 ad cognoscendum misericordes, scilicet existentia in malo possibili et in indignitate et per se in malo possibili

ponit 3 conditiones experte existentiae

2 conditio

3 conditio

docet cognoscere misericordes per indignitatem patientis

hic ph[ilosoph]us ost[endi]t q[ue] s[un]t miserabilia et p[ri]o enumerat in speciali ...

dictum est. Miserabilia vero que sint patet ex diffi- | lectio. 20.

nitione. sunt enim quecumque ex hiis que dolorem inferunt

corruptiva sunt. Et quecumque possunt interimere. Similiter

omnia quorum fortuna est causa si magnitudinem habeant.

exponit q[ue] s[un]t dolorosa et corruptiva.

Sunt autem corruptiva dolorisque effectiva. mortes. verbera.

. corporis afflictiones. senectus. morbi. cibi inopia. Mala | ost[endi]t q[ue] mala q[uorum] ... est causa fortuna

vero quorum fortuna est causa hec sunt. si neminem habeas

amicum. aut quam paucissimos. quare divelli quoque a sociis

atque amicis miserabile est. Preterea turpitudo imbecil-

litas mancum esse. Et si unde oportebat bonum quippiam | 2m genus malorum fortune

contigisse inde malum acciderit. Et si sepius tale. Et | 3m genus infortunii

si cum iam passus sit bonum quidam collatum est. ut que

dyopithi a rege missa sunt. que ipso iam mortuo delata

4m genus infortunii

sunt. Et si nullum bonum contigerit aut si contigerit nulla eius fruitio

hic tractat quibus [miser]... ...

sit. Miserabilia igitur hec atque huiusmodi sunt. Miserantur | lectio. 21.

autem notos. nisi valde propinqui ac sui sint. Nam erga | manifestat quod dixerat ... dat causam dicti.

hos sic

no.

hos sic se habent quemadmodum et in se ipsos. Quare amasis
quoque cum ad mortem filius duceretur non effudit lacri
mas ut fertur. at cum amicum mendicare aspexisset
effudit. Est enim hoc miserabile. illud terribile. terribile
vero aliud a miserabili est et ipsius commiserationis ex
pulsivum. Et ideo adversario sepius utile. Preterea mise — ostendit ipsam angustiam sive adversitatem esse valde miserabilem.
rentur cum terribile aliquid propinquat. ‡ Similes quoque — ponit 2am conditionem
miserentur secundum etates. et mores secundum habitus. et digni
tatum secundum genera. In omnibus enim hiis sibi quoque futurum
maxime videtur. illud enim oportet universaliter sumere. quia
quecumque sibi ipsis timent. hec cum in alios fiant in mi
serationem impelluntur. Quoniam vero afflictiones tunc mise — ostendit quod non sunt miserabilia
rabiles sunt, cum oculis cernuntur. que autem mille annis
antea fuerunt, vel future sunt. etiam si timeant aut
memorie habeant. vel omnino non miserantur. vel
non similiter. necesse est ut qui motu corporis, voce, veste. — tangit 4or quod videntur augmentare miseriam.

‡ Similes quoque miserentur secundum etates. ut senes senibus adolescentes adolescentibus et mores secundum habitus. ut liberales liberalibus miserentur et avari avaris in [illegible] et dignitatum secundum genus ut senatores patriciis et tribuni plebeis plebei.

ac vniusalr actione verba consentiunt. eos ee misera
biliores efficiunt. cum hii ut an oculos ee malum videa[n]t
siue quasi futurum siue quasi preteritum. Ad hec que
nuper facta sunt aut cito futura. hac eadem de causa — 2ª consideratio.
miserabiliora sunt. signa quoque et facta ut vestes — 3ª consideratio
eorum qui passi sunt ceteraque huiusmodi et verba eorum iam
morientium. at maxime si magno in hiis temporibus animo — 4ª consideratio
fuerunt. Nam hec omnia quia propinquiora videntur — dat causam dictorum
ac ante oculos calamitates ponunt. simulque indignos
fuisse ostendunt. misericordiam movet. Capitulum nonum de indignatione

tractat de passione opposita misericordie scilicet de nemesi et primo proponit comparatione ad misericordiam sepe mittit intentionem

isericordie autem maxime id opponitur quod — Lectio. 22.
indignari nuncupant. dolore namque propter res
adversas que indigne illate sunt: illud quodammodo est
oppositum. ab eisdem quoque proficiscitur moribus. quod est rebus
secundis indigne collatis dolere. suntque perturbationes
hee bonorum ambe morum. oportet enim condolere. cum — ostendit tales passiones esse boni moris

quos indigne vexetur · similiter propter illos indignari nam quod preter dignitatem fit iniustum est · at idcirco diis quoque ipsis indignatio attribuitur / sed inuidia etiam eodem modo misericordiae opponi non videri poterit, quasi proximum idemque sit cum indignatione / sed aliud est / nam et inuidia dolor perturbans est propter res secundas sed non indigni / verum equalis atque similis / oportet autem nequid ipsi accidat aliud sed propter proximum equalem omnibus inesse / nam si propterea dolor atque perturbatio est · quoniam ab alterius felicitate mali quicquam sibi futurum sit · non erit amplius hoc indignatio illud inuidia / perspicuum autem est contrarias ad hec sequi affectiones / nam qui dolet quoniam non digni vexetur is voluptate afficietur / aut certe non dolebit in illis contrariis vexentur · veluti cum parricide aut scelesti puniuntur · nemo probus dolebit / cum oporteat eorum gaudere supplicio · similiter quoque si secunda et contingunt

equaliter omnibus i. et indignanti et inuidenti oportet necesse ut propter proximum doleat nam si doleret quoniam timeret ne sibi ipsi mali aliquid accidat nec indignatio tunc erit nec inuidia.

detinat de nemesi [illegible] ad inuidiam [illegible] hic [illegible] apparentem [illegible]

[illegible] inuidie et nemesare esse altera

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

qui dignus est. Iusta enim utraque ac probis gaudium afferunt, necesse enim est ut speret sibi quoque posse contingere que similibus proficiscuntur. Sunt igitur omnia hec ex eadem animi constitutione. | ostendit invidia consequi contrarias passiones.

Horum vero contraria ex contrariis. Idem enim est qui prosperis gaudet atque invidus. Nam quo quispiam dolet cum fiat et sit, necesse est privatione eius atque corruptione gaudere.

Quapropter omnia hec miserationis prohibitiva sunt. Que quamvis propter expositas iam causas inter se differant, eadem tamen omnia modo ad eliciendam miserationem conferunt. | ostendit quomodo presupponitur iudice ut non misereatur adversario.

Lectio. 23.

Primum igitur de indignatione quibus indignantur et in quibus et quales ipsi sint dicamus, deinde de reliquis dicemus. | hic tractat philosophus de nemesi.

Patet autem ex dictis. Nam si indignari est dolere quod viri secundum indigne contingant, primo perspicuum est non esse possibile de bonis omnibus indignari. Nemo enim indignatur si iusti, si fortes, vel si omnino virtutem aliquam habeant; miserationes enim non sunt in horum contrariis. Sed indignantur | exsequitur declarans ista 3 ... 3 ponit quod nemesis habet [illegible] maxime bonis. | ostendit circa que bona habet esse nemesis

divicijs potentia et huiusmodi quibus ut simplici dicam bonis

indigni sunt / deinde si que secundum naturam bona sunt habeat.

velutí nobilitatem. forma / ceteraque huiusmodi. (Et quia vetus

huiusmodi secundum natura sunt proximum videtur / necessarium est

si qui bonum id habeant nuper adepti sint / at ideo beati pu-

tentur / illis magis indignari. Magis enim perturbant qui

modo divitias assecuti sunt / quam qui olim et a genere receperunt

similiter principes / potentes / generosi bonos habentes liberos / at huiusmodi

alia. et si propter hoc aliud quoddam bonum ipsis contingat. similiter sua

hic magis ditantur / qui nuper ditati sunt / cum propter divicias

principentur / quam qui divites ex maioribus fuerunt / eodemque pacto

in aliis cunctis est. quoniam alii sua possidere videntur. Alii mi-

nime. Nam quod semper sic se habere videtur verum esse videtur

/ Quobrem non videntur illi sua possidere. preterea at qui non

quilibet cuiuscunque bono dignus est / sed proportio quedam / atque

quid condecens consideratur / ut arma pulcherrima non iusto

Similiter principes potentes. supple magis perturbant si nuper id assecuti sunt quam qui semper diu habuerunt

on. quibus sunt nemesis et p. 2 quorum sunt his qui de novo prosperant

on. 2a erga nemesias et exaltatos nuper quoad adversitates potencias

et ut ea dicti sunt magis erga illum 2 equos qui de novo.

·2· ter. comparacionis. ons esse ne mesim erga eos qui volunt adipisci id non proportionatur

sʒ forti consentanea, et excellentes nuptie, no(n) nup(er) ditatis.

nobiles honorat decet | sʒ nobilibus, si ergo cum probus sit qui contigerunt no(n) co(n)sequit

2ª co(n)sideratio | indigna res est si peior cum meliore contendat. ac maxime | Et magis si i(n) eod(em) si peior sit ut si minor impugnat meliore(m) provocet

si in eodem, unde id quoque dictum est. sʒ (con)tiatis tela te promo-

ale uitabat congressum. Iupiter namque ei qd' cereo cum

fortiore pugnaret indignatus, si vos non etiam si quali-

tercumque peior cum meliore, veluti si iniustus cu(m) iusto. Nam

iustitia melior q(uam) iniustitia est, quibus igitur indignant(ur)

et quas ob res ex hijs adeptum est, hec enim et huiusmodi sunt

Hinc p(ro)s(e)q(ui)t(ur) post .3. co(n)sideraciones q(ue) sunt nemesitici. | Ipsi aut(em) indignatiui sunt, primo si maximis digni | Lectio .2ª.

sunt bonis eaque possidentes. Non enim iustum est ut non

similes similia consequantur, deinde si cum boni sint studiosi | 2ª co(n)sideracio

quoque sunt. iudicant namque probe, oderuntque qd' iniustum

est, preterea si ambitiosi, quarundamque operationum appetentes | 3ª co(n)sideracio

ac maxime si in hijs ambitiosi sunt que alij cum sint

indigni, tamen assequuntur et uniuersaliter qui se ipsos quibusdam | dat q(uo)ddam (con)ditione(m) maxi(m)e ad cognoscendum q(ui) sint tales

rebus dignos putant, quibus alios putant indignos, illis indignantur. et horum causa, quo circa similes pravi et honorem contempnentes, indignativi non sunt, cum nichil hmoi sit ut eo se dignos arbitrentur. Ex hiis patet quibus in rebus si adversa utuntur fortuna et affligunt, aut non consternantur, gaudent aut et absque dolore re congerunt, nam ex dictis que sunt opposita patent. Quare si et iudices ita oro preparabit. et petentes ut sibi misereatur. et quibus in rebus indignor quod volunt assequi ostendet. cum digni nil consequantur impossibile erit misereri. De invidia

ex his manifestat quod ex dictis nos potest fieri gratia cor

doc3 nos ex dictis rede uidere misericordie quod adversus

Capitulum · 10m

Lectio · 2 ·

Patet etiam quibus invident et quibus in rebus et quo se habentes. Siquidem invidia est dolor quidem, quoniam similes boni aliquid adepti videantur, non ut quicquam sibi, sed propter illos. hii enim invidebunt quibus aut sunt quidam aut videntur similes. similes vero dico genere propinquitate etate habitu gloria divitiis. Item hii quibus parum

Quid sit invidia

ex sequentibus de hiis et post quibus invident et rebus in quibus [illegible]

post. 6. [illegible] [illegible] invident

desit aut omnis teneant. Quocirca maxima gerentes

et feliciter invidi sunt, cum putant sua ab omnibus auferri.

2 consecutiva. et qui valde in aliqua re honorantur, ac maxime in sapientia

3 et felicitate. Et ambitiosi magis invident quam non ambi

4 tiosi. Et qui se sapientes videri putant, ambitiosi namque

5 in sapientia. Et universaliter qui ex re aliqua gloriam querunt

6 de illa sunt invidi. Et pusillanimi. quia eis magna omnia

videntur. De quibus igitur invident bonis iam dictum est, de quibus est invidia

quibuscumque enim operibus honore atque gloria querunt. et quarum

rerum gloriam concupiscunt. ac de quibuscumque feliciter act...

Nam de omnibus fere hiis invidia est. presertim si aut ap

petunt ipsi aut putant ea se habere oportere, aut si eadem rerum

hic philosophus ostendit quibus homines invident possessione ipsi parum superent, vel parum deficiant. Palam Lectio 26

autem et quibus invident. simul enim dictum est. Nam qui

proximi sunt tempore loco etate gloria, hiis invident. Unde illud

dictum est. propinquitas invidiam solet. Et quibuscumque de honore

contendunt · contendunt aut quibus cum de primis cum eis vero | on(tendit) ad quos non est invidia

qui antea mille annis fuerunt, et cum mortuis nemo contendit

, nec cum hiis qui apud Herculis columpnas habitant, nec

cum hiis a quibus vincuntur suo vel aliorum iudicio multum putant

deficere, nec cum hiis quos non parum excedunt similiter. Et cum — sola miseria caret invidia.

hiis et de talibus. Verum quoniam cum adversariis et | post ec. hec quomodo maxime

emulatoribus ac vincentibus cum hiis qui eadem cupiunt contendunt

, necesse est hiis maxime invidere, unde dictum est et figulus

figulo invidet · faberque fabro · Et hiis qui cito obtinuerunt | · 2 maxime ·

qui aut vix aut nequaquam consecuti sunt, invident, preterea | · 3 ·

hiis qui se possidebant, aut se perficiunt ipsis obprobrium

est · nam et hii ipse similes sunt · patet enim eorum ea bona

ipsos non consequi, que res cum dolorem inferat · invidiam

movet. hiis etiam qui ea possident aut habent · que ipsos | 4 ·

oportuit vel que ipsi aliquando possidebant · quapropter iuniores

seniores invident, ad hec iis qui pauca eadem qui multa eadem pro re

Similiter et cum hiis · scilicet cum hiis invenimus nobis et de talibus · scilicet rebus non contendunt que vel loco vel tempore longe absunt vel corrupte et quasi mortue sunt vel suo iudicio multum excellunt ut vicinus de ispania non contendit vel quos ipsi putant multum excedere ut ipso de perfectione.

consumpserunt. Prospiciendum etiam est quibus isti rebus gaudeant et quibus hominibus qualiterque se habentes. Sic iam quemadmodum non sentientes dolent in contrariis si sic se habeant voluptate afficientur. Quare si et ipsi ut ita se habeant parent et qui ut sibi misereantur vel ut boni aliquid consequantur rogant tales sunt quales iam dicti palam est quod non consequentur

adaptat quod dixerat ad negotium nunc usque et docet quod oportet iudices ut non misereantur adversariis

Capitulum undecimum
de Emulatione.

Quomodo autem se habeant emulantes et in quibus et quibus sint erit manifestum. Nam si emulatio est dolor quidam quia bona et honorabilia que ipse quoque assequi possit natura similibus adesse videantur. non quia aliis sunt sed quia non ipsi quoque. ideo et probum quiddam emulatio et est proborum. invidia vero improbum et improborum. alteri enim ut ad consequenda bona se parent emulatione concitantur. alteri propter invidiam proximis impedimento sunt.

·lectio·2·7·

ex diffinitione data comparat zelum ad invidiam

Necesse est eos esse emulativos qui se hiis bonis dignos arbi-

declarat illa 3a. 2a post 3a consideratione ostendit quod sunt zelativi

hic tractat de passione opposita invidie scilicet de zelo. et ostendit quod primo diffinit zelum usque ibi. si autem. deinde qualia sunt homines zelant usque ibi. maxime. deinde usque in finem ostendit quibus homines zelant.

trantur que non habeant. nullus autem se dignum putat
impossibilibus si sic apparent. Directo iuvenes atque magnanimi
3ª consideratio. huiusmodi sunt et qui ea bona possident quibus preclari viri
digni sunt que sunt divitie multorumque amicorum principatus et
huiusmodi quasi enim suum sit bonos esse qui hec bona bonorum sunt
3ª consideratio emulantur in ipsis. Preterea hii quos ceteri dignos arbi
trantur. Et quorum maiores aut cognati aut domestici
aut gens aut patria sunt preclara hii de hiis emulativi
sunt. sua enim hec putant et se hiis esse dignos. Quod si hic ostendit que sunt zelabilia
honorabilia bona emulabilia sunt necesse est virtutes
huiusmodi esse et queque aliis utilia et ad bene faciendum apta.
benefacientes enim atque probos similiter honorant. Insuper
ea bona quibus fruuntur ut divitie ac forma magis quam sa
nitas. Hinc etiam patet qui sunt apti ut eos emulentur. hic ostendit quibus homines zelant ponit 3 consideraciones
sunt enim qui hec talia que possident velut fortitudinem sapientiam
principatum. nam principes multis bene facere possunt ut duces

oratores. omnes qui talia possunt. Preterea hii quibus multi | ·2ª consideratio·

vellent similes esse. Aut quibus multi sunt noti. Aut amici

multi. Aut quos multi admirantur. aut quos ipsi ad hec | ·3·

quorum laudes vel a poetis, vel a scriptoribus decantantur

Hos igitur emulantium contrarius eos contempnunt. contemptus | hic tractat de passione opposita zelo scilicet de despectione et de personis que sunt despectibiles

enim emulationi contrarium est. emulari quoque atque contempnere

contraria. Est autem necessarium ut qui sic se habent ut non | quare qui sunt despicientes

nullos emulentur aut ipsos alii hos aptos esse ad eos con | quare qui sunt despecti

tempnendos. qui ea mala habeant que bonorum emulabilium

contraria sunt. Quapropter sepe numero contempnunt fortunatos

cum absque honorabilibus bonis adest eis fortuna. Quibus

igitur rebus affectus moventur, et quibus dissolvuntur. Unde

fit fides. dictum est.

Capitulum 12m de affectibus et habitibus iuvenum.

Quales vero quidam moribus affectibus habitibus | textus 28

etatibus ac denique fortunis sint. deinceps

scribimus. affectus autem dico iram, cupiditatem, cetera huiusmodi | exponit quod tetigit /

tractat quales mores et quales passiones consequuntur homines in iuventute et senectute et etate media/et in divitiis paupertate et statu medio.

de quibus iam diximus. Habitus vero virtutes ac vitia, de quibus
etiam dictum est et ad hec que singuli eligunt operanturque
activi sunt, etates vero sunt iuventa, virilis, senectus.
Fortunam autem appello nobilitatem, divitias, potentias et
horum contraria, et universaliter secundam et adversam fortu
nam. Iuvenes ergo moribus cupidi sunt et aptissimi ad

(margin: consequenter po de etatibus et po de moribus iuvenum sequentibus concupiscibilem)

cupiendo sunt, potentesque facere quecumque cupiant. Maxime
autem ex cupiditatibus eius sequaces sunt que in rebus
venereis est, et in hac incontinentes. Mutabiles vero sunt

(margin: Dat nonnullas concupiscentie iuvenum)

in cupiditatibus citoque fastidientes. Et vehementer quidem
cupiunt, cessant autem cito. Voluntates enim acutas habent
et non magnas, veluti egrotantium sitis aut fames.
Ad hec ad irascendum apti sunt. Et acute ire potentesque

(margin: Ostendit qui mores sequantur iuvenes secundum irascibilem)

appetitiones sequi, vincuntur autem ira. Quoniam ex ambitione
contempni non patiuntur, sed moleste ferunt, cum putent
iniuriam sibi fieri. Ambitiosi etiam sunt, immo contentiosi

(margin: Ostendit iuvenes esse amatores honoris)

contra eos non mutatur pectus diligere sit victoria et excellentia.

excede. namque iuventus cupit et victoria excessio quedam est.

Sunt autem horum duorum magis quam pecuniarum studiosi. pecuniarum

studiosi vero studiosi minime. non enim adhuc inopia perie-

lum fecerunt. sicut eloquium pitaci in amphiarau continet

ponit 3.es mores quos sequuntur iuvenes ratione inexperientie.

Et non malitiosi sed simplices. nondum enim nequitias multas

inspexerunt. Creduli etiam sunt. quia nondum in multis 2. consideratio quod decipiuntur in plures.

hic philosophus ostendit iuvenes esse bone spei et dat 3 rationes

decepti. Spei quoque bone. sunt enim a natura pro calidi iu- Lectio. 29.

sunt
venes. quemadmodum qui vino pleni sunt. et simul. quoniam

nondum in multis aberraverunt. Vivunt igitur maxime spe.

spes enim futuri est. memoria vero preteriti. at iuvenibus

futurum quidem multum restat. preteritum autem breve est. ita

primo die nichil meminisse putant. sperare vero cuncta. quia ponit mores quos sequuntur iuvenes ex ipsa spe et dat 2.es considerationes

de causa ut facile quoque decipiuntur ydonei sunt. quia facile

sperant. fortiores etiam quia facile irascuntur. et bene sperant 2. considera.

quorum alterum ne timeant. alterum ut confidant facit

Nullus namque cum irascitur quisquam timet. et cum bene

aliquid sperat confidit. Preterea verecundi, non enim alia — 3. condicio

ex honesta existimant sed legibus solum castigati. Magna- — 4. condicio

nimi quoque. nam nec dum a vita ipsos deiecit, sed periculorum

experter sunt. et dignum se magnis putare magnanimitatis — post 3 parte condicionis quod dicitur in 7. V. assignat mores iuvenum, et eo quod vivunt magis more et consuetudine quam ratione

est. id vero bene sperantis. in agendo autem honesta potius

eligunt quam utilia, moribus enim vivunt, magis quam racionatione.

Racionatio autem utilium est. virtus vero honesti. Amicorum quoque — 2. condicio

studiosi sunt, atque sodalium, et multo magis quam cetere etates.

Gaudent enim in convivendo. nondum quicquam ad utilitatem aliquid

iudicant. Quare nec amicos. Omnia etiam nimis vehemen- — 3. condicio

tiusque peccant, contra Chilonis dictum, nimis enim agunt

in omnibus, nimis amant, nimis oderunt. cetera omnia similiter.

Scire quoque omnia putant, atque affirmant. quod etiam — 4. condicio

~~negat minus~~ causa est, ut omnia nimis. Iniurias etiam in contumeliam — 5. condicio

faciunt, non in malignitate. Ad commiserationem quoque — 6. condicio

parati, quoniam probos ac bonos omnes arbitrantur. sua enim simplicitate

ceteros incitant. Itaque indigna ipsos pati facile credunt

7a consideratio — Risum etiam student, idcirco et dicaces sunt, dicacitas

enim castigata contumelia est. Iuvenum igitur mores

talis sunt. Capitulum 13m de affectibus ac habitibus senum.

declarat hic philosophus de moribus senum et primo in uno

Emores autem ac etate provecti, horum fere contrarios ut plurimum habent. Nam quia — Lectio 3a — declarat de moribus eorum in speciali, et primo quomodo mores sequuntur eos per experientiam et ponit 3 genera.

multos iam annos vixerunt et erraverunt in pluribus

deceptique fuerunt ac insuper quia rerum plurime vitiose sunt

neque affirmant quicquam, et multo minore cura quam existimant

quam oporteat. Sciunt autem nichil. Sed ambigentes semper

forsan ac fortasse addunt et sic omnia dicunt, firmiter

vero vero nichil. Maliciosi quoque sunt. Malicia vero est — 2a consideratio

in peiore cuncta parte suspicari. Suspitiosi namque sunt

quia increduli. Increduli vero quia experti. Quapropter neque a- — 3a consideratio

mant neque oderunt nimium. Sed secundum ~~biantis~~ biantis

preceptum et amant ut osuri. Et oderunt ut amaturi.

Preterea pusillanimi sunt, vite ductu deiecti. nullius enim magnum neque superexcellentium, sed que ad vitam necessaria sunt appetunt. Illiberales etiam sunt. Unum enim substantia unum ex necessariis est. simulque quoniam experti non ignorant difficile quod est acquisitione, iacturam vero facilem. Ad hec timidi sunt, et ad pretimescendum omnia parati. contrario enim modo quam iuvenes dispositi. sunt enim frigidi. Hi autem calidi sunt. Itaque senectus viam timori preparavit. timor enim frigiditas quedam est. Vite quoque cupidi sunt et maxime in extremo die. cupiditas enim rei absentis est. et quo egent id summope appetunt. Amatores sui quoque studiosi magis quam oportet. nam id etiam pusillanimitas quedam est. Vivunt quoque ad utile, non ad honestum, magis quam oportet. quoniam seipsos maxime amant. utile namque sibi, honestum vero simpliciter bonum est. Inverecundi quoque magis quam verecundi. nam quoniam non similiter de honesto atque

Ponit 4 conditiones de moribus contrarias senes propter defectum nature.

2 conditio

3 conditio

4 conditio

Lectio 31

Hic ponit philosophus unam quam sequitur senes non preteritam ... ponit 3 conditiones

2 conditio

3 conditio

utili curant existimationem contempnunt. Male quoque spei | on[t] q[uod] mores senu[m] s[un]t cos[trarie] yra[t].

sunt, tum propter experientiam, quia plurime rerum vitiose sunt

multeque ad peius devenit tandem devenit, tum propter timiditate. Vivuntque | asign[at] .2. r[ati]o[n]es ad h[oc] q[uo]d dixit

| 2. r[ati]o memoria magis quam spe. Nam futurum vite breve sibi est,

preteritum multum. Spes autem futurorum est, memoria vero

| on[t] ex h[oc] q[uod] senes s[un]t diu narratores preteritorum preteritorum. Quod causam etiam loquacitatis sibi affert; perse-

verant enim preterita narrantes, quia recordantes voluptate

afficiuntur. Ire vero acute quedam est sed infirme; cupidi- | oppo[ni]t yrasc[ibi]lez et co[ncupisci]bilez senum ad iuvenes

tates quoque alie defecerunt, alie infirme sunt; neque secundum

cupiditates sed secundum lucrum activi. Quare ad modestiam quoque

apti grandes natu videntur. Nam et cupiditates defecerunt

et ipsi lucro serviunt. Vivuntque magis ratiocinatione quam mo- | po[ni]t 3. c[on]ditio[n]es de mor[i]b[us] senum

ribus. Nam ratiocinatio utilitatis est, mores autem virtutis.

Iniurias vero non in contumeliam sed ad iniuriandum | 2. c[on]ditio

faciunt. Ad commiserationem preterea pati sunt, sed non ipso ea | 3. c[on]ditio

de causa qua iuvenes. Nam iuvenes ex humanitate

senes aut propter imbecillitatem/ omnia enim impendere sibi putat

prope est ut patiantur, id est aptitudo ad commiserationem

erat, Unde querculi sunt, non dicaces/ neque faceti/ contrarii

enim sunt querulus atque facetus (iuvenum igitur ac senum — epilogat adaptans ad propositum quod dixerat.

mores huiusmodi sunt! (Quare cum omnes orationem probent

que moribus suis accomodetur atque eis similis sit/ non

latet quomodo utentes oratione, tam ipsi quam oratio huiusmodi

videbitur

Capitulum 14m de moribus etatis medie.

Lectio. 32.

Constantis vero mores etatis inter hos — hic tractat de moribus consistentium in statu s. inter iuventutem et senectutem

reperientur utrorumque fugientes excessum.

(et neque valde confidentes quod ferocitatis est, neque time — manifestat quod dicat magis in statu, et dat 3 conditiones

tes valde/ sed bene se habentes ad utrumque/ nec increduli omnibus

sunt/ sed secundum veritatem potius iudicant (nec pueri, nec prodigi — 2ª conditio

sed accomodati rebus sunt (similiter se ad rem quoque atque cu — 3ª conditio

piditatem habent. suntque modesti cum fortitudine/ et fortes

cum modestia/ Nam hec in iuvenibus/ atque senibus distincta

sunt. Iuvenes enim fortes ac immodesti sunt, senes vero modesti ac timidi. Verum ut universaliter dicam, quecumque iuventus atque senectus seorsum ex utilibus habent, hec et viri habent. In quibus autem vel illi excedunt aut deficiunt, hec isti commode ac mediocriter sunt. Viget autem corpus quidem a tricesimo etatis anno ad quadragesimum quintum, animus vero usque ad unum de quinquaginta. De iuventute igitur, de senectute ac de virili etate, quorum morum unaquaque sit, hec dicta sunt.

dat quandam rationem confirmatam ad ostendendum morem eorum qui sunt in medio.

assignat tempus status

Capitulum 14 de moribus nobilium.

Lectio 33.

hic philosophus determinat de moribus sequentibus fortunam et infortunia

De moribus autem qui fortune bonis quales quidem efficiantur deinceps dicamus. Nobilitatis igitur mores sunt ut ambitiosior sit qui nobilior est. Nam omnes cum quid adsit, ad id solent coacervare. Nobilitas vero quedam maiorum claritas est.

exsequitur tractatum propositum. 2° consequentiam nobilitatem.

Preterea nobiles ad contemnendos maiorum suorum similes parati sunt. Nam ea que iam diu gesta sunt honora

secunda consideratio.

Nam omnes cum quid adsit. Omnes incipiunt solent si quod sit fortune sibi adsit cumulare et coacervare et accumulare ad illud, sed nobilitas adest nobilibus scilicet claritas maiorum; incipiunt ergo nobiles ad eam aliquid coacervare sed hec accumulandi coacervandique cupiditas est ambitio; nobiles ergo ambitiosi sunt.

biliora sunt. ad iactationem q3 aptiora. qz que inp facta

Est aut nobile sm virtutem generis/ generosum v° sm qd | dat diam int' nobiles et virtuosos et generosos

ont'. plures nobiles no ee generosos | non recedit e natura qd non contingit ut plurimum

nobilibus. sed multi humiles atq3 viles sunt. est enim | nobiles et virtuosi multis c-terni reperiunt. 4° p° x

etiam in virorum generibus fertilitas quedam. sicut in agris

aliqn ac interdum si genus bonum fuit viri prestantes

generantur. rursus q3 genus deficit. Devenit aut mgna | manifestat qz dicat p exem.

nosa quedam genera in mores furiosos magis/ ut qui ab

altibiade quiq3 a priore dyonisio sunt. quieta vero in

segnitie. veluti q a cimone pericle a socrate sunt

Capitulum decimum septimum

de moribus divitum.

lectio. 3ª | Mores aut qui divitias consequuntur. facile | hic tractat de moribus q sequuntur divites et ponit 3 conditiones

omnes perspici possunt. Contumeliatores

namq3 sunt ac superbi qui possessione quadam perturbantur

. Nam quasi omnia bona possideant sic afficiuntur. sunt

enim quasi pretium aliorum divitie quibus cetera dignitas estimatur

¦ac ideirco cuncti videntur eum posse divitijs delicati etia | 2ª qsidacio

sunt sibiqz plurimum arrogantes illud pp delitias ac fe-

licitatis ostentationem. Hec qm omnes in eo versari soliti

sunt. qd ipsi amant ac admirantur. et qm que ipsi ea

ceteros quoqz putent emulari. nec immerito sic affecti | asigt roez dicti

sunt. cum multi sint qui habentium auxilio egeant.

Unde a symonide quoqz de divitibus et sapientibus ad hiero

nis uxorem dictum est. cum interrogasset utrum melius

divitem fieri an sapientem. sapientes enim inquit in divitu

Januis video. Ad hec qm dignos se arbitrantur principatu | 3ª qsidacio

¦ea enim hnt quorum gra digni putant se ceteris dominari

¦ac ut in summa dicam divitiarum mores amentis simul

atqz felicis mores sunt. Sz interest inter locupletorum

nuper mores et iam diu divitum. magis enim mala omnia

insunt nuper locupletatis. peiora qz in ipsis sunt. Nam

nuper ditatus. veluti non castigatas hnt divitias. Preterea

iniurias non ex malignitate sed alias ex contumelia alias

ex intemperancia faciunt. Veluti vergeo sed adulterari

Capitulum 17m de moribus potentum et fortunatorum

Tedio. 4.

Similiter autem potentie quoque omnes penes mores in aperto sunt partim enim eosdem habent quos divitie partim etiam meliores. sunt enim potentes secundum mores ambitiosi ac viriliores quam divites eo quod operationes eas expetant quas ipsis per potentiam gerere licet diligentes quoque magis. nam curam que potentie sunt considerare in cura sunt. Honestiores etiam quam morosiores moderantur enim sibi cum per honores eorum aliis vivant. est autem honestas mollis compositaque morositas. Et si iniuriant non in parvis sed in magnis iniuriant. Secunda vero fortuna eorum mores habet secundum partes ad has enim tendunt que secunde videntur fortuna contingere et ad hec ad proborum liberorum

hic tractat de moribus qui consequuntur potentes et pro comparat homines ad predictos.

post de his [illegible] 3 [illegible]

prima consideracio

3 consideracio

assignat mores sequentes bonam fortunam et post assignat bonum natu[ram] morem [illegible]

[illegible] ad has enim sed [illegible] ut si secunda fortuna in potentiis divitiis et in dignitatibus potentes

procreationem, corporis quoque bona secunda contingunt for
tuna. Superbi ergo magis et magis irrationales propter secundam
fortunam sunt. Unus mos melior habet fortuna virum
sequatur: sunt enim erga deum pii afferunturque quodammodo
ad ipsum propter bona que sibi a fortuna prebentur credentes
de moribus igitur etatum et fortune dictum est. Con
traria enim horum ex contrariis manifesta sunt, veluti
pauperis, infortunati, ac impotentis mores

Capitulum 18m Que sunt quedam
in omnibus generibus communia

Verum quoniam probabilis orationis usus ad iudi
cium spectat. nam que iam scimus ac iu
dicavimus nulla egent amplius oratione, at quoniam et si quis
unum suadeat, ad unumve oratione utatur, ut admonentes
aut hortantes faciunt, nihilominus ille unus iudex est.
et sive ad litigantes sive ad causam quispiam dicat
simpliciter uti namque oratione necesse est et contraria evertere,
nam cui persuadendum est. is ut simpliciter dicam iudex est

Lectio 2a b

ostendit quod in negotio rectorice persuadere est ad iudicem sicut in negotio disceptatio

supra philosophus declaravit de persuasionibus. hic declarat de communibus persuasionibus ostendens materiam rectorice persuasionis esse probabilem

ostendit quomodo mores bona sequuntur bona fortune

epilogat

ad que tamquam in adversarium facit orationem (eodemque modo in demon- — ostendit quod in exclamatis auditor est iudex

strativis. nam ad spectantem oratio quasi ad iudicem componitur

(ac simpliciter solus est ut simpliciter iudex/ qui in civili certa- — ostendit quod et civilibus et in negociationibus auditor se habet ut iudex

mine quesita iudicat/ nam et de quibus litigant consultant

omnia quomodo se habeant inquiruntur (quemque de civitatum moribus — ostendit de persuasionibus propriis iam esse dictum .ii. li.

dictum iam prius est in deliberativis pre- tractatum iam sit quo

pacto et quibus moratam orationem faciemus (et quomodo alius quidam — ostendit iam dictum esse de eis que spectant ad diversa genera negocia politica

in unoquoque orationis genere finis erat/ ac de omnibus opinionibus

propositionibusque sumpte sunt/ ex quibus deliberantes, demonstrantes

litigantes fidem faciunt (et ad hec quomodo ex quibus moratam — ostendit dictum esse de eis secundum diversos mores

ostendit de quibus restat dicere quia de omnibus que reducuntur ad .iiii. scilicet ad possibile impossibile augmentum et diminucionem exemplum et entimema — affectatamque orationem facere possibile sit, tractatum est (restat iam

ut de communibus tractemus) In oratione igitur omnibus commune

est ut possibili atque impossibili utantur/ aliisque quod fuit

aliis quod erit/ conveniunt unde (Magnitudo quoque omni orationi — ostendit quod restat dicere de magnitudine et diminucione

communis est. omnes tamen sive suadeant sive dissuadeant sive laudent, aut vitu-

perent, sive accusent aut defendunt/ amplificatione atque atte-

matione utuntur (quibus de ratio de enthimematibus item | omnino quod restat dicere ac de entimematibus et exemplis

atque exemplis conabimur dicere ut que restant exponentes)

quod ab initio intendimus consequamur (est autem ex communibus | adaptat 3 predicta ad negotia politica

amplificatio demonstrativo accomodatissima. preteritum vero

iudiciali possibile autem et futurum deliberativo ut dictum est

Capitulum 19m de possibili
ac impossibili

hic philosophus exsequitur 3m quod deducitur de possibili et impossibili communi ad omnes 3 modos | Lectio 3a

Primum igitur de possibilibus et impossibilibus dicamus (Si igitur contrarium vel esse vel fieri possibile sit contrarium quoque possibile profecto esse videbitur. Ut si sanari hominem possibile est erit etiam egrotare eiusdem enim contrariorum potentia est, que est contraria. Item si simile possibile est. erit et dissimile. Preterea si quod difficilius est possibile est. et quod facilius etiam. Insuper si studiosum aut pulchrum fieri possibile omnino quoque fieri possibile. Nam difficilius est pulchram fieri domum quam domum. Item cuius principium fieri possibile huius et finis possibilis. nichil enim

docet cognoscere possibile per contraria ad simile

docet cognoscere possibile et quod dicitur maius et minus

eorum sit neque incipit fieri que impossibilia sunt, ut
commensurabilem esse diametrum, nec fieri umquam incipiet, nec
tam fit, et conversim cuius finis huius etiam principium,
cuncta enim ex principio sunt. Ad hec si quod substantia posterius
est aut generatione id fieri possibile, et prius quoque velut
si virum fieri possibile et puerum quoque, hoc namque fit prius
quam si puerum et virum etiam, principium enim illud. Preterea quorum
amor aut cupido secundum naturam est, nemo enim amat impos-
sibilia, nec ea cupit ut plurimum. Insuper ea quorum est — ponit 3 questiones de possibili per comparationem ad nos
ars aut scientia et esse et fieri possibile est. Item ea quorum
generationis principium in hiis est, quos vel cogere possumus
vel persuadere. hii vero sunt quibus aut meliores sumus aut
domini aut amici. Ad hec quorum partes possibiles et — ponit 2 conclusiones ad ostendendum aliquid possibile quod concluditur in alio.
totum et quorum totum partes quoque ut plurimum. Nam
si lacinia et summitas reliqueque partes fieri possunt, et
vestis quoque tota, et si tota vestis, lacinia quoque atque

2 · conclusio

manifeste. Preterea si universum genus ex possibilibus, species quoque fieri

possibiles, et si species, genus quoque, ut si navem fieri possibile,

triremem etiam, et si triremem, navem quoque. Preterea — ostendit aliud esse possibile ex eo quod clauditur in diffinitione alterius

si alterum eorum que nata sunt ad invicem referri, alterum

quoque, ut si duplum medium etiam, et si medium duplum quoque.

Preterea si absque arte ac preparatione possibile quippiam fieri, — annectit 2as alias conclusiones

id multo magis arte ac cura fieri possibile. Hinc apud

Agathonem dictum est: atqui que vos fortuna facitis, hec nobis

arte necessitateque sunt. Et quod prioribus (2 · conclusio) aut minoribus

aut imprudentioribus possibile, id contrariis horum multo

magis, ut Isocrates dixit: grave esse etiam si quod Euthynus

didicit, ipse non poterit invenire. De impossibilibus autem

Lectio 38 — palam quod ex contrariis istorum sint. Si vero factum sit — hic philosophus docet cogitare quod factum est ut non factum per 7 conclusiones

aut non ex his considerandum. Primum si quod minus fieri natum

est id factum est, et quod magis natum id quoque factum.

Denique si quod posterius fieri solet factum est, et quod prius

Et si oblitus est didicit aliquid. Preterea si et volebat et poterat, fecit. Nam omnes si possint cum voluerint agunt, nichil enim impedimento est. Si volebat etiam et extraneorum nichil impediebat. Et si poterat, et delectabatur. Nam quibus delectantur, ea ut plurimum si possint efficiunt. Improbi quidem qui ex intemperantia, probi vero ipsi proba desiderant. Et si facere facturus erat et fecit. Probabile namque fecisse ipsum quod facturus erat. Et si facta sunt quecumque nata sunt ante aliquid fieri aut illius gratia. Ut si coruscavit et tonuit, et si temptavit etiam fecit. Ad hec si facta sunt quecumque posterius nata sunt vel id cuius gratia fiunt. Prius quoque et quod huius gratia ante hoc factum est. Ut si tonuit etiam coruscavit. Et si fecit etiam temptavit. Horum autem omnium alia necessaria sunt, alia ut plurimum ita se habent. Ex contrariis autem istorum patet si factum non sit. De futuro quoque manifestum ex

[Right margin, inserted after "poterat": et cupiebat, et si potuit]

[Left margin: Et si facta sunt quecumque nata. supple hec et in ... illud quod factum est]

[Right margin: dat differentiam inter dictas consequentias]

[Right margin: Omnia ex hiis nos possumus cognoscere quod non est factum.]

[Left margin: Pars 3a consequentes ad cognoscendum ad esse futurum vel non futurum]

[Foot of page: Vel id cuius gratia fiunt. Cuius gratia fieri solet Aristoteles appellare illud vero ~~[illegible]~~ gratia et huius gratia precedentiam et ~~[illegible]~~ quasi efficientem appellat. Id exempla hic apte ordinat. Coruscare ad coruscare et tonare ad finem, ut posterius ad prius et ut finis ad efficientem causam se habent.]

eisdem est. Nam et quod in potestate et voluntate est erit et quod in cupiditate, ira cogitatione, quod est simul cum potestate. propter hoc scilicet. Preterea si est in appetitione faciendi vel circa. Nam ut plurimum sepius fiunt que circa sunt hiis que non sunt. et si iam facta sunt. que prius fieri nata sunt. ut si nubibus celum obtegitur verisimile est ut pluat. et si quod hunc gratia factum est verisimile ut hoc quoque fiat. ut si fundamenta iacta sunt. fiet domus. De amplificatione aut ac attenuatione rerum maiorisque ac minoris et omnino magnarum atque parvarum ex hiis que iam diximus manifestum. dictum est enim in deliberativis et de bonorum magnitudine et de maiore simpliciter atque minore. Quare si in unoquoque causarum genere bonum est finis ut puta utile honestum ac iustum, perspicuum est horum omnibus amplificationes esse sumendas. querere vero preter hec quicquam de magnitudine simpliciter

dicit de aumento et diminutione que sunt communia omni negocio, secundum apparentiam exclamatio.

assignat rationem quare sic fluunt et in modo dicere de hiis

x. li. i. c. cum constitentes

ac expressi id est verba in crassum effundi / singularia eciam ad

usum prestanciora universalibus sunt / sed de possibili ac

impossibili et factum ne sit an non erit · Preterea de

amplificatione ac attenuatione rerum hec dicta sunt

Capitulum vicesimum
de exemplo ·

Lectio · 37 ·

Restat autem de fide communi dicere quoniam de proprijs

iam dictum est / Est autem communis fidei

genere duplex / exemplum / et enthymema · Nam sententia pars

enthimematis est · (primum igitur de exemplo dicamus) — ex se et primo de exemplo destendo illud

quoniam inductioni simile est / inductio autem principium ex-

emplorum / ergo species due sunt · altera si res preteritas

dicis / altera si ipse fingis / et huius aliud similitudo / aliud

apologi / sicut esopi, et libie (exemplum igitur tale — ex se de membris divisionis et primo parte est res gesta ·

quid est · ut si quispiam dicat · oportet apparatum adversus

regem facere / ne faciat ne potiatur egipto · Nam si

darius non prius transiit quam egiptum cepit · et cum

hic philosophus declarat de speciebus communibus

[illegible] cepisset statim traiecit. eos quoque qui cepit traiecit.

Quare non est sibi permittenda Egiptus. Similitudo vero socratica est, ut si quis dicat non oportere magistratus sortiri. simile namque est si quis athletas sortiatur non eos qui certare possint, sed qui sorte evenerint. aut si nautis sorte gubernatorem constituat, quam virum sorte potius quam scientia constituendus sit. Apologus talis est Stesichori ad Falarim et Esopi pro demegoro. Nam Stesichorus cum Hymerei Phalarim imperatorem constituissent, custodesque corporis daturi essent, postquam alia disseruit apologum eis dixit. Equus inquit prata solus obtinebat. quorum cum cervus adveniens pascua devastasset, de ultione cervi hominem consuluit si una secum poenas posset ex cervo sumere. at ille facile inquit si frenum pateris et ego in te hastam tenens ascendero. accepit equus conditionem, ascendit in ipsum homo. ita pro ultione hominis servivit

declarat de parabola permittendo quod debet probari per simile.

adducit 2as parabolas

2a parabola.

declarat de fabula et dat exemplum suum in [illegible].

exemplum de fabulis in spatio

narrat dictam fabulam

equus. Quamobrem et vos inquit cavete ne cum vel ultus — adaptat predicta fabulam ad propositum

hostem ulcisci idem quod equus patiamini; frenum enim iam

recepistis quod imperatorem dictatorem constituistis; si vero custo

diam quoque dederitis ac attendite primum servitis servietis protinus

i. imperatori · E · i. orator · i. partibus illi ·

Lectio 4a · phalaridi. Esopus autem cum in Samo primate quendam publici — hic philosophus deducit fabulam esopi

capitis accusatum defenderet, dixit vulpem cum flumen

transiret in foveam decidisse, cumque longo ibi tempore cum

exire non posset affligi, multas caninas muscas in

sedisse; eam transiens aspexit ericius misertusque rogavit

si vellet ut ab ea caninas muscas evelleret; cumque ipsa

negasset causam miratus querebat; tum illa iam inquit

hee saturate parum sanguinis trahunt; quod si has tu exemeris

ties famescentes venient alie que quod mihi sanguinis

restat totum ebibent. Sic igitur vobis quoque viri Samii — adaptat fabulam ad propositum

nichil iam iste locupletatus officit; si vero hunc interimetis

pauperes alii locum eius occupabunt qui civitatis pecunias

decitat de exemplis p respectu ad alia. et p° cpat fabulaz ad parabolaz.

facile fucando consequitur (Quamquam ergo appologi ad populum magis

accomodati sunt habentque hanc prestantiam. Nam cum difficile

sit res preteritas similes invenire. appologos facilimum

est fingere (namque opus est ut et similitudines non posses

cpat fabulaz ad exemplum.

quod simile est perspicere (quod philosophia facile prestat (non est

igitur difficile appologos invenire. verum ad consultationem

res geste multo utiliores sunt (nam ut plurimum futura

cpat exemplum ad entimema

preteritis similia fiunt (Exemplis igitur si quid non habeas

enthimemata quasi demonstrationibus utendum. Cum vero

habeas quasi testimoniis post enthimemata in orationibus

manifestat quod dicat supra quod si habeas entimemata non debeas premittere exempla

(Cum enim proponuntur similia inductionibus sunt. inductio

aut orationi oratorie preterquam in paucis non est idonea

conclusio quod debeas ponere exempla entimematibus

(postposita vero testimoniis testis autem ubique ad fidem utile

(preterea proponenti multa dicere necesse est. post ponenti

autem unum etiam sufficit. nam testis probus vel unus

satisfacit (Quot igitur species exemplorum sint et quo

patto et quando ipsis utendum, dictum est. Capitulum 21^m de Sententia.

Lectio 1.

De sententiis autem adhibendis si quid sententia sit dixerimus facile patebit quibus de rebus et quando et quibus consentaneum est in ordine sententiis uti. — hic agit de sententiis ex quibus fiunt propositiones enthimematis

Sententia igitur est non de singularibus ut qualis quidam Ephicrates sit, sed de universali enuntiatio, nec de omnibus universalibus ut rectum obliquo contrarium esse, sed de quibuscumque operationes sunt que ad agendum eligenda vel fugienda sunt. — diffinit quid est sententia

Quare quoniam enthimemata sillogismi de istis sunt, tam conclusiones enthimematum quam principia sillogismo semoto, sententie fere sunt. — manifestat quod proposuerat et ostendit quales sunt sententie que sunt partes enthimematis

Ut illud oportet · alius liber dicit filios prae videntia aucupis · prudentem virum non nimium in sapientia liberos erudire. — exemplificat

Id igitur sententia est, cum si causa quaobrem adiecerit totum enthimema erit, nam ad otium quod habent pretiosa etiam sibi hominum invidiam attrahunt. Et illud non est qui felix omnibus in rebus sit, et nullus hominum liber est — ponit aliud exemplum

hic ph(ilosoph)us ost(endi)t q(uo)t sunt partes s(ente)n(ti)e — Alium aut(em) pessime aut fortune s(ente)n(t)ia s(i)t. Si ergo s(ente)n(t)ia est q(uo)d dixim(us) — Lectio 42.

ost(endi)t que sunt iste 4or sp(eci)es — quatuor s(ente)n(ti)e sp(eci)es ex n(ecessi)te est. Alium aut(em) cum r(ati)one erit

aut sine r(ati)o(n)e. Que igitur egent demonstratio(n)e cum r(ati)o(n)e sunt. Quecu(m)q(ue)

diuidit u(er)o s(ecundu)m s(ente)n(ti)as — vero nil inmi(n)u(m) continuet absq(ue) r(ati)o(n)e quarum alie nitio quoniam

p(re)sciantur r(ati)one non egent. ut illud bn(m) valere p(re)stantissim(um)

ho(min)ibus est ut nobis videtur. id enim multis ita iam videtur

alie simul cum dicuntur patent p(ro)spicienti. ut illud nemo

ost(endi)t q(uo)t sunt s(ente)n(ti)e cum r(ati)one — amator est qui non semp(er) amet. Earum vero que cum r(ati)one

sunt. alie partes enthymematis sunt. ut oportet prudentem

virum. alie enthymematice quidem sunt. enthymematis

aut(em) partes non sunt. que maxime probantur. Minor aut(em) — ost(endi)t q(uo)t sunt tres s(ente)n(ti)e

sunt in quibuscu(m)q(ue) ca(usa) in(e)st. ut in illo iram immortale(m)

cum sis mortalis non s(er)ua. nam q(uo)d ira s(er)uanda semp(er) non

sit. s(ente)n(t)ia est. adiectum vero cum sis mortalis quamobrem

significat cum simile est mortalia mortalem non im

mortalia curare oportet. P(ro)spicuum igitur est. quot sunt — q(ua)liter est s(ente)n(ti)a sp(eci)es s(ente)n(ti)e

sine spes · et quibus unaqueque rebus accommodetur. Rebus — dicit quod sine dubio eget probatione et ideo dicit de ynopinatis

enim ambiguis aut novis et preter opinionem accommodabitur.

Sed aut ratione comprehensa sententia utemur: concludendo ut si quis

dicat: Ego vero qui nec invidiosum nec otiosum te reddit.

non oportere doceri assero, aut hoc proposito reliqua postponemus

Que vero et si preter opinionem non videantur sunt tamen — determinat de alia specie sententiarum dubiarum

incerta ea rotundissime dicentur si quamobrem preposueris

quibus etiam laconica dicta accommodantur ac enigmata.

Ut si quis dicat quod Stesichorus apud Locrenses dixit. Non

oportere contumeliatores esse ne cicade humo canant. Sententias — ostendit quibus congruit sententias loqui

aut dicere etate provectis maxime congruit, de rebus vero

quarum quis usum habet. Nam qui tantus non est. cum

deceret sententias dicere sicut fabulas. Qui aut de his quorum — ostendit de quibus non debent loqui sententias et quibus non competit eas loqui.

usum non habet. is ineptus atque indoctus est. Signum huius

sufficiens quod agrestes maxime sententiarum fictores sunt.

facileque enunciant. Universale aut proferre, quod universale

Lectio · 43 ·

· hic ponit quod est utile uti sumptis. | non est conquestioni ac amplificationi convenit. et in

his aut cum incipias aut cum iam demonstraveris. Vere | quod gloriantur sumptis est utend.

pervulgatis et sumptis atque communibus utendum est, si utiles sint.

Nam quia communes sunt, quasi omnes ita concedant, recte

| quod que sunt ctes sunt. | se habere videntur. ut hortanti ad subeunda pericula in aus-

picato. Una est avis optima pro patria propugnare. Cumque

priores sint in artem communem et ad occidendos ini-

micorum liberos, nichil iniuriantes. Stolidus qui cum patrem

occiderit liberis pepercit. Preterea publicorum nonnulla sunt

quod quando possunt talibus sumptis contradicere scilicet divulgatis | quoque sunt et quasi testimonia. Acitius advena. Oportet

aut sumptas tunc vel contra pervulgata dicere. Pervulgata

~~mores meliores~~ · | vero dico ut cognosce te ipsum. et nichil nimis. cum aut

meliores poterunt mores videri aut expturbatione dicitur.

· Expturbatione quidem si quis iratus dicat falsum esse quod oportet

se ipsum cognoscere. Nam hic si se ipsum cognovisset nunquam ma-

docet talibus contradicere aliis sumptis quae dicuntur in vita. | gistratum petiisset. Mores vero meliores quod non oporteat

sit amare ut fertur quasi osurus sis, sed potius odisse quasi

amaturus. opus est autem ut in habitu voluntatem ondas si

vero non ratio statim afferenda est, ut si aut hoc pacto

dicas quod amare oporteat non ut fertur, sed quasi semper ama

turum. Insidiatoris enim illud est. aut sic. non enim probatur in — dat aliud modum concludendi

quod fertur, nam amicum verum sic oportet amare ut si

semper amaturus sis. Si neque illud nichil minus cum oporteat

minus odisse saltem improbos. Afferunt autem orationi vires — dat causam quare auditores tales sententias approbant.

magnas sententie, partim quia maxime per eas auditores capi

untur, gaudent enim si quis universaliter dicens in eas opiniones

forte deveniat quas illi particulariter habent. quod autem dico sic

erit manifestum, et simul quo pacto ipsas venari conveniat.

Nam sententia ut dictum est universalis enuntiatio est. gaudent — manifestat quod dixit supra quod gaudent grosse i. ubi sententias

autem cum id universaliter dicitur quod particulariter ipsi opinantur, ut

si quis vicinos aut liberos pravos habeat, gratum profecto

illud sibi videbitur, nichil vicino molestius, nec nichil procreare

doc nos venari hu[illegible] [illegible]

atione libero consultius. Quare coniectura primo consequendum est, quod preopinantes, deinde universaliter de ipso dicendum. Sic igitur unus finis usus est. Alter et melior quam memoratum facit orationem, assertata enim ea oratio est qua dicentis voluntas appetit quod omnis finis ideo facit. quoniam qui eam dicit universaliter de eligibilibus enunciet. Quare si fines probe sunt. faciunt ut proborum qui dicit morum videatur. Verum de fine et quid est et quot eius species. et quoniam gratia dicendum, quamque utilitatem afferat, hec dicta sint

Capitulum vicesimum secundum de entymemate.

dat utilitatem eius finis

hic philosophus determinat de entimematibus

Lectio 44

De entymematibus vero universaliter quo pacto querendum sit dicamus. deinde locos exponemus, alia enim utriusque horum species est. Quod igitur entimema sillogismus quidem sit, dictum est prius et quomodo sillogismus, et in quo a dialecticis differat, non enim de longe nec omnia sumentem oportet colligere. Nam alterum propter prolixitatem obscuritatis est. Alterum quoniam manifesta

ex sequentibus [illegible] resumit quedam dicta in [illegible] libro

dicunt, nugationis. Et hec causa est ut apud vulgus proba- | dat causam ex dictis circa
biliores indocti quam docti sint. Veluti etiam poete aiunt communes
rudes in vulgo dicere. communia enim afferunt atque universalia. illi
vero ex quibus sciunt et proxima. Non ergo ex omnibus que | concludit ex dictis ex quibus est persuadendum.
videntur dicendum, sed ex certis aut ipsis iudicibus aut hiis
quos multi sciunt. idque quoniam sit aut omnibus aut plerumque
compertum et videatur. Sive non solum ex necessariis colligendum. sed etiam
ex hiis que ut plurimum sunt. Primum ergo id nobis | dat artem tenendi etiam enthimematis que sit illa dictata quibus debemus uti.
sumendum est quod de quo dicere atque ratiocinari oportet, sive syl-
logismo civili, sive quolibet alio necessarium est, que in eo sunt
vel cuncta vel saltem aliqua tenere. nam si nichil habebis,
unde colligas non habebis. Quo enim pacto bellandum ne | adaptat dicta artem ad que dicitur negotium politicum et primo ad deliberativum
sit an non, atheniensibus consulere poteris, nisi que sint
ipsorum copie teneas, utrum navales an pedestres, an utreque
et quante, vectigalia etiam que sint, aut socii et hostes
et ad hec que bella gesserunt, et quomodo, ceteraque huiusmodi. laudare | adaptat exemplum prout spectat ad eum laus

quoque quomodo poteris, nisi habeas naualem apud salamina pugnam, et prelium apud marathonia, vel que pro herculis nepotibus sibi gesta sunt. vel alia huiusmodi. omnes enim ex hiis bonis que aliquando adsunt vel adesse videntur laudant. Similiter etiam vituperant ex contrariis perspicientes, si quid tale in ipsis est, aut esse videatur, ut puta quoniam grecos in servitutem redegerunt et egenitas ac potideatas qui cum eis adversus barbaros pugnarunt preclareque gesserunt sibi subiecerunt, et si quid huiusmodi erratum in ipsis est. Eodem modo accusantes quoque ac defendentes ex hiis que sunt et accusant et defendunt. Nichil autem differt de atheniensibus ac lacedemoniis et vel de homine vel de deo ipsum agere. Nam si achilli consuleres, aut si eum laudares vel vituperares vel defenderes, que sunt, vel que esse videntur sumeres, ut ex eis diceres laudans aut vituperans, si quid honestum aut turpe sibi gestum est. accusans vero aut

adaptat quod dixit ad vituperium

adaptat predictam artem ad diceptius vel etiam(?)

lectio .2.b.

hic phylosophus ostendit dictam artem utrum verum esse quod ostendit ad ps(?)

ostendit veritatem dicte artis per respectum ad fines per quos sunt negotia etc.

defendens si quid iustum aut iniustum consulens aut si
quid utile inest aut nocivum. Similiter autem et de quacumque re alia — *ostendit virtutem dicte artis per respectum ad ipsas res.*
ut de iustitia, utrum bonum an non, ex hiis que in iustitia sunt
aut in bono. Quare quoniam et ita omnes demonstrare videmur sive
recte sive minus recte sillogismo utentur (non enim ex omnibus — *confirmat virtutem dicte artis per ea que dicta sunt in topicis quoad negotia consueta.*
sed ex hiis que in unoquoque sunt sumuntur) et ratione perspicuum
quod impossibile sit aliter demonstrare, patet necessarium esse
Primum etc. electa. Inquit unum demum elementa enthimematum. Sed non recte absolute [illegible] plerumque in omnibus libris suis et plerumque in moralibus solet facere — sicut in topicis. Primum habere electa de possibilibus atque o-
portunissimis circa unumquodque habeantur. Ut proxime — *ostendit dictum breviter virtutem etc. negotii repentina.*
facta eodem pacto queramus respicientes non indefinita
sed in ea que in illis sunt de quibus habetur oratio, ut plura
plurima et proxima rebus circumscribenda sunt. Nam — *manifestat quod dixerat*
quanto plura eorum que in re sunt teneas tanto facilius
demonstrabis et quanto propinquiora tanto propria magis
ac minus communia. Communia vero dicimus ut si Achillem — *exponit que sunt communia.*
laudes quia homo, quia semideus, quia in troianos traiecit

manifestat que sint propria

hec enim aliis quoque multis insunt / Quare non achillem magis quam dyomedem laudas propria vero que nemini quam achilli contingerunt / ut quia hectorem qui troianorum erat fortissimus interfecit / et signum qui cum esset invulnerabilis omnes ne descenderent inhibebat / et quia adolescens nec iureiurando astrictus militavit, ceteraque huius-
Unus igitur eligendi modus, primusque hic locus est .

hic phylosophus declarat de enthimematum quam ad sua principia scilicet ad locos.

Nunc vero enthimematum elementa dicamus elementum Lectio . 26 .
aut enthimematis atque locum idem dico / sed prius de hiis dicamus de quibus necesse est prius dicere / Sunt enim enthimematum species due nam quedam quod sit vel non sit approbativa sunt quedam elenctica grece appellantur, id latine dici possunt reda(r)guendi peritium huius / differuntque sicut in dyalecticis elenchus et sillogismus / est autem approbativum quidem enthimema cum ex confessis colligitur / Elencticum vero cum repugnantia colligitur / Fere igitur nobis

excusatur quod dicitur enthimematum cuius locus est principium et elementum

continuatur de quibus locis sit dictum

[Continuation] Sunt vero hic absolute illud primum hic vero altera est propria et absoluta ... primum dicendum est de electis enthimematibus / deinde de locis enthimematum. Dicit quod de ... eligendi ... breviter perstringit nunc intuli de elementis dicamus ... hoc est ... ad enunciandum ...

in unoquoque genere utili atque necessario loci dicti sunt / expo-
site namque unique singule propositiones sunt. Quare quibus
enthimemata ex locis elicienda sunt de bono aut malo
honesto aut turpi, iusto aut iniusto, de moribus etiam af-
fectibus, eodem modo sumpti sunt nobis iam prius loci ex
quibus. Verum nunc alio modo de omnibus communiter suma- | narrat de quibus locis est iam dicendum.
mus atque dicamus / qui approbativi, quique elenctici sunt / an-
notantes eos etiam qui sunt apparentes enthimatum, que
tamen non sunt enthimemata quoniam nec sillogismi / quibus ex-
plicatis de obiectionibus solutionibusque dicemus. unde enthi-
memata elicienda sunt.

Capitulum 23m de locis enthimematum

lectio xlvii.

Unus igitur approbativorum locus ex contrariis | hic philosophus incipit tractare de singularibus locis a quibus sumitur de adaptatione negotii [illegible] ex contrariis constructive.
est / nam inspicere oportet si contrario contra-
rium confirmanti quod si inest / confutanti aut si non
inest, ut temperantiam bonum esse quoniam intemperantia malum
est ut in messeniaca. Nam si bellum horum malorum causa e[st]

per patrem hec emendabimus. Item quod si non hiis qui inviti | docet arguere per locum a contrariis destructive.

profuerunt irasci par est, nec hiis qui coacti gratia est habenda.

Item quod si multa etiam si hominibus credibilia sint, falsa

tamen sunt, contrarium id quoque credendum est, multa quamvis mor-

talibus incredibilia sint vera tamen esse. Aliud ex similibus | docet assumere locos ex proportione a similibus casibus.

causis, similiter namque et esse et esse non oportet. Ut si

dicas non omne iustum bonum esse, nam quicquid iuste

id bene esset. Vivere vero iuste mori non est appetibile.

ponit locum a similibus ex hiis que sunt ex activis et passivis dicens ex hiis · ex parte · locus.

Aliud ex hiis que ad invicem. Nam si alteri iuste ac bene

agere inest, alteri pati fuerit, et si imperasse etiam fecisse.

Ut de publicanis Diomedon publicanorum Philippus. Nam

si vobis locare turpe non est, nec nobis conducere. Nam qui

si passus est iuste ac bene id passus est, ergo et qui fecit. Et si sic fecit

ostendit quomodo circa istum locum contingit paralogizare.

ergo et qui passus est. Sed potest in hoc cavillatio fieri. Nam

si iuste occisus est iuste passus est, sed forte non abs te. Quare

seorsum perspiciendum, si pati dignus fuit qui passus est, et

fuerit qui fecit, deinde videndum quomodo utrumque congruit. Nam
interdum id dissonat nichilque prohibet. Veluti et Alcmeonem | Manifestat quod dixerat per 3m exemplum.
apud Theodestum. Matrem vero tuam nemo mortalium
oderat. Ait autem respondens: sed distinguentes considerare oportet.
Interrogante vero Amphesiborea Cirillam quod morte dignam
indicarunt. Sed vero iniuria interfecisse. Et veluti iudicium de De- | 2m exemplum
mosthene et eorum qui Nicanora interemerunt. Nam qui iure
interfecisse iudicati sunt, iure occisus visus est. Et ut de in- | 3m exemplum
terfecto Thebis de quo iudicium fieri volebat, si occidi dignus
erat, quasi non sit contra ius eum occidere qui iure occisus
est. Alius ex eo quod magis et minus, ut si nec dii quidem | Hic ponit locos a dictis et primo a maiori et minori.
omnes sciunt. Quoniam pocius homines. Id enim est si cui
magis inesse deberet non inest, nec cui minus. Illud vero
vicinos ab eo verberari a quo et pater ipse, ex eo quod si minus
est et magis est, utrumcumque oportet ostendere sive quod sit
sive quod non. Preterea si neque magis neque minus. Unde dictum | Manifestat quod dixerat per multa exempla.

Lectio 4a (left margin, beside "est. Alius ex eo quod magis…")

est tunc pater cum liberos amiserit miserabilis est. Oeneus | Oeneus

vero non est qui filium amisit, totius grecie preclarissimum.

et si theseus iniuriatus non est, neque allexander et si nec

tindaride nec alexander et si patroclum hector et achillem

Allexander et si ceteri artifices pravi non sunt nec philosophi

et si duces pravi non sunt quia sepe superantur nec sophiste

et si oportet privatos existimationis vestre curam habere et

ponit aliud locum sumptum ex diversitate temporis. | vos grecorum existimationis. Alius a temporis consideratione

ut yphicrates pro harmodio. Quod si statuam si fecerit pe

tenti vel antequam faceret dedissetis, nunc cum fecerit non dabitis.

Accipientes igitur quidem pollicemini, cum vero acceperitis

ponit aliud exemplum | tunc aufertis et rursus ad illud ante thebanos philippum

in atticam patientur pertransire si antequam auxilium eis ad

versus phocenses tulerit petisset spopondissent quare incre

dibile est igitur si quod perdidit et credidit, id certo transitu eis

ponit aliud locum sumptum ex diversitate bonitatis | negaturos. Alius ex hiis que quispiam dixit in seipsum

recitatio

reuertis/ si modus differt ut yphicrates in theatro aduersus aristophonta fecit. Nam cum Aristophon si prodiret naues pecunia rogatus negasset. intulit deinde. tu qui Aristophon es non prodidisses/ ego vero qui sum yphicrates prodidissem. Oportet autem ut magis ille facturus videatur. Nam aliter ridiculum videbitur. ut si aduersus aristidem accusatem id quispiam diceret. Verum ad detrahendum accusatori fidem/ omnino enim accusator defensore melior esse vult. Ad id igitur vniuersaliter reprobandum hic locus est. quod alios quispiam facere reprehendat. que ipse vel non facit vel non faceret aut facere hortetur. que vel non facit ipse vel non faceret. Alius ex diffinitione. Ut si dicas demonium nichil est aliud nisi deus aut dei opus. atque si quis putat dei opus esse hunc putare necesse est deos quoque esse. Et sicut yphicrates dixit generosissimum eum esse qui optimus est. Nichil enim harmodio ac aristogitoni

Lectio 49.

ont. quomodo politicus locus habet esse utilia

adaptat istos locos ad negotium [illegible]

hic pho ponit locos ex eisdem et primo adaptat eodem diffinitionem

ponit 2m exemplum

generosium erat / antequam generose gesserant. Et quod progenitor | post 3m exm

ipse nam gesta mea Harmodii atque Aristogitonis gestis

generosiora sunt quam tua. Et ut in Alexandro omnes | post 4m exm

profecto concederent non utique fruitionem corporis iniuriosos turpe

Id etiam quo Socrates dixit nolle ad Archelaum proficisci turpe

namque fore aiebat ex si beneficio affectus non possis referre

quemadmodum si malefacto. vincere tamen isti cum diffinierint

ac reperint quid sint: tunc de quo dicant ratiocinantur. Aliud

ex eo quod multiplicatur ut in topicis de eo quod recte. Aliud | post locum ad...ne

ex partitione ut ex peparethia. Quod mulieres ubique de

liberis vere discernunt. Nam tunc athenis ~~[illegible]~~ mantie

oratori ambigenti de filio mater asseruit. tunc thebis ismenia

et stilbone ambigentibus ismenie filium ex dodonis confir-

mavit. ac idcirco thessaliscum ismenie filium putaverunt. Item si

ex theodecti lege / qui de alienis equis parvam curam habuerit

his suos non tradunt / neque his qui naves alienas everterunt

post locum a diffinitione diffinitionem ... post vocabulum nominum notificationem ad ... et quia magis ... de partibus post ... notificationem ... et sic locus a diffinitione

... deficit

post 2m inductionem quod nulli male custodienti rem alienam debemus dare rem propriam.

aliquis tradit suam, si ergo id ita in omnibus sit, his etiam qui
aliorum salutem neglexerunt in custodiam sui dandum non
est. Et ut Alcidamas omnes inquit quomodocumque sapientes ho
norant. Nam Parii Archilochum quamvis esset vituperativum honora
verunt. Et Chii Homerum civem existentem quamvis civis suus non fuit, et Lacedemo
nii quamvis minime studiosi philosophie sint Chilonem in senibus
fecerunt. Itali quoque Pythagoram, Lapsaceni vero Anaxagoram
et si peregrinus fuit magnifice tamen sepelierunt et adhuc usque
diem honorantur. Athenienses etiam quoniam Solonis legibus
utebantur beati fuerunt, et Lacedemonii Lycurgi legibus usi,
Thebis quoque qui prefuerant philosophi erant, et civitas erat in
felicitate. Aliud ex iudicato aut eodem aut simili aut con
trario, precipue si omnes et semper, aut si saltem plurimi aut
sapientes et hi vel omnes vel clariores, aut etiam si ipsi
iudicantes vel qui ipsos gratificant sunt, vel hi adversus quos iudi
care non possunt, ut domini, vel adversus quos iudicare

post .3. inductiones per quas concludit quod omnes honorant sapientes

et mytileni saphon quamvis femina fuit

post quedam locum communem ad [illegible]

maius stat quod dixerat p multa ex^a.

turpe sit. ut dixit patre doctor veluti antocles dixit in maximida

si furijs que sunt dee sufficit penas in areopago dare mag

imi de vero minime / aut sicuti sappho malum est mortem

/ dij namque nisi sic iudicassent morerentur / aut sicuti aristippus

ad plathonem acerbius ut putabat atqui sodalis noster

inquit nichil tale de socrate dicens. Egesippus quoque oraculo

prius in olympo usus delphis / postea querebat ab appolline

/ si que prius eadem quoque sibi videantur / quasi turpe sit contra

dicere / Socrates etiam de helena scribit pulchram fuisse

/ siquidem theseus ita iudicauit / et de alexandro quem dij pro

fuerunt. Euagoram quoque virtute preclarum fuisse quia

conon cum in calamitatem incidisset relictis ceteris eua

goram solum petijt. Alius a partibus sicut in topicis

hic ponit ternarium locos aplicabiles nego^o exclamatio. — Tertio 40.

que anima illa. Nam hec aut hec / exemplum hoc sit ex

socrate theodecti. quod ille sacrum non precoluit quos deos

desperit. quos ciuitas deos esse arbitretur. Alius ex in pluribus

ponit locos adaptabiles negocijs illis.

accidit. ut bonum quid aut malum inde consequatur a consequen-
tibus suadendo vel dissuadendo, accusare vel defendere, laudare vel vi-
tuperare, ut eruditionem invidia malum consequitur, sapientia
bonum. Quare non oportet erudiri ne habeamus invidos, aut
oportet. sapientem enim esse oportet. Hic totum calippi artifi-
cium est, si possibile ceteraque ut dictum est addideris. Alius — pone alium locum.
cum de duobus oppositis suadendum vel dissuadendum sit
hoc modo de utrisque dicere quo modo exposuimus. Differt autem
quoniam ibi que forte oblata sunt opponuntur, hic vero contraria
ut sacerdos quedam filium vetabat ad populum orationem habere — exponit quod dixit in his
Nam si iniusta suadebis inquit dii, si vero iusta homines te
odio habebunt. Immo vero habenda est ad populum oratio. Nam si
iniusta homines, si vero iusta dicam, dii me amabunt
Hoc autem idem est illi proverbio quo fertur. oleum
ac salem emi oportere. Ac commutatio quod est cum ad utrumque
duorum contrariorum bonum ac malum consequantur, alterum

ponit locos quos non adaptat ex sua h.

alteri contrarium. Alius quoniam non eadem occulte atque aperte
laudant. sed aperte quidem que iusta sunt atque honesta
maxime, occulte autem malunt quod conferunt dare operam. ut ex
hiis alterum colligatur. Nam hic locus eorum que preter

ponit 2m locum.

opinionem sunt principalissimus est. Alius qui ita ex pro-
portione conveniat. ut yphicrates cum censerent filium
eius puerum ad hanc etatem quia statura longus erat ci-
vitatis onera ferre cogerent. si longos ex pueris inquit
viros putabunt. breves ex viris pueros esse profecto cense-

ponit 2m exm

bunt. Et theodectes in lege cum tributa pendentes veluti
strabacam et charidemum propter probitatem cives fecerint, non
expelletis eos e civitate qui in tributarios nefanda com-

ponit 3m locum

miserunt. Alius a consequenti si idem sit quod et a quibus con-
sequuntur eadem sint. Ut xenophanes dicebat similiter
eos impios esse qui deos asserant ortos quemadmodum eos
qui morituros assererent. cum utrumque accidat deos

.2.

aliqui non esse (Omnino aut quod ex utroque accidit quasi semper — docet istum locum amplificare.

idem capiatur / iudicatur aut esse non de scientia sed de pro-

fessione an philosophandum sit scilicet et quod dare terram et aq-

id servire sit scilicet et communis esse participe pacis id est iussa

facere sumendum aut alterutrum quod accommodatius est. (Alius — ponit 4m locum

ex eo quod non idem ab eisdem semper eligitur sed opposita

prius aut posterius. veluti hoc enthymema si exulantes

pugnabamus ut reduceremur reducti sponte exulabimus

ne pugnemus. aliqui enim pugnare ut domi esset eligebant

aliqui non esse domi ne pugnarent (Alius si cuius gratia dixerit — ponit 5m locum

factum non sit huius gratia esse, ac fuisse dicere sit si quis afferat

cuipiam aliquid ut cum abstulerit doleat. unde illud dictum

est multis non ex benivolentia deus ingentes prestat

prosperitates. verum ut nobiliores sibi fiant calamitates

(et illud Antiphontis ex Meleagro non ut feram occi- — declarat per gesta poetarum quod quando fiat malum non ut noceat, et fiat bonum non ut prosit

derent sed ut de virtute testes Meleagro ad Greciam essent

dimissum est. theodecti, ex aiace quod diomedes non ut honoraret

elegit ulixem sed ut minore esset ut sequentium / possibile namque

est huius gratia fecisse. Alius litigantibus et consulentibus locus Lectio .41.

hic phs dena loccos aplicabiles nego° iudiciali et pro ponit bnu coes sibi et aliis.

ut suasoria et dissuasoria considerentur et ea quorum gratia uel

agunt uel fugiunt. haec enim sunt que si insunt agendum

est. ut puta si possibile si facile. si utile aut ipsi aut amicis

uel si nociuum dampnique illatiuum inimicis. aut si

iactura minor est emolimento. Ex hiis enim suadent. ex

contrariis autem dissuadent. ex hiis etiam ipsis et accusant

et deffendunt. Defendunt quidem ex dissuasoriis accusant

uero ex suasoriis. est autem hic locus pamphili atque callippi

ars omnis. Alius ex hiis que fieri quidem uidentur in

ponit locos adaptabiles spetialiter nego° iudiciali et pro .r. opus forensi.

credibilia uero sunt quoniam non crederentur nisi aut essent, aut

prope essent et quod magis. Nam aut que sunt aut

que probabilia sunt credunt. si ergo credibilia uera profecto et non probabilia

sunt. non enim quoniam probabilia ideo credibilia sic uidentur

Ut androcli pittheo leges reprehenderunt exsibilarunt. qui — *ont p ex m. q m. incredibile pt e*

dixit legis opus esse, legibus que ipsas corrigat. nam et sale

piscibus Non enim probabile inter credibile videtur. cum in

mari enutriantur salis egere / oliveis quoque olei opus esse,

cum non credibile oleo ea egere / ex quibus oleum gignitur

Alius elenchus quo repugnantia considerantur. partim — *post locum ex redargutione*

in adversario si quid tempore factis oratione repugnat. hoc pacto

mari stat qui dixerat — Deinde dicit vos amare, qui cum triginta minas rouinavit

partim in se ipso. sic deinde litigiosum me ait. si litem vos

ullam me umquam sustinuisse non potest ostendere / partim et in se ipso

et in adversario hoc modo / et iste quidem nichil umquam mutuo

dedit. Ego autem pro multis etiam utrumque solvi. Alius cir — *post locos iudiciales sumptos etc.*

res aut homines suspecti sunt vel iudicantur causam eius

afferre quod suspicionem facit / est enim aliquid quare sit a vero

Ut cum reprehenderetur quidam de filio. Nam qui osculabatur

adolescentem impudica esse videbatur causa dicta.

solent suspicione, et ~~cum~~ ut maiace apud theodectum
adversus aiacem ulixes dixit, quod cum sit aiace fortior
tamen non videatur. Alius a causa si est, quod sit, si non est, quod non
sit; simul enim causa et id cuius causa, et absque causa nichil
est, ut leodamas se defendens accusante trasibulo dixit, quod
in arce quidem constitutus esset, sed cumque triginta virorum
tempore, inutile fuisse; sibi enim magis propter odium in plebe sius
ceptum triginta viri crederent. Alius considerare
si possibile erat aut est, melius quod consulit aut facit aut
fecit, prospicium magis si sic se habet, quod non fecit. enim nemo
volens ac sciens mala eligit. Quod quidem falsum non multum est.
Nam sepe manifestatur postea melius aliter fuisse, quod
prius non erat manifestum. Alius considerare si quid
factis contrarium facturi sunt, ut xenophanes lugentibus
eleatis ac rogantibus an matute sacrificarent, consultat
si deam putabant, ne lugerent, sin hominem, ne ipsi sacrificarent

ponit alium locum qui est respectu causarum

hic philosophus ponit locos sumptos ab actionibus ex quibus seipsum potest defendere

lectio 42

dat instantiam predicto loco quod non semper homo eligit quod melius

ponit 2m locum.

Alius a perperam ~~apparentium~~ sciis accusare vel defendere ut in medea carcini. | post aliu locu.

hi quidem accusant quod filios medea interemit. qui non apparuerunt

erant enim medea in emissione filiorum. hic aut se defendit

quod non filios sed iasonem interfecerit/ id namque nisi fecisset

peccasset sequidem et alterum fecisset. hic aut locus ac enthime-

matis species: tota theodori prior ars est. Alius a nomine | post aliu locu valentem ad defendendum et accusandum

ut sophocles aperte sidero: nomenque ipsum ferens/ et ut in deorum

consueverunt laudibus dicere/ et ut conon thrasibulum thra

sibulum appellabat/ et herodicus quoque antigasimacum dicit semper

tu thrasimachus es/ et in polum. semper polus es. et de

dracone legumlatore quod leges ille non hominis essent, sed

draconis/ erant enim dure/ et ut apud euripidem hecuba

venerem. nomen quoque tibi recte inditum/ dea enim est amentie

prefecta/ et cheremon pentheus a futura calamitate ap

pellatus. Laudantur aut ex enthimematibus elenctica | quia elenctica elenchica contraria assignando dictam inter ea.

magis quam demonstrativa/ nam et brevis contrariorum

collectio est / elenticum enthymema et auditori que inter se

conferuntur lucidiora sunt. Ex omnibus vero enthimematibus

causa ad demonstrandum quam ad redarguendum accommodatis

hys magnifice plaudunt / que et acuta sunt: et audientes

statim cum incepta sunt perspiciunt / ipi enim secum / gaudent quod pre

viderint, et que ita construuntur ut non nisi postea quam dicta

sunt intelligantur

Capitulum 24m de apparentium enthimematum locis.

Verum quoniam possibile est aliud esse sillogismum aliud non esse sed videri. necesse est ut enthimema

quoque aliud enthimema sit. aliud non sit. sed videatur.

si quidem enthimema sillogismus quidam est. loci autem en

thimematum que non sunt sed videntur hy sunt / primus

penes dictionem est. huius vero una quidem pars. ut et in dialecticis

est. cum non rotinatus conclusionem tandem infert. Non est

hoc / et hoc est, ergo necesse hoc atque hoc esse. Nam quod in

enthimematibus convoluti / atque per opposita dictum est

dat quietentiam ut consuetudo elenchica.

lectio 63.

hic philosophus determinat de locis sophisticis quod tractat est in terminis medium

ponit et primo de fallaciis inductione et primo de multiplicitate fantastica in figura dictionis.

assignat aliam nam quod causa conclusionem et opposite dicte

id enthimema videtur. dictio enim huiusmodi caput est enthimematis

est. Videturque idem esse penes figuram dictionis. Est autem utile ad di- docet de fallacia penes figuram in multiplex accidentis et secundum equivocationem amphibologiam de amphibologia

cendum per dictionem sillogistice multorum sillogismorum capita dicere

hoc pacto: qui alios salvavit, qui aliis ultus est, qui grecos libe-

ravit. Horum enim unumquodque ex aliis demonstratum est. Sed simul

Lectio .44. collecta aliquid facere videntur. Altera vero penes equi- hic ponit de equivocatione secundum suos 3 modos.

vocationem, ut si mus laudandus diceretur, qui misteria in-

ducuntur, que sacratissima omnium maxime sunt veneranda. vel

murem optimum esse. Unde initiati appellantur. Aut si quis docet de alio modo secundum quod unum dicto principaliter significat plura.

canem laudet, de celesti simul dicat, aut de pane, quem

pindarus ait. O felix quem magnum dei canem atque varium

celestes appellant. Aut si nullum esse canem dedecori est docet de equivocatione prout una dictio significat plura unum per aliud consistere ponendo

canem esse dedecori est. et si dicis mercurium omnium deorum 3 exempla.

esse liberalissimum, cum solus communis mercurius vocetur

et si existimatione optimum esse dicas, quia veri probi non

pecunia digni, sed existimatione digni sunt. Nam existimatore

declarat de falaciis peccati bus secundum multiplex particulare et post de compositione

dignum non simpliciter dicitur. Alius si que separata sunt coniunctim, aut

que coniuncta separatim dicat. Nam quando idem esse videtur

cum sepe idem non sit. utrum utilius id faciendum sit aut hoc

adducit quatuor paralogismos peccantes secundum dictam fallaciam.

euthydemi preceptio ut scire qua triremis in pyreo sit. quilibet

ponit secundum paralogismum

enim id novit. Et quod qui elementa scit, carmen quoque sciat.

ponit tertium paralogismum

Idem enim est et quod si duplum valitudinarium, nec simplex

salubre. Nam si duo bona sint, quomodo eorum alterum malum

quod ita dictum elencticum est, sit duo dementatum. non

enim possibile est duo esse bona, quorum unum malum sit, omnino

ponit quartum paralogismum

aut is locus cumulatorius est. Rursum quod in thrasibulum

politicates dixit, quod triginta tirannos deposuit. coniungit

ponit paralogismum dicentis

enim. Vel quod in oreste theodecti est: ex separatione iustum

eam que maritum occidit mori, et prius ultionem a filio

fieri par est, ergo hec facta sunt que si coniunxeris non

forte amplius iustum, sed aut etiam ex defectu esse potest

declarat de fallacia accentus

non enim dixit a quo. Alius amplificatione confirmare

aut refutare quod sit, si antea ipse demonstraverit quod fecerit rem amplificans. efficit enim ut videatur vel quod non fecerit, quando qui causam dicit amplificat, vel quod fecerit, quando accusator indignatur. Quare enthimema non est, falso enim colligit auditor factum ab eo esse aut non esse, cum demonstratum non sit. Alius ex signo. Nam et id nichil colligit amores civitatibus conducere. Nam armodii ac aristogitonis amores hipparchi destruxerunt tyrannidem, aut si furatus dyonisius. pravus enim est. nichil enim colligit, cum non sit omnis pravus fur, sed omnis fur pravus. Alius per accidens, sicuti policrates de muribus dicit, quod auxilium tulissent accidentes cordas rodentes, aut si quis dicat optimum esse in cenam vocari. Nam achilles cum apud tenedum vocatus non esset, fuit iratus achivis, constat autem illum quasi neglectum concitatum fuisse, quod inde accidit quod vocatus non fuit. Alius preter consequens. Hoc pacto Alexander

Textus · h h ·

hic philosophus determinat de falsis ex dictione et post de ignorantia elenchi.

determinat de fallacia accidentis.

determinat de fallacia consequentis et post de paralogismos.

magnanimus fuit, despexit enim multorum consuetudinem/ et

apud idem scitum conversabatur. Nam quia tales magnanimi

sunt magnanimus etiam hic videbitur. Item quoniam | post secundum paragraphum.

ex felicitate necessarium erat. Adulter ergo hic similiter/ quod | post 3m paragraphum.

in templis inopes et cantant et saliunt/ et quod exulibus

licet ubicumque volunt habitare. Nam cum hiis qui felices

esse videantur hec adsint/ et hii quibus adsunt felices

putabuntur/ sed in modo differunt/ quapropter etiam in defectu

deficiat de fallacia secundum non causam ut causam / incidunt. Alius penes non causam ut causam/ hoc parto

quia simul, aut post hoc factum est/ accipiunt enim post hoc

quasi propter hoc/ et maxime qui rem publicam gerunt. Ut demades

demosthenis administrationem omnium malorum causam esse dicebat

deficiat ~~secundum~~ de fallacia secundum plures interrogationes ut omnia / qui post illam bellum evenerit. Alius penes defectu eius

quod est quando et quomodo. hoc parto non iniuria helenam

abstulit Alexander/ sed eligenti a patre daret. Non enim semper

sed simul. ad hoc enim usque in potestate patris erat. Ut si quis ingenuos

contumelia est liberos homines pulsare. non enim omnino. sed cum

Lectio 56. non incoeperint manus inferre. Adhuc sicut in conten- | hic philosophus declarat de fallacia secundum quid et simpliciter.

tiosis penes simpliciter et non simpliciter, sed quoddam fit appa-

rens ut sillogismus in dialeticis, quod non ens ens est. Nam

non ens ens est non ens. et quod scitur ignotum. scitur enim

ignotum quod ignotum. sic est etiam in rhetoricis appa-

rens est entimema penes probabile, non simpliciter, sed pro-

babile quoddam. id vero est non universale. ut agathon quidem | obicit contra dictam.

dicit. forte quis illud probabile putet multa mortalibus esse

non probabilia. fit enim hoc preter probabile. Quare id

etiam probabile quod est preter probabile. si vero sit erit

probabile quod est non probabile. Verum ut in contentiosis | soluit dubitationem

secundum quid aut ad aliquid aut quomodo non additum deceptionem

facit. ita et hic quia probabile sit, non simpliciter sed quoddam.

Quo ex loco ars coracis composita est. Nam sive suspectus | ostendit totam artem coracis dependere ex hoc sophismate

non sit, ut si pulsationis imbecillis homo accusetur, non

enim probabile id sive suspectus sive robustus fuerit id etiam probabile cum probabile videri poterat et similiter in aliis. Nam vel suspectus vel non suspectus erit neutro. Utraque profecto probabilia videntur. Sed alterum probabile est alterum non simpliciter. Sed ut dictum est inferiorem quoque rationem superiorem facere hoc ipsum est. Unde iure homines protagore professionem non ferebant, falsum enim confitebatur non verum sed apparens probabile, nec in arte ulla sed in rhetorica et contentiosa. Sed de entymematibus tam de hiis que sunt quam de apparentibus dictum est.

on^t q^m^o dicta ars est obstat accusanti.

comparat accusante ad defensorem

on^t quod predicta arte deviabat dictum pythagore

Capitulum 25^m de Solutionibus.

Nunc de solutionibus dicendum videtur. Solvimus autem vel aliud entymema contra opponentes vel obiectionem inferentes. Cum igitur aliud opponimus patet quod ex eisdem possimus dicere locis sillogismum. Hii ex probabilibus sunt. Probabilia vero multa inter se contraria sunt. Obiectiones autem sicuti in topicis quatuor

Lectio 47.

hic phylosophus de solutionibus et instantiis in quibus instruit actum seu defensorem

declarat de modis [illegible] de sillogizare.

declarat de alio modo respondendi scilicet de instantiis numerando eas

ex locis inveniuntur. Sunt enim aut ex eodem, aut ex simili

aut ex contrario, aut ex iudicatis. Ex eodem, sicut si enthi- determinat de unoquoque membro et primo de eodem.

mema de amore esset, quia bonus, obiectio duplex est. Aliam

vel universaliter dices omnem indigentiam malum esse

vel secundum partem quod magis optimi magis pessimi amores dice-

rentur, nisi etiam mali essent amores. Ex contrario autem determinat de instantia contrarii

obiectio ducitur, ut si animi enthimema esset, probum virum

amicos benefacere, at nec improbus male videres. Ex docet instare in similibus

simili vero hoc pacto sit enthimema, maleficio affecti

semper oderunt, at impures beneficio affecti non semper amant

Iudicata vero ea dicimus que clarissimorum virorum iudicio docet ferre instantiam ex iudicatis

comprobata sunt, sicut si enthimema sit quod oportet ebriis ignosci,

cum ignorantes peccent, obiectio non ergo Pittacus laude

dignus esset qui maiores poenas in legibus suis de

Lectio 48. illis scripsisset qui vino peccent. Cum autem quia ex hijs Hic philosophus tractat de solone ut patet aptatur ad omnia genera enthimematum et primo distinguit quattuor genera enthimematum.

quatuor omnia enthimemata fiunt probabili exemplo

exponit illa quatuor genera enthimematum sumendo probabilem large.

argumento, signo. Et sunt ex probabilibus quidem que colliguntur
ex hiis que ut plurimum aut sunt aut esse videntur.
Ab exemplo autem que per inductionem ex uno vel pluribus
similibus cum universale acceperis et particularia confirmatorie
collegeris. Ex argumento autem sunt que ex hiis inferuntur

distinguit signum secundum tres figuras

que vero iudicio sunt. Ex signo vero cum per universale
aut singulare sive est sive non colligeris. Cum igitur

docet sumere omnia genera enthimematum pro ad probabilia.

probabile non semper sed ut plurimum verum est. Perspicuum
est possibile semper esse huiusmodi enthimemata solvere obiectione
allata, que quidem non semper vera sed apparens solutio

ostendit quomodo contingit paralogizare accusantes sermones.

est. Nam qui obicit non dissolvit verisimilitudinem
sed non esse necessariam probat. Quare semper contingit de
fendentem magis quam accusantem habundare propter hanc decep
tionem. Nam cum accusator per probabilia confirmet

probat quod assumeret si quod instare non est possibile ad probabilem.

semper, sed quod ut plurimum est obiectionem habeat. Non enim

Quod ut plurimum est verisimile ac probabile semper habet obiectionem.

esset probabile sed semper ac necessarium. Non est autem

solutio quod non sit probabile et quod non sit necessarium. Itaque iudex deceptus putat si ita solutum est aut probabile non esse aut sibi non iudicandum ut dictum est. Sed non ex necessariis tantum iudicandum est, verum etiam ex probabilibus; id enim est optima sententia iudicare. Quare non satisfacit cum solvat probetque non esse necessarium, sed solvendum est quod non probabile quod evenerit, si obiectio magis ut plurimum est. Dupliciter autem potest huius esse, aut tempore aut rebus ipsis; firmissima vero est si utrisque. Nam quod sepius sit id magis probabile est. Refutantur autem et signa et que ex signis sunt enthymemata, etiam si vera sunt, ut prius dictum est. Nullum enim signum sillogismo colligit ut nobis ex analeticis patuit. Contra exempla vero eadem que contra probabilia est dissolutio. Nam si quid habemus, nec sit solutum est, sed quod non sit necessarium, et aut plura aut sepius aliter. Sin vero et plura et sepius sit pugnandum

docet solvere Ve et existent'

Nam si quid habemus, id est si habemus exemplum contrarium adversarii, nec sit solutio omnis est adversarii contrarium, sed solum ostendendum est quod non est necessarium et aut plura dicere [illegible] vera aut sepius aliter fieri quam adversarius dicit. Sin vero plura supple habet adversarius et sepius ut ipse dicit fieri solvat tunc sit pugnandum esse. Hec B. Capezunius.

docet solvere ad signa.

docet solvere ad enthymemata constituta ex exemplis.

aut non esse simile id de quo agitur. aut non similiter quod dat supra messe differentiam. Argumenta vero et que ex argumentis sunt enthimemata non possunt solum quod sillogismo non colligant quod etiam ex resolutivis patuit. Quare restat probare quod ita sit ut dicitur quod si patet ita esse et argumentum esse insolubile iam id redditur cum omnia per demonstrationem facta sint certiora.

doctor solvit aliud enthimemata facta in prima figura quod concluduntur ex veris ipsis sive ex prodigiis ut sonat alia littera

Capitulum 26m de amplificatione ac attenuatione.

Lectio 69.

hic philosophus declarat de aumento et diminutione quod non sunt esse annexa ?

Amplificatio autem ac attenuatio non est enthimematis elementum idem enim elementum dico et locum. Nam elementum ac locus est in que multa incidunt enthimemata. Amplificatio autem et attenuatio enthimemata sunt ad ostendendum magnum esse vel parvum. Quemadmodum bonum quoque aut malum iustum aut iniustum et aliorum quodlibet. Hec vero sunt omnia de quibus sillogismi aut enthimemata fiunt. Quare si nichil horum locus enthimematis est nec amplificatio ac atte

nuatio. Decenunt nec refutativa enthymemata speciem quod est alia quam affirmativa sunt. patet namque quod refutat aut obiectionem inferens aut probans. probavit autem quod oppositum est, ut si factum esse unum ostendit. Alter factum non esse quod si factum non esse ille factum esse hic ostendit. Quamobrem non erit hec differentia. Cum eisdem utrique utantur, enthymemata enim afferunt quod sit aut non sit. Obiectio etiam non est enthymema sed sicut in topicis opinionem quamdam dicere, unde perspicuum fiat vel quod non collegit sillogismo vel quod falsum quid assumpsit. Sed de exemplo, de sententia, de enthymematibus et omnino de rebus unde inveniemus et quomodo inventas dissolvemus hec nobis dicta sint.

ostendit quod augere et minuere non sunt species enthymematum sic solvens

probat secundo membrum ... quod augere et minuere non sunt soluto quod est ... solutio etc.

probat quod augere et diminuere non sit alia species solvendi que est instantia

epilogat de quibus dictum est in hoc 2o libro

Liber tertius

Capitulum primum de partibus rhetorice

lectio 1.

Terum quoniam tria in oratione requiruntur. primum unde fides fiat. Alterum de elocutione. Tertium de ordine partium orationis ac de fide iam dictum

in hoc 3o libro philosophus tractat de 3bus orationum et ordinatione earum. Sed et de elocutione et primo continuat dicta dicendis.

ex secundo primo de elocutione ut formatione orationis

est ex quibus et ex quot / qz ex tribus / et cur tot solum / Nam

aut quia ipsi qui iudicat quodammodo affecti sunt aut quia

quales quosdam eos qui dicunt arbitrentur aut quia de

monstratum est omnibus persuadetur / et ad hec explanatum

est unde enthimemata inveniuntur / sunt enim species enthi-

mematum / et loci / sequitur nunc ut de elocutione dicamus

Non enim sufficit si habeas que dicenda sunt sed necesse est

ea ut oportet dicere / qz plurimum confert ut oratio qualis quedam

esse videatur. Primum igitur quesitum est quod natura primum est

unde res ipse credibilitatem habeant / deinde quo pacto in

dictione disponende sunt / tertio quod vires quidem habet in

gentes, sed nondum explicatum est, quo pronuntiandum

Nam vel in tragediam atque comoediam tardius accessit

ipsi enim poete tragedias solum pronuntiabant / Quare

manifestum est id etiam in rhetorica ita esse / quemadmodum

in re poetica / quod et alii quidem tractarunt et glaucus

(margin notes:) resumit breviter q dicta sunt · asignat causam dicti ut titatum doctrinam esse utilem · exsequitur · ponit continuat ad precedentia, 2as partes locutionis s. scriptum et agonisticum. · exsequitur omnia que de agonistico oportet tractare

tenus. Est autem pronunciatio in voce. quo pacto ipsa in singulis affectibus utendum sit. Velut quando magna. quando parva. quando mediocri. et accentibus quomodo sicut acuto. gravi mediocri. et quibus in unoquoque numeris. tria enim sunt que considerant magnitudo. harmonia numerus. premia ergo ex certaminibus hii pene ferunt. Verum sicut in poeticis certaminibus plus quam ipsi poete possunt qui agunt. sic et in civilibus propter civitatum depravationes. Sed nondum ars de ipsis composita est. Nam et de elocutione tardius accepta. videturque parum honestum

ponit 3es rationes ad hoc probandum

textus 2.

esse si bene examinetur. Sed tamen cum rhetorica cuiusque preceptio ad opinionem spectet. non quod recte se habeat. sed quia necessarium. non est negligendum. Iustum enim est nihil plus in oratione querere quam ne aut dolore aut voluptate afficiat. Ita enim pati sit ipsis rebus certare. cetera preter demonstrationem supervacanea sunt. Verum tamen plurimum faciunt ut dictum est propter auditorum pravitatem. Verum elocutio ipsa habet parum.

hic philosophus ostendit quomodo sciat negotium agonisticum ad recto 3

assignat 2am causam dicti.

quam in docendo semper necessarium. refert enim ad significandum
sic aut sic dicere quamvis non tantum. Verum hec omnia ymagi
nationis sunt, et ad auditorem. Quapropter nemo geometriam
sic docet. illa igitur cum accesserit id facit, quod et pronuntiatio.

distinguit ipam ypocrisim | Receperunt autem parum de ipsa quidam dicere, veluti thrasimachus de
commiserationis pronuntiatione, sed est nature aptum esse ad
agendum et minus artificiosum circa cetera. elocutio autem
artificiosa, quo circa qui id facere possint rhetores. hiis
ostendit quod sollempnio quod dicitur septum spectat ad rectorem | quoque sicut et pronuntiantibus premia posita sunt. Nam orationes
scripte vehementiores propter elocutionem videntur quam propter sensum.
ostendit quod determinare de hoc genere locutionis spectat ad rectorem. | Ceperunt igitur sicut natura postulat id primo poete movere.
Nam ipsa nomina imitationes sunt. est autem et vox nobis
ad imitandum omnium particularium aptissima. Quapropter artes
quoque constitute sunt rhapsodia et hypocrisis, et alie.
ostendit quomodo spectat ad poetam et rectorem declarare de locutione | Quoniam autem poete res friuolas dicentes propter dictionem — | quod poetas levia loquentes
videbantur gloriam consecuti. idcirco poetica primo suscepta

est dictio qualis est gorgie / et ad presens usque multi minus docti
hos optime dicere arbitrantur. Id vero ita non est. Sed alia
orationis / alia poesis dictio est / quod inde etiam ostenditur. Nec
ipsi qui tragedias faciunt illo modo amplius utuntur verum
sicut ex tetrametris ad iambicum transgressi sunt. quia me-
trorum omnium id orationi simillimum est / sic quoque nominum preter
consuetudinem sunt. ea neglexerunt / et quibus prisci exorna-
bant in principio / et sunt qui exametra componunt permi-
serunt. Quamobrem risu dignum est eos imitari, qui
non amplius illo modo utuntur. Quare perspicuum est non
omnia que de dictione dici possent nobis esse examinanda
sed que de ea qua dicimus. De illa vero dictum est in his
que de arte poetica tractavimus / ibi ergo perspicitur.

manifestat quod dixerat per quoddam signum.

excludit quomodo declamans sit orator de elocutione.

Capitulum 2m de Elocutione

Lectio 3.

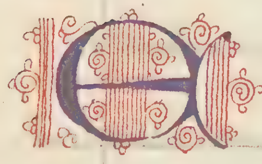

locutionis igitur hec una virtus, dilucide dif-
finiatur / quod ita esse illud signum est. quia

hic prius declarat de stilo et agonistico signali. pro de stilo in parte perspicuitatis orationis recto.

nisi oratio significet non habebit opus suum. et quod nec — ponit 2am dictionis proprietatem

directam et humilem nec verum dignitatem excedere

sed accommodata esse oportet. poetica quoque forte non humilis

exsequitur et ostendit quod rector non dicit nobis alienis. — sed orationi non accommodata est. dilucidam autem reddunt

orationem que propria sunt sive nomina sive verba. non dilucidam

vero sed ornatam reliqua de quibus in arte poetica diximus

probat quod dixit per simile. — Nam inusitata graviorem reddunt orationem. quod enim ad pere-

grinos atque advenas patimur idipsum etiam ad dictionem

sustinemus. Quocirca inusitatiora sunt adhibenda

hec enim ex omnibus admiramur. mirabile autem omne

ostendit quod talis locutio non est rhetorica sed poetica. — iocundum est. In metro igitur multa id faciunt. commodeque

ibi dicuntur. Nam tam res quam persone de quibus habetur

oratio excellentiores sunt. in oratione vero soluta, cum causa

minor sit, multo paucioribus utendum. Nam ibi quoque — manifestat quod dixit per exemplum.

si servus aut adolescens ornatiora diceret aut de parvis

indecorum esset. sed est etiam in his diminutio et incrementum

decori. Quare oportet id facientes latere ne forte dicere | ostendit quod nominibus fictitiis non est utendum.

videantur sed innate; hoc enim verisimilem facit orationem.

Illud autem contrarium. Nam tamquam insidianti vituperant

quemadmodum et vina mixta, quod Theodori vox ad aliorum | manifestat quod dixerat

histrionum. Illa enim dicentis propria quidem dicit esse videtur,

hec aliene. Celantur autem facile si quis ex consuetis

eligens componat, quod Euripides facit et primus monstravit.

Cum autem nominibus atque verbis constet oratio quorumque species no- | ostendit quibus nominibus et verbis sit utendum

minum tot sunt quot in arte poetica dicta sunt, horum

quidem et compositis ac ictatis nominibus et fictitiis

raro et paucis in locis utendum. Sed ubi dicemus postea.

Causa quoque dicta est: ad maius enim quam decorum est orationem

Lectio 2. extollunt. Propria vero et congrua et translatio

solite orationis elocutioni conveniunt. Cuius signum est quod solum | probat 2. partem

his omnes utuntur; omnes enim translationibus et con-

gruis atque propriis colloquuntur. Quare patet si quis | adducit 2am probationem.

Postquam philosophus declaravit de perfectionibus orationis rhetorice, hic tractat de locutione metaphorica, quod dicit esse non totaliter obscura nec totaliter clara.

het recte componat / quod oratio et clara et apta videbitur / et

cur prista latebit. que orationis oratorie virtus erat

nominum vero que sunt equivoca cavillatori conferunt /

equivocationibus enim fraudem pateat / que vero synonima

sunt poetis / dico autem propria et synonima ut perfecista

at rec. Nam hec ambo et propria et synonima sunt

admixta. quid autem unumquodque horum sit / et quot

translationis genera sint / et quot plurimum tamen in re

poetica quam in soluta oratione translationes possint in arte

poetica ut diximus dictum est. tanto autem magis in

ipsis oratori est elaborandum. quanto pauciora pre-

sidia soluta oratio habet quam metrica / sed dilucidum quoque

iocundum ac peregrinum maxime affert translatio / neque

est accipere ipsam ab alio. sunt autem epitheta / et transla-

tiones accomodate ad invicem dicenda / quod ex proportione

fiet / aliter indecora videbitur. Nam contrarium sit

Margin notes (left):

on[t] quod pro spectat ad rectorem vti nominibus equivocis et sinonymis

reuti ad methaphoras . ons quod distinguitur eas spectat ad poe[ti]c[am] quod genus methaphore plus possit

on[t] in libro visu methaphore esse d[ifficiles]

on[t] q[uomodo] methaphore e[ssent] utend[e].

collata maxime apparent / considerandum igitur et puueni
purpureum: sic seni quid conuenit / non enim eadem
utrisque decora est vestis. Ad hec cum laudare velis a me- — docet aptare usum methaphore ad laude et vituperiu proponens quod intendit.
lioribus / cum vituperare a prioribus eorum que in genere sunt
expoint quod dixit quomodo possum id negocium proferre laudabiliter et vituperabiliter. — ducenda translatio est. Velut si qui in eodem genere contraria
sunt. Mendicantem orare dicere et orantem mendicare
Nam quoniam petitiones ambo sunt fit quod diximus
Sicut etiam iphicrates dixit calliam mitragirte / sed — adducit ad hoc quatuor exempla
non daduchum. Dixit autem non fuisse ipsum initiatum / non
enim mitragirte ipsum appellasset / sed daduchum / sicut enim
utraque in diuinis sunt / alterum laudabile / alterum illauda-
bile est. Sic etiam dyonisii adulatores magos scipos — 2m. exemplum.
appellabant / Qua propter licebit etiam dicere iniuriatum
errasse / et errantem iniuriare / furatum quoque et — 3m. exemplum.
accepisse et rapuisse. Quod vero telephus apud euripidem — 4m. exemplum.
dicit regnare capulos / et in mysiam delatus, indecore

est / nam regnare cum dignitatem rerum excedat / non re

latum. Est autem in syllabis quoque error cum suavem

vocem non faciant / veluti dyonisius chalcus in elegiis

poesim clamorem calliopes appellat / Nam utraque voces

sunt / translatio autem per non significantes voces frivola

est / Preterea non longe repetenda sed appinquis et his

que eiusdem generis sunt / et innominata per translationem

ita nominare oportet / ut cum dicta sint pateat esse cognata

Ut in illo comprobato enigmate virum uidi virum

igni eum vero conglutinatum / res enim innominata est

sed ambo additio quedam sunt. Conglutinationem igitur

ipsius cucurbite adhesionem dixit / Et profecto in compro

batis enigmatibus comodas possumus invenire translatio

nes. Nam cum enigmata verbi translationes construat

manifestum est / probe ac ex probis esse translatum / Pul

chritudo autem nominis ut lighimius ait in sono / et in

Hic phus declarat de metaphoramagis in speciali et post quod requiritur ad eam scilicet post quod debet esse ex propriis

Lectio 5

ostendit quod metaphora non debet esse debilis

manifestat quod dixerat per exemplum

Cucurbita et planta et fructus eius et genus instrumenti vel vitrei cum igne adhesione sanguis trahitur id nonnulli ventosam appellant

ostendit quod metaphora debet esse ex genere

Nota quod methaphora dicitur ex claris.

significato turpitudo quoque fit. Et ad hoc tertium quod cavillatoria
solvit rationem. Non enim ut dixit Brysonismo turpiter
loquitur cum hocci dicit si quod dicit hocci significat.
Nam id falsum est cum aliud alio magis proprium sit et
similius et aptius ut rem ante oculos ponat. Preterea
non similiter se habens hoc et hoc significat. Quare vel
sic aliud alio pulchrius et turpius existimandum. Nam
utraque honestum aut turpe significant. Sed non in quantum
honestum aut in quantum turpe. Aut hoc quidem sic sed magis
et minus. Translationes vero a pulchris transferendum. Aut
voce aut potestate aut visu aut alio quodam sensu. Differt
autem et melius dicit aurora rosea quam formica vel multo
ineptius rubea in epithetis. Vel etiam adiectiones tam
a malo vel turpi facere possumus ut patricida quam a me-
liore ut ultor parentis. Et Simonides cum sibi hic multum
afferebat qui mulabus vicit nolebat carmen componere

Et ad hoc tertium quod cavillatoria solvit rationem sicut pulchre videri [illegible] significando et quod non sit ambiguum sic sic nulla fieret cavillatoria ratio turpitudinis etiam hoc tertia [illegible] significatum ambiguitatis illud minoribus dicitur nota pro hoc dictum non multum ut in hoc loco et verba sibi accepi

docet augere et minuere methaphoras et per augere ex parte significato in se

manifestat per exemplum quomodo sit magis placere et minus placere notari

nota quomodo per adiectiva possumus augere et minuere laude et vituperium

adducit exemplum de Simonide

quasi moleste ferret, in laudem mullarum id facere, cum vero multum attulit commoditatis, equorum salvete ventipodum filie atque asinorum etiam filie erant. Adhec id ipsum diminuere

est autem diminutio que tam bonum quam malum minus ostendit

ut in babilonio aristophanes mordaciter dixit, pro auro aureolum, pro veste vesticulam, pro convicio convitiolum, pro egrotatione egrotatiunculam. Cautum autem esse oportet et in utrisque servare mediocritatem.

Capitulum 3m
De frigidis

frigida vero indictione fiunt quadrupliciter in nominibus compositis. ut lycophron. multifacies celos magnitem... terre litus, augusto pontum, et ut gorgias appellabat mendicimusus adulatores, et periuros atque probe iuratos, et ut alcidamas refertus animum iracundia et faciem factus igniculor, et promptitudinem sporem putauit fore finiferam, et ordinis vim finiferam constituit, et purpuree color thessali pauimentum. Nam

doctrina diminuere laudem et vituperium dicere

declarato quod oratio debet esse propria. hic philosophus ostendit quod non debet esse abusiva.

lectio 6

dat causam dicti quare ista sunt impropria

omnia hec propter compositionem poetica videntur. Hec quidem una
causa est. Altera precipue nimium uti, ut Lycophron Xerxen pelo- ponit aliam abusionem que fit per nomina extranea et aliena.
rum viri montis instar et Sciron vir vastus et Alcida-
mas ludicrum poesi et ipsam nature soliditatem et ac-
cuti mentis ira exacerbatum. Tertium in epithetis. Cum determinat de abusione que reducitur ad nomina sinonima.
aut longis aut alienis aut frequentioribus utuntur. In exponit et primo de delectatione: adiectivis impetus
poesi enim decet album lac dicere, in oratione vero soluta non-
nulla indecora sunt, nonnulla si crebrius ponuntur arguunt
ac patefaciunt modum poeticum. Sed quando oportet ipsis uti. probat .3. causas: tales orationes non esse recte
Tollunt enim quod consuetissimum est et faciunt ut elocutio
gravior videatur. Habenda est mediocritatis cura ·2· ro.
que peius efficiant quam si frustra dicantur. Nam maledicta
illis efficitur, hiis non bene. Ideirco que scripsit Alcidamas
frigida videntur. Non enim quasi bellariis sed quasi cibariis ·3· ro.
lectio ·7· utitur epithetis valde crebris ac patentibus et ampli- hic philosophus tractat de abusione locutionis que fit per multa adiectiva: frigidum ponit esse abusionem
oribus quam res postulat. Non enim sudorem dicit, sed sudorem

humidum, nec in historia, sed in istoriorum solempnitatem, nec leges sed leges civitatum, reges, nec turribundi, nec auditorum sed nature auditorium, nec auditorum sed nature, et triste sollicitudine animi, nec greges sed plebee greges conditor et gubernator audientium voluptatis, nec ramis sed silue ramis occuluit, nec corpus tegebat sed pudenda corporis et honorabilem animi cupiditatem, quod sit et compositum et epitheton e. Sit igitur poema, et sit pravitatis adinvenerunt excessum. Nam poete propter inductorem ridicula et frigida confingunt atque componunt, et ad hec obscura propter mutationem, qui enim huius auditor intelligat, tu interponit dilucititatem, obscuritate dissoluit. Utimur autem compositis cum et res innominata sit, et dictio ad compositionem apta, ut pruinovari parenticida, quod etiam si crebrius fit, vitio poeticum est. Quare composita dictio dythirambicis est poeticis. Inflati namque isti sunt, preseta

sz impetu animi turribundi

dat causam quare tales locutiones non sunt recte

poeticis desionis.

ornatus quomodo fit abusio per adiectiua longa,

fiunt magis et utilius talis locucio

vero heroicis. dignitatem enim ac magnitudinem affert/ trans
latio autem iambicis. quibus nunc utuntur ut dictum est
Ad hec in translationibus quarto frigiditas fit/ sed non conveniat. — declarat de abusione circa methaphoras secundo de eo quod minus fit
/ aut quia ridicule quibus comici utuntur. aut quia inflate
nimis ac tragice/ aut quia obscure. quia remotiores/ ut — exemplum secundo de metaforis minus aptis remotis
gorgias virides res atque exangues/ quas tu turpiter seminasti
et perperam messuisti. hoc enim valde poeticum est. et ut — ponit metharas nimis obscuras
etiam alcidamas philosophiam vallum legum/ atque fossam ap-
pellat/ odysseam vero pulcherrimum humane vite speculum
/ nichilque tale poesi ludicrum afferens/ cuncta enim hec parum
credibilia/ propter ea que dicta sunt. Illud autem gorgie/ in irundinem — ponit quedam dicta que propter suam obscuritatem reducuntur ad predicta minus decora fit. 2o.
cum super eum volans stercus emiserit/ optime ac tragice
dictum est. dixit enim aui quidem/ o philomena si id fecerit
turpe non est. virgini autem turpissimum. Recte igitur
obiurgavit/ quia non est quid dixit sed quod fuit.

Capitulum quartum
de ymagine

Lectio 8

hic ph(ilosoph)us dicit de assimilatione et ponit differentiam inter methaphoram et assimilationem.

Imago etiam translatio est. parum enim a translatione
differt. Nam cum Achillem ut leonem irruisse
poeta dicit. ymago est. cum vero leonem irruisse trans-
latio. Nam quia utrique virtutibus excellit Achillem traducendo

dicit de utilitate illarum assimilationum.

leonem appellavit. Accommodantur autem ymagines etiam
etiam solute. sed rarius poeticum enim. adducuntur vero sicut
translationes. non enim ab eis differunt nisi ut dictum est.

dicit de utilitate illarum assimilationum ponit multa exempla de assimilationibus

Sunt igitur ymagines in soluta oratione ut apud Andro-
tiana in Idrieu similem ipsum esse catulis modo solutis.
nam illi procidentes mordent et Idrieu ex vinculis
solutum infestum esse. et ut Theodamas Archidamum Euxeno

ponit 2m. sic.

geometriam ignoranti conferebat ex proportione. erit
enim et Euxenus Archidamus geometricus. et in re p.

ponit 3am assimilationem.

platonis qui mortuos spoliant esse catulis similes
que lapides mordent et proicientes non tangunt
et ut Demosthenes in plebem gubernatori forti ipsum esse

non robusto quidem/ sed sine nervo/ illud quoque in carmina
poetarum. formosos absque pulchritudine similia esse. Nam et
illi cum defloruerint/ et hec soluto metro/ longe alia quam fuerint
esse videntur. Et Pericles Samios similes ipsos esse pueris — *ponit aliam assimilationem*
qui panem accipiunt sed plorantes/ et in Boetios quod illicibus
similes essent. Nam et illices inter se ipsos frangi atque
destruunt/ et Boetios adversus se ipsos pugnantes. Item
Demosthenes in plebem quod similes nausea laborantibus
est. Et Democrates oratores nutricibus conferebat que de- — *ponit aliam assimilationem*
glutientes cibum/ saliva pueros inungunt. Antisthenes
etiam Cephisodotum tenuem thuri parem esse dixit/ quod
attritum delectat. Nam hec omnia et ut ymagines et — *docet ex methaphoris facere assimilationes et econverso.*
ut translationes dicere licet. Quare quecumque ut translationes
dicta probantur/ omnia etiam ymagines erunt/ et yma-
gines translationes erunt ratione indigentes. Verum oportet — *dat quandam relationem maxime inter methaphoras et assimilationes*
translationem que ex proportione dicitur/ et ad utramque partem

octo hec phs ... dat modos ... [illegible]

et in hiis que sunt eiusdem generis reddi / ut si phiala liberi patris scutum est · comode quoque scutum ipsum martis phiala dicetur · erit igitur ex hiis compositum ·

Capitulum quintum de latinitate

Lectio · 9 ·

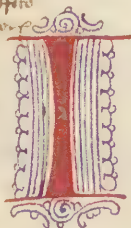

Initium autem elocutionis latinitas est / que in quinque fundatur · primum in coniunctionibus cum sicuti flagitant prius aut posterius / altera reddi ad alteram sic collocantur / veluti ad quidem vero / vel autem correspondent · oportet autem ita eas collocare ut facile memoria teneantur / et neque longo intervallo redire neque coniunctionem aliam prius quam necessaria reddi · quod tamen raro commode fit · hoc pacto · ego vero postea quam mihi nunciatum est / venit enim cleo rogans atque orans · profectus sum meum eos accipiens · Nam hic multe ante redditionem interiecte sunt coniunctiones · quod si longior interpositio fiat obscura erit oratio · primum igitur coniunctiones bene disponantur deinde propriis dicendum vocabulis / et non per circuitiones

Initium autem elocutionis latinitas ... [illegible]

ex ... de dictis ... et ... [illegible]

... 2 ... [illegible]

... [illegible]

... de 2a ... [illegible]

tertio non ambigue nisi consulto ita quispiam faciat / quod
faciunt qui cum nichil habent dicere / aliquid tamen dicere simulant
/ ut in poesi fit et empedocles facit / decipit enim circuitio — exponit quod dicat in speciali per ex.
cum multa sit / ac ita auditores afficiuntur sicut multi — omnia hec idem [illegible]
cum ambigua oracula audiant annuunt / croesus cum
alim transierit magnum delebit principatum et omnino — dat causam dicti scilicet quare sic loquuntur divinatores
quam minor committitur error / idcirco non inquirere qui vati-
cinantur dicunt. dicet enim forte aliquid verum magis in
ludo paria vel imparia dicens / quam quot et quot magis
quam quando / quo circa aruspices non determinant quando
/ hec igitur omnia huiusmodi similia fugienda / nisi quis studio
lectio 10. faciat. Quarto ut protagoras nomina generum distri- — hic philosophus determinat de 4° modo [illegible]
buebat masculina feminina vasa. nam hec quoque
recte oportet reddere / sic progressa collocutaque recessit
Quinto ut multa et pauca et unum recte dicuntur — determinat de 5° modo [illegible]
/ at illi perfecti honorem pulsaverunt universaliter autem oportet

of — dat quedam documenta generalia pertinencia ad expressionem et post quod oratio debet esse bene distincta et punctuata

legibile esse quod scriptum est et dictu facile quod idem est. Id autem multe locutiones non habent, nec ea que non facile distinguuntur. Veluti que eradicatus scripsit, que quoniam patet priori nec an posteriori quemquam accommodetur distinguendum arduum est. Veluti statim in ipso initio libri verbi quod est semper imprudentes homines sint; dubium enim est utri semper attribuendum sit. Preterea incongrua fit oratio cum non reddidere nisi coniugeris utrumque congruentia. Ut sonum aut dolorem videns quod commune non est, sentire vel obscurum autem etiam dicas non apponendo sed multa interserendo hoc pacto. Constitui enim cum tecum hec atque hec et sic collocutus esse profitisti, si non hoc pacto: constitui enim profitisti si hec et sic collocutus essem

Ponit 2am magnitatem quod oritur ex defectu ordinis

Dicitur de 3a magnitudine sumenda penes magnificationem

Capitulum 6um de amplitudine elocutionis

Elocutionis vero amplitudinem hec faciunt. Lectio 11.

Si ordine, nominis loco utaris. Veluti si non circulum, sed superficiem dicas, in qua medium ab extremis

Dicitur de elocutione quantum ad dispositionem, hic prius dicitur de ea quantum ad ornatum ipsius, et post quantum ad dilatationem vel abbreviationem.

equaliter undique distat. Huic contrarium ad brevitatem confert
si pro oratione nomen. Ille si turpe aut indecorum. Nam si — ont. quomodo debeat uti et quando.
orationi turpitudo inest, nomen. Sin vero nomini orationem
dicas. Si translationibus et epithetis significes modo
ne in poeticum genus incidas. Si multa pro uno ponas
ut poete faciunt. Nam et si unum velint significare
portum, dicunt tamen portus maritimos. Si non connectendo dicas — dat 2m modum dilatationis et abreviationis
uxoris nostre. uxoris tue. Contra vero si breviter nostre
tueque uxoris. Item si cum coniunctione dicas. Sin vero breviter — dat 3m modum ampliationis et restrictionis
absque coniunctione, sed non inconnexa. Hoc pacto
et profectus et allocutus illum sum. profectus allocutus
illum sum. Preterea si que non sunt ea dicas, quod de Te- — ponit 4m modum.
teumisso facit Anthimachus, mediocris quidem vertex
ventosus collis: in infinitum enim si amplificatio fit tam — ont. hunc modum esse adaptabilem [?] et malis
in bonis quam in malis. est igitur in utraque conducibile
manifestat quod dixerat per signum. — si quomodo non habet dicas, quam ex re. Verba etiam

poete deducunt, ut illud harmoniam in fidem et aliam
comparatiua cum inferunt. quod maxime in translationibus que ex
proportione sumuntur probari solet, ut si quis tubam citharam esse
dicat quantum in fidem.

Capitulum 7m de decore in elocutione.

Decorum autem erit in elocutione si affecta — Lectio 12.
erit et morata et rebus accommodata. Accommodata vero
erit si non sit humilius in rebus magnis, nec in paruis
ampla, neque humili verbo insit ornatus. comica enim
videtur ut apud Cleophontem venerabilis ficus. Affecta vero
ut cum contumeliam inferre irati est dictio. cum impia turpiaque
dicuntur, modeste quasi et caute dicere. cum laudabilia
cum admiratione. cum miserabilia humiliter, et in
aliis similiter. Facit enim accommodata dictorem verisimilem
reddit. Nam cum auditores sic se habere homines in huiusmodi
rebus considerant decipiuntur. quare existimant si non ita
sit ut orator dicit. putant tamen sic esse, sicut semper

Marginal notes (left): contra(?) in quibus bene acceptabit... tali modo. — hic philosophus determinat de decencia orationis et distinguit primo nomen decencie. — determinat de modo metro et post de decencia orationis... fit proportionalis. — determinat de secundo membro ex parte auditoris. — manifestat quod dixit ... decentie ... probat.

Marginal notes (right): accommodata — Aduertat(?) 2

audientes assimulare. at ille qui affectus dicit etiam si non vere dicat. Quocirca multi clamantes terrent auditores. Verum comprobatio quoque a signis morata est. sequitur enim si accomodata est genera singula atque habitus. Dico autem genus aetate sexu natione. ut puer vir senex. femina vir lacedemonius thesalus. Habitum autem secundum quem qualis quidam in vivendo est. non enim secundum omnem habitum vita qualis quaedam est. Si igitur habitui verba accomodantur moratum dicendi facient genus. non enim eadem nec eodem modo, indoctus et doctus dicent. Verum auditores ea quoque re afficiuntur qua scriptores nimium utuntur. quis nescit quae nemo ignorat. Nam tunc sic dicit quasi vereatur auditor ne solus ignarus eius rei sit quam omnes sciunt annuit. Opportune vero aut econtra hijs uti, bonum generaque commune est. Verum in omni potestate illud remedio est, quod vulgo fertur. oportet enim ut quasi

lectio. 13.

~~adiunt 2.~~ dectiai de 3 in premisses per medie.

manifestat per dicat omnes quod diversis generibus et moribus conveniunt diversa signa.

hic philosophus inducit quasdam generales possibilia adaptari ad diversas doctrinas et dat 2 documenta.

dat 2m documentum.

docet quomodo nos debemus habere in simulibus passionalibus et prout cum auditores sunt impassionati ponendo .2.as quaestiones | serpim castiget. sic enim fit ut quod dicitur verum esse videatur
nec tamen dicentem latebit quid sit quod hoc faciat. Praeterea
si omnibus simul congruentibus utaris. sic enim auditor
decipitur sed dico aut veluti si aspera verba sint. voce ac
similiter pro dixerat | vultu ac ceteris si utendum ut congruant. Nam aliter
unumquodque quale sit apparet. Sic ergo aspere dicuntur
lenia et aspera leniter nullam habet verisimilitudinem.
dat .2.am aggravitatem. | Composita vero verba si plura sint et epitheta et mista
tata. ex affectu dicenti congruunt. ignoscitur enim irato
si malum quid in auditu incredibile motisque instare
dicat et tunc maxime cum iam commovit auditores
ostendit quomodo debemus nos habere quando auditores sunt impassionati esse | laude aut vituperatione odio aut amore. quod iustificatur in
similiter pro dixerat non esse mirandum si quis dicat ex sex passionibus | parte quyrico facit circa finem. Fama vero atque sima. et
si qui passi sint. similia enim dicunt omnes commoti
Quare sic dispositi hec libenter audiunt. Dicto poesi
quoque congruunt. commoti enim poete cum furore aguntur

aut excelso sic oportet: aut illudendo, sicut gorgias facie

bat, et sicut se habet quod in phedro fuit. Capitulum 8m de Numero.

lectio 14.

Hic philosophus determinat de ornatu locutionis quantum ad consonantiam sermonis, et prima est ymago vel figura, et primo ponit quod intendit.

Figuram vero orationis illa maxime probatur que nec metrica est nec sine numero. Alterum

primo ponit, et adducit 3 rationes quod oratio non debet esse metrica.

enim non verisimile fit cum fictum esse videatur, et simul 2 ratio.

distrahit auditorem, cum tum attendere faciat, cum rursus

simile dicetur, sicut etiam pretores pueri preveniunt 3 ratio.

illudque protegiant, que procuratorem eliget qui cleonem

manumittit. Alterum quod sine numero est intermi probat secundam partem ostendens quod oratio non debet carere omni ritmo.

natum est. Verum terminari quidem oportet orationem, sed non

metro, infinitum enim nec iocundum nec cognoscibile est.

Omnia vero numero terminatur. Numerus autem figure elo ostendit qualis debet esse ritmus rectus

cutionis rithmus est, cuius mensure divisiones sunt.

Quare numerum quidem habebit oratio, metrum vero non habebit, nec poema sit, numerum quoque

non omnino exquisitum, quod erit si ad aliquid usque insit.

Numerorum autem heroicus amplius elegans et egens harmonie.

distinguit species rithmorum ut ostendat quem debet uti rector, et primo de datilico et spondayco.

| deciat de locutoe iābica | Iambicus vero: ipsa oro multorum est. dicto ex omnibus metris iambica ex ipso maxime dicunt / sed opus est am- plioren oronem facere ac a vulgo alienam. Trochaicus aut

| deciat de troc͡heo.

| deciat de .3. q dr pagan sive cursu.

tripudijs aptior quod ita ex tetrametria ondut. Restat etiam pea quo quasi secreto a thrasimacho incipientes utebant' si nesciebant dicere quis esset. Tercius aut est peon qui

| mat' que sit hui consonacia /

et ex predictis constat. sunt enim tria ad duo cum alter illorum unus ad unum sit / alter duo ad unum / sic igitur

dat cā qr rector nō vn.2. 3. rithmis pdictis .s. eroyco. iābico. ī troc͡heo. sz paiamico

proportionibus sesquitertia constat / et hec est peon. Reliqui igitur et propterea que dicta sunt, et quia metricus omi- tantur / peon vero sumendus a quo solo ex dictis numeris metrum non constat / Quare maxime latet in pronuntiare

| deciat de verbo pauaz .1. est ī pō de eo qr finis. ī pris. orois

Itaque uno peone incipientes etiam utuntur. sed oportet exitum a principio differre. Nam cum sint duo inter se opposita peonis genera. unus in quo prima producta est

| qua tres breves sequuntur. Delogena dyana filia Iovis.

principijs

principiis congruit, sicuti et utuntur alterum e contra in quo tres priores breves, ultima vero producitur post terras et aquas, obtenebravit que rapit a tranquillo. Haec igitur complementum facit tonum. Nam brevis cum imperfecta sit mancum facit. Sed ultima est, sed oportet igitur producta dissepare ut finis manifestus sit non per scriptorem neque per compositionem sed propter rhythmum. Quod igitur non sine rhythmo sed rhythmosam oportet esse orationem et que rhythmorum faciunt numerum et quomodo disposita dictum est.

determinat de alia specie eius que congruit fini.

dat causam dicti.

Epilogat

Capitulum 9m de pendente oratione ac eius gratia.

Lectio 14.

Necessarium autem est vel pendentem esse orationem nam ipsaque coniunctione unam, ut que in dithyrambis ambitus sunt, vel convolutam et similem poetarum antistrophis similem. Pendens igitur compositio antiqua. Herodoti est historie, qua priores quidem omnes utebantur, nunc autem non multi utuntur. Dico autem pendentem que nullum per se habet complementum nisi res que dicitur in complementum pervenerit. Que

Hic philosophus determinat de methodo [illegible] ad intelligibilitatem [illegible] de [illegible] ad [illegible].

determinat de utraque membro, primo de suspensa, secundo quid sit.

ostendit ipsam esse indelectabilem

insuavis est, quia infinita. omnes enim finem conspicere volunt
(quo circa etiam in calce expirant ac resolvuntur) non enim
fatigantur cum calcem prospiciant. periodus igitur compo-

definitur de alio membro et primo in generali describendo primo.

sitio talis est. (convoluta vero quae circuitibus efficitur, circu-
itum autem id graece periodum) appello compositionem quae ipsa
per se ipsam principium habet et finem, magnitudinemque mediocrem

oportet eam esse delectabilem

quae compositio suavis atque diluida est. suavis quidem quia
interminato contraria est. et quia semper aliquid se habere auditor
putat, cum sibi aliquid semper terminatum sit. Nam cum
nihil providentur nec expediantur, iniocunda compositio

oportet item locutiones esse bene adiscibilem

est. diluida vero quia memoria facile retinentur. quod
habet quia circuitibus compositio numerosa est, quae res omnium aptissima est
ut facile memoria teneat. quia propterea carmina melius omnes re
cordantur quam solutam orationem. Numerum namque habent quo
mensurantur. oportet autem ut sensus quoque in circuitu
conducatur nec incidatur, sicut Iambici Sophoclis

Calidon hec est terra peloponesiace telluris. contrariam *(dat causam dicti quare diversa minus sit memorabilia)*
namque contingit suspicari. ut in eo quod non dicimus tali-
done in peloponeso esse. circuitus aut alius ex membris *(dividit locutionem clausulare)*
constat. alius supinus est et ex membris constare dicitur
cum oratio absoluta sit et distincta facilesque respirationes
non in ipso intervallo. ut qui modo dictus est circuitus
sed totus membrum vero est. altera cum particulas supinum
aut dicimus qui uno membro constat. Verum oportet ne *(tractat de membris et post de aristoteles omni modo clausulas eius)*
tam membra quam circuitus ipsi aut minuti sint aut longi
parva enim quasi respuere auditorem faciunt. Nam nature *(probat quod dixit omnes clausulas aristoteles non esse breviatas)*
est qui ad longius et mediocritatem prospiciat. nec sibi
terminum prefixerit cum subito intervallo retrahatur
quasi respirationem ex repulsione fieri. longiora vero
\+ sic auditorem relinquunt. circuitus ergo longus oratio sit
suspensionis similis. illud itaque fit quod eximius demortuus
in melampidem qui pro antistrophis suspensionem fecit
\+ sic gr[a]liam p[r]eterenut deambulantes relinquit

moderate dixit. hijs vere malu alij struens sibi ipsi malu fabricatus est. longa enim suspensio facienti pessima. que et modo in longis membris quoque dicere possumus. qui vero breuimembres nimium sunt circuitus non sunt. propterea enim agunt auditorem. Oratio autem que in membris est alia

alia non opposita.
opposita est, alia opposita quidem hoc pacto. sepe mirror eos miratus sum qui festos dies celebrant et agonas gymnicos instituerunt. opposita vero cum in utroque membro aut contrarium ad contrarium referetur aut idem contrarijs adiungitur. hoc pacto utrisque utilitatem attulerunt. et hijs qui remanserunt et hijs qui secuti sunt. Nam illis plura quam domi habebant conquisierunt. hijs sufficientia domi reliquerunt. Gratia enim est remansio secutionis sufficiens pluribus. Item accidit enim sepius ut stolidi feliciter prudentes infeliciter agant. Item nauigauit per terras pedibus iuit per maria helespontum enim iunxit atque montem effodit. Item natura

Lectio. 16.

tines: legibus civitate privantur. Iam ipsorum alii miserre
interierunt, alii turpiter exulaverunt. Item tempore cum
privatim barbaris infamulati utamur, multos fortunis
ipsis publice coniunctos negligimus. Item aut vivos amplifi-
ces aut mortuos delinquas. In his enim omnibus quod dixi-
mus fit. est quoque similis huius dictio. vel quando contraria
patent apte, multoque magis, tamen ad scripta breui referantur
vel quando oratio sillogismo similis videtur. elenchus enim opposi-
torum collectio est. huiusmodi autem oratio contentio dicitur. Compar
vero cum membra equalia sunt. Assimilatio autem est cum
ultima utriusque membris similia sunt idque netio vel
incipiendo vel desinendo. et incipiendo quidem in omnibus
semper sit, agger erat, quam ager etiam ducebat. desinendo
vero in ultimis sillabis vel verbi vel nominis aut etiam
in integra dictione, ut in verbi quidem ultima sillaba
quod filii desinens dicitur sit, putarent cum benefecisse

et cum ipsi causam fuisse in nominis aut quod similiter cadens appellatur. Hoc modo erat in cogitatione maxima et in spe minima. In verbo aut integro quam gustionem appellamus. Hoc pacto ac tu et vino dirutus male et sine mortuus scribis mala. Concurrent aut in idem non nunquam contentio compar et similiter desinens circuitum vero principia in theodecticis enunciata fere sunt sed contentiones false quoque inveniuntur. Ut apud epicharmum interdum quidem ego illorum eram. interdum vero apud illos ego.

Capitulum decimum de urbanis.

Verum quod de hijs iam demonstratum est unde urbana dicantur et ea maxime que probantur dicendum est. Nam posse facete dicere aut ingeniosi est aut exercitati docere aut doctrine huius. Quare nobis dicenda enumeranda que sunt, ad initium sumentibus facilem dicere, ac intelligere

Tertio. 17.

natura omnibus est suave, verba vero aliquid significant

/ Quare quecunque ex verbis facile nobis ingerunt disciplinam

/ hec suavissima sunt / peregrina igitur ac aliarum gentium

non intelliguntur / propria vero ac nostratia scimus / Trans-

latio autem id maxime facit. Nam cum senectutem cog-

~~nitionemque~~ quis paleam dixerit disciplinam per senectutem

cognitionemque fecit / quia utraque defloruerunt / Verum poetarum

etiam ymagines id ipsum faciunt / unde illis uti urbanum esse

videtur / cum sit ymago ut iam dictum est / translatio addita

differens. Quare minus suavis quia longior / et non dicit

hoc illud est. Quare nec animus id querit / Necesse igitur

est tam dictionem quam enthimemata ea urbana esse que ve-

locem nobis cognitionem faciunt / idcirco nec que superfi-

cialia sunt ex enthimematibus comprobantur / dicimus autem

superficialia que cuilibet patent / nec quecunque habent quod

in eis querere oportebat / nec quecunque dicta ignorantur / sed quecunque

cognitio vel simul dum dicantur fit etiam si prius non erat
vel non multo post mens ea consequitur. fit enim quasi discipli-
natio fit. illo autem modo neutrum. Verum haec atque huiusmodi enthy-
memata per sententiam comprobantur. per dictionem autem dicendi
quidem figuram si per oppositionem dicantur hoc modo, equam co-
munem aliis pacem eam sibi bellum putabant, opponitur
enim bellum paci. Verbis vero si translatio inest verum nec
aliena, difficilius enim haec intellectu est, nec superficialis
non enim movet. Preterea si supponitur rem ponit quasi agatur
cernere enim magis possumus quae aguntur quam futura. Et ad
haec tria consideranda sunt: translatio, oppositio, principium.

Cum autem quatuor translationes sint maxime que — lectio 18
secundum proportionem sunt comprobantur, ut Pericles de
iuvenibus qui in bello perierunt dixit sic, iuventutem
e civitate amissam velut si quis ver tollat ex anno
et Leptines de Lacedemoniis non permissuros ut Grecia

lustra fiat / et Thephisodotus cum Charetis olinthiaci belli ra-

tionem reddere festinaret / graviter ferebat / dicens in laqueo

ab eo plebem habentem tenere ratio reddenda est / idem in eu-

boeam. Athenienses hortans sumptis viaticis dixit oportere

miltiadem sententiam exire / et Iphicrates cum indutias cum

epidaurensibus / et regionem maritimam athenienses fe-

cissent / moleste tulit. dixit quod nervos belli ab ipsis esse

incisos / et pericles eginam dixit tollendam pirei lippitudinem.

Lectio 19. / et eson greciam in siciliam effudit. Translatio

enim id, et ante oculos / item ut grecia clamet. nam

et id modo quodam ante oculos translatio est / et cephiso-

dotus cavendum esse ne concilia concursus fiant / et iso-

crates in diem festum concurrentibus / et in funebri

quod dignum esset in sepultura eorum qui apud salamina

ceciderunt greciam crines incidere / quasi una cum virtute

ipsorum libertas quoque sepulta esset. Nam si dixisset dignum

ex lacrimas effundere, cum una cum urbe quoque spoliatur

translatio est / et ante oculos est qui una cum virtute liber-

tatem dixit quandam habet oppositionem / et exaggerationis

| una enim est mihi oratio per medias res gestas / Item

translatio enim ex proportione est / et illud per medias ante

oculos ponit / et qui dixit pericula ipsa exhortari ut in

periculis succurramus ante oculos transfert / et quod deus in

anima lumen intellectus accendit / utraque enim significanter

dicta sunt / et ac bella dissoluimus sed imposterum reiicimus.

Utrumque enim futurum / et reiectio et huiusmodi propositum condi-

tiones pacis trophea sunt / multo clariora quam que in proeliis

constituuntur / cum hec pro uno prelio feliciter gesto ille

pro toto belli depositione. Nam utraque signa victorie

sunt / Item magnas vituperationes hominum penas dicit civitates

| Poena et iniustitia quedam depingitur est / dicit [illegible] urbanitates ex

translatione per proportionem dicta / cum ante oculos ponant.

Capitulum ii^m quid sit ante oculos ponere

Textus 20.

Sed nunc dicendum est quid est quod dicimus ante oculos, et quod facientibus emergit; pre oculis igitur ponunt quecumque significanter gerere aliquid ondunt. Nam si quis bonum virum quadratum dicit, translatione usus est. Utrumque enim perfectum est. sed hec translatio nichil gerentem significat, illa vero significat in florentissimo statu, et illud. at greci pedibus liberis invenerunt. nam cerne, et translatio, et actio est. velocitatem enim ondit. et veluti homerus sepius facit, dum inanimata ut animata gerere dicit per translationem in omnibus igitur si significanter aliquid geri ondas complebatur ut in istis ar rursus in campos lapis impudens ferebatur. Item hastaque q volabat. Item volare ardebat. Item sixque in terra corpore saturari cupiebant. Item mucro per pectus ruens traiecit. Nam in hiis omnibus quasi animata gerere

aliquid videntur. Impudentia enim et rue et cetera actiones

sunt, que omnia per translationem ex proportione poeta composuit; sicut

enim lapis se habet ad Sisiphum, ut impudens ad eum quem im-

pudenter vexat. Verum haec in imaginibus etiam approbatis

de rebus inanimatis facit suspensos fluctus; movere enim

ac vivere cuncta ostendit; actio autem haec imitatio est. oportet

autem ut iam dictum est, a propinquis et aptis transferre

quale in philosophia quoque ille est, quod vel in multo distantibus perspicere

ingeniosi est, atque solertis, ut Archytas dixit, idem esse

pretorem ac aram, quoniam ad utrumque refugit qui iniuriam

patitur, aut idem quid ambo, sed differunt in eo quod inferius

atque desuper; aut exequatus ex civitatis, eadem enim in longe

distantibus superficie ac viribus dicta equalitas est. Sunt autem Lectio 21.

urbanitates etiam per translationem, ex deceptione; mani-

festius enim fit quod dicit, quoniam contra opinabatur, videturque

animus dicere ita vere est. ego vero errabam; dicta etiam

·aut sicut dicat meorum et suspensorum idee. ·
·sunt enim

Verum haec. quia de rebus humanis [illegible] inquit fiat imaginis approbatis quoniam ita de rebus [illegible] inanimatis dicat ut moveri ac vivere videantur ut illud est suspensos fluctus etc.

commoda ex urbana sunt ex eo quod dicit quod non dicit, ut illud
Stesichori quod eius cicade humi ~~cadent~~ canet, eademque de ca
que comprobantur enigmata iocunda sunt, disciplinatio
enim inest. Dicitur etiam translatio ut Theodorus dicit, cum nova
dicuntur, quod fit cum preter opinionem sit, ut vero ille dicit
si ad priorem opinionem conferas, verum. Quemadmodum in
ridiculis que depravata sunt. et in salibus qui ex litterarum
quadam fiunt depravatione, decipitur enim auditor. et in metris
cum non consequatur ordo, ut auditor putabat, sibi autem
in pedibus ~~aut~~ humus vel cera. auditor autem opinabatur calceos
dicturum, simul enim hec dum dicuntur aperiri oportet, quod vero
depravatione fit aliud facit quam dicit, ut illud Theodori
adversus Athareum in comica thracciat te, dissimulavit
enim velle dicere quod te decipiat, id enim thracciat significat.
At ille quoniam ex Thracia ipsum esse sciebat, aliud dicebat.
Quo circa discenti iocundum sit. et in urbanis atque facetis

veluti apud ysocratem/principatu civitatis principium esse maiorem

/quod enim non putabatur dicturus. id dixit/que omnia hic

probantur tum per equivocationem vel translationem nominum

afferentur/et commode si semper bis/nec oportet peximum semper

esse/et illud anaxandride/quod in primis fertur bonum est

mori antequam morte dignum quid facias/idem enim est ac si dicas

, dignum est mori antequam sis dignus mori/genus igitur dictionis

in istis adest/ Verum quanto brevius et per oppositionem

dicta sunt. tanto magis probantur/cuius rei causa est quoniam

maior disciplinatio facilius per oppositionem fit/et quoniam

paucis. ideo citius/oportet autem semper aut ad quem dicitur. aut quod recte dicitur

significarei/si quod dicitur et verum est et non superficiale

(separantur enim hec non unquam/hoc pacto/mori oportet

nichil peccantem/nam id non est urbane dicta/nec id

dignum/oportet dignum uxorem ducere. sed si utraque sit habebit

hoc modo/dignum enim tunc mori cum non sis dignus mori

quanto autem plura continebit, tanto urbanius videtur. Et si
et verba per translationem sint et translationem huiusmodi et si
Lectio · 22 · compositio comparitasque insit et si geri videatur. Ima-
gines quoque sicut vel in superioribus dictum est, translationes
quodammodo sunt et laudant. Semper autem ex duobus constat
sicut et translatio per proportionem, veluti dicimus clipeum
martis phialam et arcum liram infidem. Sic igitur tunc dicimus
non simplex fit, tunc vero dicimus arcum liram aut clipeum
phialam simplex. Fingunt etiam imagines sic veluti
simie pulsanti aut lippo ad caltar madefacto, utraque
enim colliguntur. Probe vero dicitur cum translatio insit. Possumus
enim clipeum phiale martis assimilare et interatum ita philotetem a pratheos morsu laceratum.
enim contulit thrasimachus cum a pratye victum vidisset
niceratum versus barbatum adhuc atque squalidum decantantem.
In quibus maxime poete errant, cum non recte reddiderint
veluti phylamo cum corygo cotendine dixit. Veluti apud

tortuosa crura gerit / et sunt omnia hec ymagines / quas
translationes esse iam sepe dictum est / proverbia quoque transla-
tiones ex specie in speciem sunt. Ut si quis ut bonum aliquid con
sequatur id adducat. unde dampnum allatum sit. Ut car
pathius inquit lepore / utrique enim quod dictum est accidit
Verum unde urbana dicuntur / et cur. ea fere dicta sunt
sunt autem probate quoque superlationes per translationes
ut in ulceribus plenum quidam dixit. putaret enim ipsum
plenum moris fistellam esse. nam ulcus rubeum quiddam
est / ymo valde rubeum. cum vero dicitur sicuti hec atque
hec / superlatio est / modo quodam dicendi differens. ut
illud philamo torygo pugnat / putaret autem ipsum phila
monem esse torygo pugnantem. veluti apium crura gerere tortu
osa / putaret enim non crura sed apia eum gerere sic tortuosa
sunt autem etiam superlationes pueriles / quia vehementiam
significant / Quocirca irati maxime ita dicunt. nec

si micthi tot daret quot arena et pulvis. Item Atride vo agamenonis filiam non ducam, etiam si aurea cum venere de pulchritudine certaret. Utitur aut hoc modo magis attici oratores. Sicut idem dicit dictor in de core c.

Capitulum xii de duobus dicendi generibus.

Lectio . 23.

Oportet aut non ignorare non eandem unicuique generi elocutionem congruere. Non enim eadem est historia et concertatoria, nec deliberativa et iudicialis. Utrumque aut nosse est scire, alterum ut latine dicere sciat, alterum ne tu aliquid significare velis tacere cogaris, quod patiuntur qui scribere nesciunt. Historia igitur dicto est que maxime propria est. Concertatoria vero que maxime simulata est, eiusque duo genera sunt. Nam altera morata est, altera affecta. Qua propter et histriones huiusmodi fabulas eligunt, poete quoque hos et tales. Sustinentur vero legibiles ut cheremon, est enim exquisitus, ut historicus et lycimnius ex dithirambicis, eiusque conferentur historia

quiddam in certaminibus atque angustiis oratores aut boni cum

leguntur agrestes videntur / causa vero est quia certamini

congruunt / quia ob eam simulata hec cum actione remota

suum non reddant officium / stolidiora videntur / Veluti ar-

ticuli et ea quibus sepius idem dicitur recte in historia

reprobantur / at vero in demratione oratores utuntur

simulata enim sunt / est autem necnon commutare necessarium

commutare cum idem dicis / Nam id viam prebet actioni

hoc modo: hic est qui vestra furatus est: hic qui vos

decepit hic qui denique vos prodidit conatus est / quod philemo

histrio faciebat in anaxandride gerunto mania / quia

denique radamanthias / aut palamedes introducitur et

in prefatione prologi / ecce ac ego / sepius repetit. Nam si

quis hec non recte pronuntiat . fit qui trabem portat

et articulos similiter veni offendi supplicavi opus

enim est actione nec ut unum dicere nec eodem modo et

Fit qui trabem portat. quia ob lignum [illegible] per [illegible] ingredi velit non [illegible] hac clementia sua [illegible] gratulabit [illegible] oratoribus faceret qui orato [illegible] oratores [illegible] vere pronuntiabit [illegible] et quod [illegible] quadam [illegible] compunctionis [illegible] quam historiam neque hic debet. [illegible] hic proprie verbis [illegible] ille abuti [illegible] tropis [illegible] debet. hoc [illegible] ad [illegible] [illegible] patet vehementer eos errare qui [illegible] quod [illegible] non solum [illegible] oratori sed [illegible] etiam qui in [illegible] [illegible] verborum [illegible] valent omnis [illegible].

eadem figura vocis dicere. Preterea articuli brevia que dissoluta apparent quedam habent. in eodem enim tempore multa dicere videtur. Nam cum coniunctio multa unum faciat. patet e contra quod unum erit multa si tollatur. Quare amplificant. veni. dixi. supplicavi. sed despexit que dixi que approbavi. Id Homerus quoque facit in illo Nireus aglaie Nireus qui formosissimus. nam cum de aliquo multa dicuntur nire quoque est multotiens dici. Quare si multotiens multa quoque videntur. Amplificavit igitur semel eius recordatus per deceptionem nictionemque nullibi amplius fecit tum et in enumeratione postremo eius meminerit.

Lectio. 24.

Deliberativa igitur elocutio adumbratione atque picture omnino similis est. Nam quanto maior populus est. tanto longius spectant. Quia propter que exquisita sunt. superflua magis peioraque in utrisque videntur. Iudicialis autem exquisitior. multoque magis si apud

dum uidere / minimum namque idest in rhetoricis. Nam
quod ad rem pertinet breuis est / aliena vero et circum-
tatio absint / Quare iudicium purum est / Quapropter nec
ijdem in omnibus hijs comprobantur oratores / sed ubi ac-
tionis plurimum. ibi minimum exquisite est elocutionis
Id vero ubi uoce ac maxime ubi magna opus est / de-
monstratiua vero dictio historica / maxime cuius opus
lectio post hanc iudicialis / supputatiuum vero est elocu-
tione in iocundum et magnificum diuidere / Nam circa
id magis est in liberalem et modestam et in alias
morum virtutes / que enim dicta sunt ea iocundam
faciunt / si quidem elocutionis virtus recte diffinita
est / cuius enim gratia non humilem sed dilucidam / atque
decentem oportet esse / Nam si prolixa est non est
dilucida / sed nec etiam si breuis / patet igitur mediocri-
tatem commodam esse / Iocundam quoque facient que dicta

fiunt si tota bene collocentur et praesta(?) et mos et veri
similitudo ita ut decet. Ac de dictione quidem ac elocu
tione et communiter de omnibus et seorsum de singulorum
generum dictum est. Restat modo de ordine dicere.

Capitulum 13m de partibus orationis

Lectio 24.

Sunt igitur due orationis partes. Necesse est enim primo
rem exponere de qua. deinde demonstrare
Ideirco non demonstrare cum exposueris, vel demonstrare antequam
exposueris impossibile est. Nam et qui demonstrat aliquid
demonstrat, et qui exponit demonstrandi gratia exponit. Horum
autem alterum propositio est. alterum fides. velut si quis dividat
ac dicat alterum esse problema. alterum demonstrationem. Sed
aut ridiculose dividunt. Nam narratio iudicialis
solum orationis est. demonstrative autem et deliberative quomodo potest
esse narratio qualis ab his dicitur. aut que in adversarium fiunt.
aut demonstrationum enunciatio. prohemium vero et collatio
et replicatio tunc in contionibus fiunt cum controversia inest. Na

Que in adversarium fiunt. Intelligit confirmationem quam
rationes adversarii reprobantur et
refutantur aut orationum quam
in odium invidiam et corruptionem
adversarii respectuur

accusatio atque defensio veluti si brevis oro sepe verum non

ita deliberatio veluti si brevis oro est aut si res memo-

ratu facilis attendit enim ei ut precipitatur imminuat.

Quare partes necessarie propositio et fides . . . inadiscrand

feruntur ad fidem faciundam dividitur. Collatio vero sunt

amplificatio est. Quare pars quedam est eorum qui fidem

faciunt. demittit enim aliquid qui confert. si exordium inscrip-

ret emmeratio. si in memoriam reducit. Quare si quis

haec ita dividit ut theodori auditores faciebant. erit

aliud narratio. et aliud pronarratio. et aliud supernarratio.

elenchus quoque ac super elenchus. si optimum cum speciem quandam

dicat ac differentiam tunc nomine imponere aliter inane ac nu-

gatorium est. veluti licinnius in arte facit corroborationem

appellans et aberrationem et ramos.

Capitulum 14m

De exordio.

Lectio. 26.

Exordium igitur est orationis initium sicut in

poesi prefatio et in lyre pulsatione preludium

omnia enim hec initia sunt et quasi via ad sequentia preparatio pulsationis igitur preludio demonstrativo exordio simile est. Illa quemadmodum qui fistula canunt quod cantaturi sunt id pretactatum coniunxerunt sic in demonstrativa oratione scribendum est, quidquid enim velis oportet tum statim predixeris producere atque coniungere. Idque omnes ita faciunt cuius exemplum ysocratis in helenam orationis exordium. nichil enim contentiosis hominibus et helene commune est. et simul si digredietur, par est ne tota oratio eiusdem sit speciei. Fiunt autem demonstrativorum exordia ex laude ex vituperatione. ut gorgias in olympiaca oratione admiratione dignum apud multos est o greci. laudat enim eos qui celebres solempnitates constituerunt. Ysocrates vero vituperat. quia virtutem corporis muneribus honoraverunt prudentie autem nullum certamen posuerunt. et a consilio ut si quis dicat probos viros colendos esse. at ideo te aristidem laudare. non eos qui nec probantur nec improbantur.

sed eos qui cum probi sint latent, ut alexander priami; hic

enim consulit. Preterea ex iudicialibus exordiis; id autem est

ex hiis que ad auditorem sunt, si aut de re nova preter

opinionem habeatur oratio, aut de difficili, aut de pervulgata

ut ignoscendum sit. Ut cherilus dicit: Nunc vero cum

omnia sorte distributa sint. Demonstrative igitur orationis exordia

ex hiis sunt: ex laude, ex vituperatione, ex adhortatione,

ex hiis que ad auditorem sunt. Oportet autem vel aliena vel

propria esse que viam orationi faciunt. Iudicialia vero ex- lectio 27.

Ad fabularum · fabularum .i. comediarum et tragediarum poesis vero ut in hiis qui dicuntur heroici ut virgilius Omnia vincit amor et omnibus innuatur autem sententiis aureis

ordia idem possunt quod fabularum prefationes et poesis

exordia. Sed dithirambicorum demonstrativis similia sunt,

ut illud propter te atque munera omnia tua, ymno [illegible]. In orationibus autem

atque poesi future orationis monstratio sunt, ut audientes

non sint suspensi, sed presciant qua de re habetur oratio. Illud

quod indeterminatum est in errorem adducit. Qui ergo principium

quasi in manu dedit, is facit ut auditor retentus orationi

sicut [illegible]

sequatur. propterea poeta dixit: rerum pandas mihi, dicit mihi
musa virum et dux in musa eneas/ quoniam parto ex astatica tellure
bellum in europe ingens irrupit. Et tragica quoque fabula
significat/ quamvis non statim ut euripides in prefatione tamen
ipsa significat/ sicut et Sophocles in Pater Polibius erat
/ Comedia etiam eodem modo/ exordii ergo id proprium opus est
maxime initio fine omnia ipsius tamen gratia oratio habetur
/ Quare si patet et res parva sit. non est utendum ex-
ordiis/ ceterum vero genera quibus utuntur communia remedia sunt.
/ que vel ab ipso dicente dicuntur, vel ab auditore vel a rebus
/ vel ab adversariis/ A nobis igitur et ab adversario quecunque ad ca-
lumpniam pertinet ita dicuntur. ut vel solvat vel confirmat
. sed non in eodem loco/ Nam qui defendit primum ad calumpniam
rendet/ qui vero accusat in peroratione iniicit/ Nec causa
latet/ necesse namque est defendenti quod impedimento sit primum
dissolvere/ calumpnianti vero in peroratione id facere. ut audientes

melius meminerit. Auditor autem disponitur si ad benivolentiam
vel ad iram provocatur. et interdum si attentus fit aut contra
contemptivus. Non tamen semper conducit attentum facere, multi
namque conantur ad risum deducere. Ad docilitatem igitur omnia
referet. et si quis ita vult, et ut probus videatur. Hiis enim
magis attendunt. Attenti ergo fiunt rebus magnis, suis,
novis, iocundis. Quare faciendum ut de hiis oratio esse videatur.
Ad contemptivum vero aptos facientes, si rem dicentes parvam.
si doloris effectivam, si nichil ad eos pertinere. Non oportet Lectio. 28.
autem ignorare extra orationem hec esse omnia, ad pravum enim
dicuntur auditorem, qui que sunt extra rem libenter audit.
Nam si talis non est non est opus exordio, nisi ut res su-
mmatim dicatur, est autem omnium partium communis attensio. Ubique enim
magis remittunt quam in principiis. Quare ridiculum quod solent
in principio collocare, quando maxime omnes attente audiunt.
Ubicumque igitur opus erit dicendum et michi advertite queso, nam hec

res non est mira magis quam vera. Vel dicam enim vobis novum
atque inauditum crimen / vel rem ita mirabilem. / Id vero
est ut prodicus dixit / cum ad sompnum auditores defe-
runt. pentimnam inter ipsos spargere / Quod vero ab auditore
non magistri auditor patet / nam omnes vel calupniantur
/ vel a timore se in exordiis dissolvunt / Dicam o rex / qui
vero rem turpem habent aut habere videntur habere ubivis immo-
rari confert magis quam in re / Quia propter etiam servi non reddunt
ad interrogata / sed que circa illa sunt ea dicunt et exordiuntur
/ Ubi autem benivoli fiant / et de huiusmodi ceteris dictum est / Vere
omni probe dicitur ad phecatas mitti presta palas amiciciam
/ miserabile quod venire / Hec duo summopere spectanda sunt / in
demonstrativis autem facundia ut auditor collaudari aut
se ipsum aut genus aut studia sua putet / vel alio quodam modo
/ Nam quod socrates in funebribus dixit non esse difficile lau-
dare athenienses. sed apud lacedemonios id verum est / Deliberative

aut oratoris exordia ex iudicialibus coribus fluunt, nam ipsa minime sunt. nam cum de quo sciunt dicatur, non eget res exordio, nisi aut propter se ipsum aut propter adversarios. aut si non tantum quantum vult, sed vel maius vel minus arbitratur. Quamobrem vel calumpniandum vel dissolvendum est, et aut amplificandum aut attenuandum. Horum igitur causa exordio in deliberativis opus est, aut etiam ornatus causa, quoniam manca videntur nisi sint talia qualis Gorgie laudatio in Helios. nam nichil prodixerit neque gnomonit, illico erumpit. Elis civitas felix. Cap. 15m loci ad dissolvendum calumpniam

Ad dissolvendum vero calumpniam unus quidem locus ex quibus quispiam turpem existimationem propulsaret, nichil enim differt sive quis invectus est sive non. Quare id universale. alius locus ut illata crimina depellas: aut quod non sit, aut quod nociva non sint, aut non huic, aut non tanta, aut non iniusta, aut non magna, aut non turpia, aut non habentia magnitudinem. de huiusmodi enim questio Lectio 29.

ut yphicrates adversus nausicratē dixit. fecisse se qđ ille
dicebat. et nocuisse / sed non fecisse iniuriam / aut aliud aliꝫ
opponendum, hoc pacto nocivum sꝫ honestum, dolore infe
rens sed utile / ceteraqꝫ huiusmodi / Alius locus qm error uel adūsa
fortuna uel necessitudo fuit / sicut sophocles dixit tre
mere se / non ut accusator dixit ut senex videatur / sed
p̄mitus / non enim vellet se annos lxxx.ª natum / preterea finē
pro fine opponendū voluit nocē. sꝫ hoc voluit et fecisse quod
id de quo accusatur, nocumentum vero accidisse / par aut odio me
hn̄t se ut sic eveniret fecissem / Alius sꝫ de phenso in eo crimine
calumpniatore / uel nunc uel alias et aut ipse aut propinquorum
aliquis / Alius sꝫ alii quoqꝫ comprehendunt quos adūsarii non
ee reos contendunt / ut puta si adulter mundus est et hic ergo.
/ Alius sꝫ alios quoqꝫ calumpniatus est. aut sꝫ aliq̄ ipsum. aut
sꝫ absqꝫ calumpnia credebant / velut et ipse nunc, qui tersit
id crimine erat / Alius calumpniari calumpniate. turpe enim. cum

ipse parum credat. huius verba creduntur. Alius si iudicium
sit. e. veluti euripides adversus higienonem in atidosi accusante
impietatis, quod scripserit peierandi cum dicat lingua
iuravit, mente vero iniure rudit, iniuria facit higienonem
cum iudicia dionisiaci certaminis in forum deferat, ibi enim iam
depossit, dicturusque si accusare voluit. Alius accusatorem accusando
ut puta quod alia iudicia operit, quod verbis non credit. Et eius aut vel eius
a signis e. veluti ulixes in teucrum quod propinquus esset priamo
soror enim hesione. ille vero at pater telamon priami hostis
tu aut etiam exploratores non prodidisti. Alius accusatorem
propius cum parum laudat, ut magis vituperet magnum breviter
aut cum multa bona proposuit, ut unum quod ad rem pertinet vi-
tuperet, quales sunt qui artificiosissimi atque iniustissimi sunt
Nam per res bonas nocere temptant, cum malis eas permiscentes
Commune aut dissolventi cum calumpniatore, quod contingit
idem multorum causa factum esse. ut hic depravando ad peius accipiat

dissolves aut ad melius hoc pacto diomedes ulixe elegit alter
dicet. qm oreud forte putabat alr no ic. s3 solud in coerta
tore hret tamq ignauiat de caluppnia hec dicta sunt

Capitulum decimusseptimum
de narratione

Textio . 30 . NArratio aut in demonstratiuis continua
non est. sed in partes diuisa. Nam oportet
exponere res gestas ex quibus oro constituit. Constituit aut
oro ptim ex eo qd artificiale non e. non enim est rerum gestarum
orator causa/ partim ex eo qd est artificiosum. id vero e cum
ondit/ qp sit pressim si incredibile uidetur. aut qle aut quantum.
aut hec omnia simul. quapropter non semper oportet continue cuncta enar-
rare/ difficile enim est memoria tenere/ que sic demonstrat. Ex
ex his fortis. ex his prudens aut iustus ondetur. Nam
hec oro explicatior est/ illa vero implicatior/ atque multiplex
et minime plana/ oportet aut cum res note sint in memoriam
eas solummodo breuiter reducere. Nam multo narratione opus

non est / veluti si achillem laudes cui9 res gestas omnes pre
pimt / cognitis rebus uti tm oportebit / verum si critiam lau
daturus sis. cu no multi res ei9 teneant / narrare necesse e
/ Cum igr laus sit magnitudinis virtutis ondens oro / tales
res gestas fuisse demonstrandu / laus igr rerum gestarum est
/ q vero extra sunt sicut nobilitas / ac educatio ad faciunde
fidem adhibentur. verisimile namqz est pbus ex probis
/ et bn educatum in bonum virum euasisse / Quapp et qui ges
serunt eos laudamus / et opationes tpis actionis signa esse
ducimus / verum qui laudaremus etiam si no gesserit / si talem
ee nob psuaserimus / beatio et felicitatio ipis quid eadem
/ his vo non eadem / s. sicut virtute felicitas. sic hec felicitatio
continet / . habet aut laus cum mirabil cum consilio commune
/ Nam que consulendo admoneres. hec comutata oroe laudem
efficiunt. Cum tu habeas que agere qualemqz ee oportet
/ admonendo qz id explicaueris / mutanda verisicandaqz

oro est, ut laudem efficiat. veluti cum divitias non optz a fortuna
neque extrinsecus, sed intrinsecus atque a se ipso pendere. hac compositione
orationis ad monitionem sit in laude virtutis, non enim a fortuna
nec extrinsecus sed intrinsecus atque a se ipso illa pendebat. Quare
laudaturus quid consilii et consultum quid laudares est. considera
orationem que ita versa ut nunc quid quod prohibet, nunc vero quod non
Lectio .31. prohibet commutes. Qui vero brevem esse asserunt narra-
tionem oportere, ridiculi sunt. veluti qui interroganti pistori
duram me aut mollem pinset, quid inquid. est me impossibile
bene pinsere, oportet unde non esse longam narrationem nec
exordium. nec que fidem faciunt breviter tamen quod est oratoris
prudentie nec in longo nec in brevem est, sed in mediocri. Id vero
est si ea dictas que rem significant exponat, id est quod possit
efficere, ut vel factum esse vel iniuria factum esse vel dampno fuisse
idem ut tantam rem esse quantam velis ut credat auditor. ad-
versarius aut horeseria amictenda vero narrationis sunt

quecumque vel virtutes tuas vel adversarii vitia subostendunt

vel auditoribus iocunda sunt, ut si dicas at ego semper

consului quod iustum ac pium est, non esse deserendos liberos.

Hic autem reclamabat ubicumque ipse esset ibi facile alios sibi

liberos futuros, referatque Germanorum que dixit Herodotus transfugas

egiptiis respondisse. Defensori vero brevior semper narratio.

et per questiones aut factum non esse aut non iniuria. aut

non damno fuisse. aut non tanto. non enim a questione

recedendum nisi quid ad illam conducat. ut si factum esse non

esset tamen iniuria factum. ad hec que gesta non sunt. si commise-

ratione aut indignatione faciunt, perinde ut gesta nar-

randa. huius exemplum Alcinoi apologus, qui ad Penolopem

in sexaginta esset annis fictus, et Phaylli circulus et in Terentii

prefatio. oportet autem narrationem maxime moratam atque

affectatam esse, quod facile faciemus si non ignorabimus quid sit

quod moratam orationem efficiat. primum igitur est si ita dicas ut

qualis sit animus hominis sub appareat. morata enim oratio qualis
quedam ideo est quia voluntas atque electio qualis quedam est. hinc vero
inest qualitas propter finem. Idcirco mathematica oratio affecta esse
non potest, quoniam tamen huius gratia non habeat. nulla in ea subapparet
electio. Socratica vero, quoniam de talibus est, morata est. Morata igitur
ordine efficitur, quod mores hominis consequitur, ut si dicas hec
ambulando vociferabat: ostendit enim audaciam hominis atque
agrestem. Item si non ita ut ratione persuasus, quod multi nunc
faciunt. sed ut a petitione elegisti, ego vero malui quod utilius
considerat autem quod optimum. est enim illud prudentis utilia
prosequi, hoc vero boni honestum preponere. Quod si parum cre-
dibile quod dicis videtur, ratio afferenda, ut Antigone
apud Sophoclem facit, cum persuadere vellit fratrem se viro atque
filiis anteponere: viro enim ac filiis amissis alios facile
forsan habebis. frater vero si parentes obierunt, nullus tibi
nasciturus est. Verum si nulla succurrerit causa, illud dicere potius

non ignorare te parum credibilia hec videri / et tamen audacius dicere
quoniam natura huiusmodi sit / nunquam aut auditori credibile videri si aliud
preter utile nos agere ostenderimus / preterea si ea narrando exponemus
que affectus movent corporis propria et proprie que auditores
non ignorant / et aut tibi / aut illi insunt. Hoc modo: Ille
autem cum me illusisset abiit / et ut de Cratylo Eschines quoque
respirans manusque quassans / et intonuit / manusque minatus est
versiculos ei hec orationem faciunt / quoniam que non ignorantur
ab auditoribus hec eorum signa fiunt que nesciunt. Huiusmodi
vero plurima Homerus nobis suppeditabit / est autem inquit
faciem manibus reficiebat. Nam qui lacrimas effundere incipiunt
manibus oculos attingunt. / Post hec illico te qualem quendam
oratione subostendas, qualem videlicet te velis auditoribus videri
latenter facias / quod facile fieri posse inde patet / quod de moribus
verum mitius quius eos minime cognoscamus. Ut tamen oratione quales
nam sint suspicamur / est autem opus multis in locis narrare

ad iusticiam etiam quem quedam videri

et no inicio in ipso principio. In deliberatione vero dicitur narratio non incidit quia de futuris rebus narrandum non est. et tamen incidit rerum iam gestarum quas aut deprimendo aut efferendo auditores concitantur ut illarum memoria de futuris melius consulant. Verum tunc officium consiliarii non adhibetur. Et si quid tamquam incredibile narratur dicere statim causam aut polliceri oportet ut in oedipode carcinum doctiste cum hic interrogaret quo filium quaerebat se promittit. sicut etiam apud sophoclem hemo.

Capitulum 17m de confirmatione.

Lectio 32

Quae vero fidem faciunt ea vim demonstrandi quo ad eius fieri potest continuant. et cum quatuor questiones sint si factum est si obfuit si tantum si iure. ad id quod in iudicio queritur accomodanda demonstratio est. eodemque modo etiam si de faciendo aut non faciendo questio est. neque nos fugiat quod in hac una questione alterius ex parte manum necesse est. Non enim ut si qui de iure aut iniuria quererent

ignoratio causa est. Quare in hoc non in ceteris immorandum
est. In demonstratione vero quod honeste aut utiliter gesserit
ut plurimum amplificatio fiet. Nam res quidem ipse earum
credi debeant raro, neque nisi aut incredibiles videantur
vel aliud causam habeat solent demonstrari. In delibera-
tione aut aut non futura que dicit contendet quispiam aut
si futura concedet tamen vel non iusta vel non utilia vel
non tanta fore asseverabit. Ceterum illud maxime perspiciendum
si quid preter rem falso dicat. Id enim signo erit cetera quoque
ipsum mentiri. Preterea scire oportet sic exempla delibera
tionibus magis accommodari ut iudicialibus enthymemata.
Nam cum sit omnis deliberatio de futuris a preteritis per exempla
de ipsis necesse est dicere. Iudicia vero de iam factis aut non factis
sunt que demonstrationem idcirco habent quod necessitatem habent.
Preterita enim necessitatem iam habent. Non oportet autem enthymemata
continue dicere sed aliis permiscere ne aliud aliis officiat. Est etiam

perspicacitas Nestoris quod ut Homerus quoque ostendit / amice quoniam tot dixisti quot sapiens vir attulisset / tot inquit non eiusmodi / Nec enthymematibus cuncta tibi probanda / ne tibi nimirum sit / ex ignotioribus notiora conficere / quod philosophantium non nullis accidit / nec cum affectus movendi sit enthymemate utaris / nam cum motus qui simul fiunt alter alterum excutiat / et vel ambo concidant vel remissiores reddantur / aut affectus excutiatur aut frustra sit allatum enthymema / nec cum moratam orationem efficere velles. enthymema queras. Nulla demonstratio nec animos movet / nec electionem habet / Sententiis autem tam in narratione quam in contentione utendum est / plurimum enim efficiunt / morataque orationem reddunt / hoc modo: tametsi ego hec illi quamvis sciam omnibus credendum non esse. et cum effectus sit. Nec tamen etiam si vexatus iniuria sim me penitet, prestat enim ut videam hunc lucrum mihi ius

superesse. Verum deliberatio iudiciali causa multo difficilior

est. Primum quia illa futurorum, hec preteritorum est, que vaticinantibus

saltem, ut Epimenides Cretensis dicere solebat, certiora sunt.

Hic enim divinationem futurorum respuebat, preteritorum

que occulta erant solam amplexabatur. Deinde quia cum leges

iudicialibus supponantur principium afferunt, non inveniendi

facultas probetur. Ad hec quia non habet multa diversoria

ut puta in adversarium aut de se ipso aut auditoris in affectum

impellendi, quod minime adhibendum est, nisi digrediatur

idque per dubitationem faciendum, ut Athenienses oratores

facitant et Ysocrates; accusat enim in consulendo ut La-

cedemonios in panegirica et Chareta in sociali oratione.

In demonstrationibus aut exterioribus laudibus amplior efficacienda

oratio est, quod Ysocrates facit aliquid extra semper adducens.

Id vero est quod Gorgias dicere solitus erat, quod ubi liceret nunquam

sibi deesset oratio. Nam si de Achille dicendum est inquit

Hic enim divinationem res-
puebat. Duplex est divinatio
futurorum et preteritorum que ignota
sunt ut si quis coniectat ex facto
coniectatur a quo Epimenides
Cretensis inquit certius divi-
nationem futurorum respuebat
vaticiniorumque prius impossibilium preteritorum
amplexabatur ut possibilium

prelia laudabo· deinde eam· postremo iouis fecitque modo
si fortitudinem aut quoniam hec atque hec faciat/ quod tale
quid est/ aut quoniam talis quedam est/ cum igitur demonstrationibus
non egeas tunc et morate et demonstrando tibi erit dicendum

Lectio ·33· Cum vero enthymemata non suppetunt· tunc morata
magnitudine tibi erit oratio· que res id circo bono viro
magis decet/ quod malit ipse probus videri quam demonstrationes
sibi esse certiores/ ex enthymematibus vero que redarguunt·
magis probantur quam que demonstrant/ illam quoniam contraria
ex collatione magis cognoscuntur· Id circo que redarguunt
acrius inferuntur/ Cum vero iam ad adversarii locos
aggredimur non in alia parte sed in facunda fide adhuc
versamur ac alios obiciendo alios argumentando dissolvimus
/ Sunt autem tam in consilio quam in iudicio maxime primum collo-
canda, deinde adversariorum cum contemptatione quadam refu
tanda·/ Et si multiplex atque varia est adversariorum oratio, primum

confutabimus, ut callistratus in consultatione messeniaca

fecit: qui primo que dixere adversarii possent confutatis. sua

deinde posuit. Si vero secundus dices: refutandum tibi primo

erit solvendo sat contra arguendo et maxime si adversarius

persuasisse videtur. Nam quemadmodum infamie hominum animus

aspernatur, sic orationem quoque contemnunt si benedixisse ad

versarius videatur. Quare auditor vel omnium vel plurimum

vel firmissimorum, vel saltem confutata facilium, in sequentior

preparatus, aures vestras dabit, et credibiliora putabit, ut illud

primum dixi expugnabo. Nam ego iunonem primum eum quod

honestissimum erat aggressus est verum de fide hec dicta

sint. Cum autem morata utimur oratione quoniam que de nobis

dicimus, aut invidiam pariunt, aut longam orationem effi

ciunt, aut obiectionem patiuntur, que vero de aliis vel con

tumeliosa vel agrestia videntur, quoniam ergo hec incommoda

consequuntur. Alium oportet dicentem introducere, quod ysocrates

·7·

·i· de philippo de quo sub methaphora loquebatur ·i· aristotiles

In philippo et in anthicidosi facit, et ut Archilocus vituperat

·i· quadam persona illius poematis quam aptavit fabulam pecuniarum

cum patrem de filia fingat in iambo dicentem quid non mortales ·9· avaros

pro pecunijs facturos credimus aut quid non dicturos?

Sophocles quoque sic Hemona pro Antigone adversus patrem introducit, ut alij dicere videantur. Variare etiam oportet utendo. Ut nunc entimemata in sententias, nunc sententie in entimemata commode immutentur. Sic, oportet reconciliari maxime tunc oportet, cum felix sis. Sic enim ex sententia rem tuam conficias. Hunc sententiam sic in entimemate verteris. Nam si oportet cum tibi maxime confert tunc reconciliari. Nunc id agendum cum fata nobis cuncta prebeant.

Sed de his satis.

Capitulum 18.m de occasione interrogandi.

Nunc de occasione interrogandi dicendum videtur. Primum igitur tunc maxime interrogandum cum ex duobus alterum iam ipse adversarius protulit. Ut altero per interrogationem adducto: absurdum quid consequatur

Dicit vituperare sub methaphora.

·q· dicit quod illa mulier ut pecuniam acquireret non reputabat inconveniens posse peccatum vituperium aut plurimum.

Lectio 39

Ut Pericles de Eleusinis sacrificiis interrogatum Lampone ferunt
respondisse nephas esse non initiatum audire; peritum namque profectum
si ipse sciret. cuique annueret, et quomodo dixisse eum initiatus
non sis. Deinde cum propositionum alia manifesta sit, aliam
daturos adversarios non ambiguis, cum etiam necesse non est
eam propositionem que manifesta est interrogando proponere, sed
conclusionem inferre; veluti Socrates cum Meletus diceret
non arbitrari eum deos esse, atque inquit demonia esse
quedam fateor. quod ille cum affirmasset, interrogavit an demo
nes deorum ~~quidem filios esse~~ filii essent, vel saltem divinum
quiddam; quo dato, est inquit, intulit: qui deorum quidem filios
esse, deos vero non esse arbitretur. Preterea cum vel contraria
vel preter opinionem dicere adversarium demonstraturi sumus.
Quarto cum non possit solvere nisi cavillatorio modo
respondeat. Nam si sic respondebit etiam quodammodo et quo-
dammodo non esse, aut hoc quidem sic, illa vero non

/ aut aliquid sit / aliquid non / turbentur dubitantes / aliter ign(orantie)

ne(c) conandum quid est. Nam si instabit unum iam videbitur

non ei posse propter auditoris imbecillitatem de multis sit interrogare

/ Qua propter entimemata quoque ipsa quam maxime convolvenda

sunt / In rendendo autem si ambigua sint non statim solvere

/ sed prius bene distinguere oportet / Si vero contraria videtur

statim pro responsione inferenda solutio antequam consequentur

aliud interroget / aut concludet. nec ei difficile est in quo ro

sit perspicere / ceterum ex topicis tam hec quam solutiones nobis

patebunt / Preterea si concludendo conclusione interrogatione

facit causa dicenda est / ut sophocles a pisandro interrogatus

si sibi quoque / ut ceteris consiliariis visum fuit / quadringentos

viros constituere / credit. an hec improba tibi non videantur

/ et ille tu ergo / hec improba comprobasti / Item dixit nec

enim erant meliora / et ut lacedemonius quidam censure

rationem reddens interrogatus si iure sibi ceteri perempti

Preterea si concludendo conclusionem interrogatione / In rendendo interrogationibus inquit quod aut interrogatio conclusionem complectitur aut conclusio interrogationem colligit causa dicenda est sicut in predicto exemplo cum sophocles dixisset an hec improba tibi videbantur quia hec interrogatio non fuisset improba illa videtur colligere statim hinc adversarius interrogationem concludendo intulit tu ergo hec improba comprobasti hoc sophocles solvit cum dixit ita inquit nec enim erant meliora nec enim aliud videbatur ad eam conclusionem possumus quam ab interrogatione inducta, ut exemplum est in [illegible] [illegible] sicut ac impudentes sunt in altero autem exemplo [illegible] ceterorum censorum pecuniam accepisse iniuste quem iudicasse in reddenda ratione iniuste

sint. atque ideo interempti unus eorum quibus id videbatur interrogavit reliquum deinceps si iure sibi ceteri perempti videbantur qui reddens ergo tu eos eadem ipsos s. qui sibi in censura [illegible] [illegible] indicasse quod ille non intelligens [illegible] intulit ergo tu quoque iure [illegible] quod conclusionem ille [illegible] cum intulit quod illi corrupti [illegible] indicavit ipse [illegible] ad [illegible] hec dicendo [illegible] [illegible] a iure [illegible] [illegible] Nam aliter [illegible] [illegible] pecuniam [illegible].

videretur dixit ergo / tu eadem istis consensisti. at ille ergo tu quod
iure probis / minime inquit / Nam illi corrupti pecuniam
habentes iudicarent / ergo vero nequaquam. propter quod ridiculum. Quia propter hoc nec rursum
post conclusionem interrogandum est / nec iterato conclusionem
ipsam / Circa vero ridiculorum quoque usus in certaminibus
est. oportere quod gorgias recte dicebat / adversariorum seria
risu pervertere / et risum seriis explanatum in hiis que
de re poetica dicta sunt / quot ridiculorum genera sint quorum
alia liberis congruunt alia non / unde quod rei convenienter
orator assumet / est autem illusio sterilitate libero magis
ydonea / Nam qui illa utitur sui / ironia vero alterius
gratia loquitur

Capitulum 19m de peroratione.

vel ex hiis que faciunt

Peroratio autem ex quatuor constat. ut bene Lectio 39
de nobis male de adversariis auditor sentiat
que amplificant aut extenuant quibus in affectus
auditor impellitur, quibus in memoriam dictorum reducitur

natura enim fit ut cum quod veritate, adversarium vero me-
dacie onderis/ tunc vel laudes vel vitupres et omnino
supermoliaris est aut duorum horum alterum considerandum/ aut quod
hiis semper bonum: aut simpliciter/ illa vero quod hec infesta aut
simpliciter. Cum vero tres bona aut infesti fiat, ea dici sit loci
post hec aut vera ducere quod ia demonstratum est/ aut amplificandum
aut attenuandum. Eorum enim est ut que ficta sunt pateat. prius quod
ipsorum magnitudo expliciet/ Nam et corporum incrementum
ex preexistentibus est/ Cum aut amplificandi attenuandique
sit. Jam pridem exposita loci nobis sunt/ Postea vero
cum iam et qualia sint et quanta sint patefactum sit
est in affectus auditor impellendus est qui sunt. commiseratio
indignatio. ira. odium. invidia. emulatio. contentio. Quorum
etiam loci iam dicti sunt/ Quare illud iam restat ut predicta
in memoriam reducantur/ quod sit quidem facere/ sit in exordiis
non recte percipiunt faciundum. Nam ut facilia intellectu

sunt. sepius idem dicere iubet. Verum ibi quid res summatim dicenda
ne auditores de quo sit iudicium ignoret. Hic vero ea quibus
demonstratum est per capita repetenda. Initium autem repetitionis qui
persolvit id quod pollicitus est. Item et quod dicenda erat et de quo
dicendum. Repetitur autem per collationem eorum que ab adversario dicta
sunt. Conferuntur igitur aut que de eodem ambo. aut que non opposita
dixerit, sed. hic quidem hoc et de hoc. ego vero hoc et propter hoc. aut
per illusionem ut puta et hoc quidem. hic ego vero hoc atque
hoc [et si quid iste mihi fuisset si hoc atque hoc] demonstrassem. et non illa. aut per interrogationem quid non
demonstratum est. et econtra quid ab isto demonstratum est.
aut igitur sic aut per collationem. aut ordine quo dicta
sunt prius tua. et rursum si ita vis que adversarii dixerunt
seorsum. Finis vero dissoluta maxime atque per articulum
oratio ydonea est. ut peroratio non oratio sit. dixi. audistis.
habetis. iudicate.

Finito libro sit laus et gloria Christo

Liber iste fuit scriptus de mandato P. Afan de Ribera · anno · mcccc[?] · mo · lxv ·

```
   200
    18.0
  ------
  1600
 2600
   100
  ------
  3700
    34
  ------
  14800
 11100
 ------
 125800
```

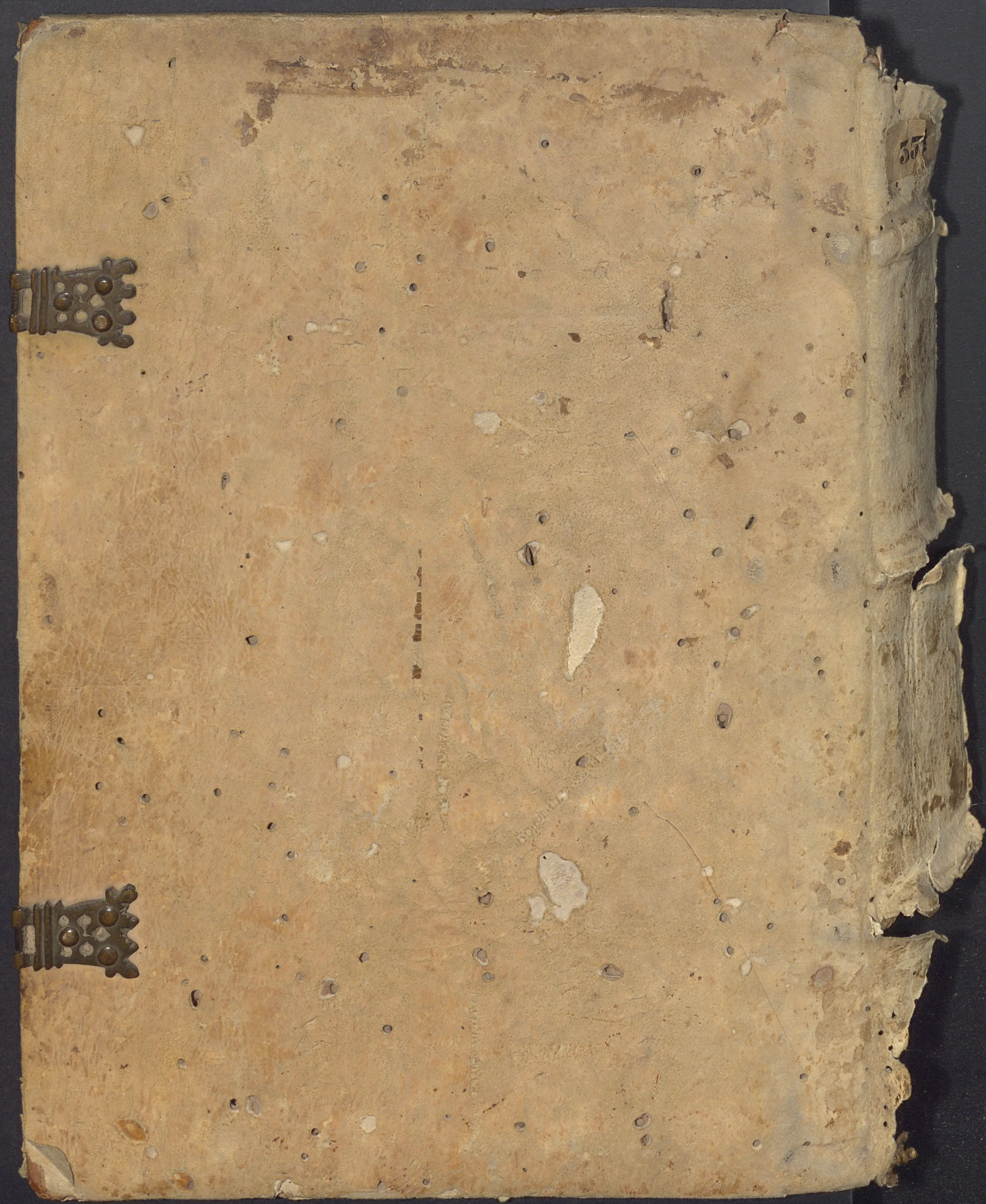
35